

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

MAJ 1957

5

JUGOSLOVENSKI PREGLAD

GOD. I — MAJ 1957

Uredivački odbor

Predsjednik NIKOLA MINČEV. *Članovi*: BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, dr HERBERT KRAUS, SMILJA MESARIĆ, JOVAN POPOVIĆ, MILADA RAJTER, VOJO RAKIĆ, NIKOLA ROT, ALEKSANDAR ŠOKORAC, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA, JOŽE ZEMLJAK.

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD „JUGOSLAVIJA“, BEOGRAD, Terazije 31

S A D R Ž A J

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Predsjednik Republike	215—216
Službenici u ustanovama i nadležstvima	217—220
Sastav i aktivnost organa radničkog samoupravljanja ..	221—224
Parlamentarna delegacija u Rumuniji.....	224
Sednice Saveznog izvršnog veća	225—226

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Društvene organizacije u FNRJ	227—230
Plenum Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije	230

PRIVREDA

Proizvodnja, fondovi i proizvođači u poljoprivredi	231—242
---	---------

KULTURA

Akademije nauka i umetnosti	243—248
Stručne škole	249—254
Druge jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorje«	254

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Vakcinacija protiv zaraznih bolesti.....	255—256
Trinaesto zasjedanje Saveta Medjunarodnog udruženja za socijalnu sigurnost u Dubrovniku.....	256

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Štafeta mladosti	257
Deset godina Fudbalskog kupa Jugoslavije	258

SPOLJNA POLITIKA

Stavovi jugoslovenskih predstavnika po važnijim pitanjima na XI zasjedanju Generalne skupštine UN	259—264
--	---------

PRETSEDNIK REPUBLIKE

Položaj i izbor

Ustavnim zakonom o osnovama društvenog i političkog uređenja FNRJ i savezним organima vlasti ustanovljena je funkcija Predsednika Republike.

U skladu sa sistemom skupštinske vladavine, koji proizilazi iz primene principa jedinstva vlasti, Predsednik Republike je izvršni organ Savezne narodne skupštine. Za svoj rad on odgovara Skupštini koja ga može razrešiti dužnosti i pre isteka vremena na koje je izabran. Kao izvršni organ Skupštine on je samostalan u vršenju samo onog dela izvršne funkcije vlasti, odnosno samo onih poslova iz nadležnosti Federacije koji se mogu najcelishodnije i najbolje ostvarivati preko jedne ličnosti. Predsednik Republike obavlja poslove na osnovu i u okviru Ustava i zakona. On ima sva prava i dužnosti narodnog poslanika, izuzev što ne učestvuje u glasanju Savezne narodne skupštine.

Predsednik Republike bira se iz reda članova oba doma na prvoj zajedničkoj sednici novoizabrane Savezne narodne skupštine na vreme od četiri godine, na koje se bira i Skupština. Za Predsednika je izabran kandidat koji je dobio apsolutnu većinu glasova svih članova Skupštine. Kandidaturu za izbor Predsednika Republike može predložiti 20 narodnih poslanika. Glasanje je tajno, a po izvršenom izboru predsednik Savezne narodne skupštine proglašava izabranog kandidata za Predsednika Republike koji, odmah posle toga, daje Skupštini usmeno svečanu izjavu i potpisuje njen tekst.

Za prvog Predsednika Republike, 14 januara 1953 godine, izabran je Josip Broz Tito. On je izabran po drugi put za Predsednika Republike 29 januara 1954 godine.

Predsednik Republike ostaje na dužnosti i posle raspuštanja Skupštine koja ga je izabrala, sve do izbora novog Predsednika Republike. I u slučaju ako sam podnese ostavku Predsedniku prestaje dužnost tek izborom novog Predsednika Republike. Ovo odgovara potrebi da se političke izvršne funkcije vlasti moraju kontinuirano obavljati.

Pre isteka vremena na koje je izabran, Savezna narodna skupština može razrešiti Predsednika Republike na predlog jedne trećine od ukupnog broja narodnih poslanika. Razrešenje Predsednika Republike obavlja se po istom postupku kao i njegov izbor.

Funkcije

Pretstavljajanje državnog suvereniteta. — Kao predstavnik državnog suvereniteta u zemlji i inostranstvu, Predsednik Republike obavlja samostalno sledeće poslove iz nadležnosti Federacije:

- pretstavljajanje Jugoslavije u zemlji i u međunarodnim odnosima;
- proglašajanje zakona;
- izdajanje isprava o ratifikaciji međunarodnih ugovora i drugih sporazuma;
- postavljanje i opozivanje ambasadora i opunomoćenih ministara Jugoslavije;
- primanje akreditivnih i opozivnih pisama stranih predstavnik akreditovanih kod Predsednika Republike;
- dodeljivanje odlikovanja i počasnih zvanja;
- primanje svečanih izjava koje daju savezni državni sekretari i potsekretari.

Za obavljanje pojedinih od ovih poslova Predsednik koristi poseban pravni akt — ukaz. On donosi ukaze samostalno, izuzev ukaza o proglašenju saveznih zakona koje potpisuje i predsednik Savezne narodne skupštine. Ukaz je pravni akt koji isključivo pripada Predsedniku Republike. Jedini izuzetak su ukazi o proglašenju republičkih zakona, koje donose izvršna veća narodnih republika.

Predsednik Saveznog izvršnog veća je osnovna politička funkcija Predsednika Republike. On je politički šef Saveznog izvršnog veća. Za rad Saveznog izvršnog veća odgovoran je zajedno sa ostalim njegovim članovima Skupštini i obavezan je da joj podnosi izveštaje o radu Veća. Predsednik Republike i Savezno izvršno veće u bitnim poslovima političko izvršne funkcije predstavljaju jedinstven izvršni organ Skupštine.

U skladu sa odgovornošću za izvršenje njegovih poslova Predsednik Republike može zadržati od izvršenja svaki akt Saveznog izvršnog veća s kojim se ne slaže. Kad koristi ovo ovlašćenje, Predsednik je obavezan da sporno pitanje odmah iznese pred Saveznu narodnu skupštinu radi donošenja odluke. Predsednik Republike odlučuje da li će se sporno pitanje izneti na posebne sednice domova (prema njihovoj nadležnosti) ili na zajedničku sednicu oba doma. Ovo posebno ovlašćenje daje izvesnu nezavisnost Predsedniku Republike prema Saveznom izvršnom veću u poslovima koje obavlja Veće kao kolektivni organ. Smisao ove nezavisnosti je jačanje skupštinske kontrole nad radom Saveznog izvršnog veća, a Predsednik Republike se pojavljuje kao predstavnik Skupštine koja ga je izabrala. (Vidi: »Savezno izvršno veće«, »Jugoslovenski pregled«, mart 1957, str. 111).

Vrhovni komandant oružanih snaga. — U okviru prava i dužnosti Federacije u pogledu zaštite nezavisnosti i teritorijalne celine države, Predsednik Republike vrši funkciju vrhovnog komandanta oružanih snaga. On ima sva prava vrhovnog komandanta i samostalnost potrebnu za obavljanje ove funkcije.

U svojstvu vrhovnog komandanta Predsednik Republike osniva, spaja i ukida pojedine rodove i službe JNA, kao i njihove vrste i grane; određuje zadatke Jugoslovenskoj narodnoj armiji; odlučuje o njenom naoružanju i opremi; određuje organizaciju, formaciju i dislokaciju vojnih jedinica i ustanova; daje smernice za izradu planova za odbranu zemlje, za mobilizacije, koncentracije i demobilizacije JNA i odobrava ove planove; propisuje osnovna i opšta taktička i operativna pravila za Armiju; donosi propise o obuci, disciplini i unutrašnjim odnosima u Armiji; naređuje izvođenje manevara; proizvodi, unapređuje, postavlja i razrešava oficire; propisuje delokrug i ovlašćenja starešina vojnih jedinica i ustanova; propisuje podelu teritorije FNRJ u vojnom pogledu i obrazovanje vojnih teritorijalnih organa; obavlja ostale poslove u vezi sa komandovanjem i životom u Armiji, kao što su postavljanje sudija vojnih sudova, vrhovnog vojnog tužioca, smanjenje, ublaženje i opraštanje disciplinskih kazni itd.

Neke od poslova iz svoje nadležnosti vrhovni komandant može preneti na državnog sekretara za poslove narodne odbrane. Tako su na državnog sekretara preneti izvesni poslovi u vezi sa proizvodnjem, unapređenjem, postavljenjem i razrešenjem podoficira i oficira do određenog čina.

U obavljanju upravnih poslova u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, za izvršenje naredbi i drugih akata vrhovnog komandanta, državni sekretar za poslove narodne odbrane odgovara vrhovnom komandantu.

Kao vrhovni komandant Predsednik Republike radi izvršenja poslova iz svoje nadležnosti donosi ukaze, pravilnike, pravila, uputstva i rešenja, kao i naredbe i druge akte komandovanja.

Najviše vojno zvanje, Maršal Jugoslavije, može se dodeliti samo vrhovnom komandantu. Ovo zvanje uvedeno je u Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije Odlukom AVNOJ-a i dodeljeno je Josipu Brozu Titu 30 novembra 1943 godine.

Rukovođenje poslovima narodne odbrane. — Predsednik Republike samostalno izvršuje one poslove narodne odbrane koji su u neposrednoj vezi sa aktivnom odbranom zemlje i sa komandovanjem oružanim snagama. U vezi sa izvršenjem ovih poslova savetodavni organ Predsednika Republike je Savet narodne odbrane.

U ostalim poslovima rukovođenja narodnom odbranom, koje obavlja Savet narodne odbrane kao kolektivni organ, Predsednik Republike učestvuje u svojstvu predsednika Saveta, a u poslovima koje obavlja Savezno izvršno veće u svojstvu pretsećnika Veća. (Vidi: »Sistem narodne odbrane«, »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, str. 69).

Pomoćne službe

U vezi sa pravima i dužnostima Predsednika Republike pomoćne poslove — stručne, administrativno-tehničke i druge — obavljaju posebne službe čiji je delokrug određen propisima ili putem prakse. Takve su službe:

Kabinet Predsednika Republike osnovan je Odlukom Saveznog izvršnog veća i otpočeo je rad aprila 1953 godine. Na čelu Kabineta je generalni sekretar Predsednika Republike, u položaju državnog sekretara koga postavlja Savezno izvršno veće. On za rad Kabineta odgovara Predsedniku Republike. Generalni sekretar rukovodi pripremanjem informativnih materijala za potrebe Predsednika Republike i u saglasnosti sa nadležnim državnim organima daje mišljenja i objašnjenja o pitanjima koja sadrže ovi materijali.

Organizaciju Kabineta propisuje Predsednik Republike. Unutrašnju organizacionu strukturu Kabineta čine: sekretari — stručni službenici na organizaciono-samostalnim mestima (ima ih četiri), koji neposredno odgovaraju generalnom sekretaru, Odeljenje za molbe i žalbe, Odeljenje za štampu i Odeljenje za opšte poslove. U sastavu Kabineta nalaze se Protokol Predsednika Republike i Kancelarija ordena.

Sekretari pripremaju za potrebe Predsednika Republike, u vezi sa vršenjem njegove funkcije predsednika Saveznog izvršnog veća i prava i dužnosti narodnog poslanika, referate, elaborate i druge informativne materijale o državnim, društvenim, ekonomskim, spoljnopoličkim i drugim pitanjima o kojima raspravljaju i odlučuju Savezna narodna skupština, Savezno izvršno veće, ostali savezni državni organi i centralne samostalne ustanove i organizacije. Ovo se priprema na osnovu materijala odgovarajućih državnih organa, samostalnih ustanova i organizacija ili u neposrednoj saradnji sa njima; pored toga, oni pripremaju i druge materijale informativnog karaktera i obavljaju ostale slične poslove koji se odrede.

Odeljenje za molbe i žalbe postupa po pismenim molbama, žalbama i pretstavkama koje se upućuju Predsedniku Republike i prima stranke koje dolaze u Kabinet; u vezi sa ovim vodi prepisku i stupa u neposredni kontakt sa odgovarajućim državnim organima, samostalnim ustanovama i organizacijama, a po potrebi daje strankama pravne savete; priprema informacije za potrebe Predsednika Republike o pojedinim slučajevima o kojima se stranke obraćaju Predsedniku, kao i o pitanjima načelnog značaja koja zapaze u toku rada.

U toku 1954 godine uzeto je u rad 8.412 molbi i žalbi upućenih Predsedniku Republike i primljeno u vezi sa molbama i žalbama 8.128 lica, u 1955 godini 9.350 molbi i žalbi i primljeno 9.165 lica, a u toku 1956 godine uzeto je u rad 11.510 molbi i primljeno 11.352 lica. Pored ovog broja molbi i žalbi, koje su uzimane u postupak u Kabinetu, u toku protekle tri godine izvestan broj ustupljen je Birou za pretstavke i pritužbe Saveznog izvršnog veća.

Odeljenje za štampu obavlja novinarsku i tehničku obradu tekstova namenjenih štampi, fono i foto snimanje događaja i momenata iz rada Predsednika Republike; održava neposredni i pismeni kontakt sa redakcijama, organima i ustanovama za informacije, izdavačku delatnost, film i propagandu; daje potrebna obaveštenja, vesti i slike za štampu i stara se o njihovom objavljivanju.

Protokol Predsednika Republike obavlja poslove protokolarne prirode koji su u vezi sa funkcijom Predsednika Republike, kao što su izrada ukaza o nimenovanju i opozivanju šefova jugoslovenskih diplomatskih misija u inostranstvu, organizuje prijem šefova inostranih misija radi predaje akreditivnih i opozivnih pisama, stara se o formalnoj prepisci sa šefovima stranih država i obavlja poslove u vezi sa državnim posetama itd.

Kancelarija ordena stara se o sređivanju predloga za odlikovanja i o njihovom dostavljanju Komisiji za odlikovanja; priprema ukaze, dekrete, odnosno uverenja u vezi sa izdavanjem odlikovanja i obavlja druge tehničke i administrativne poslove u vezi sa dodeljivanjem odlikovanja.

Pored toga, u delokrug rada Kabineta Predsednika Republike spadaju podnošenje Predsedniku Republike na potpis ukaza i naredaba; arhivsko čuvanje ukaza i drugih važnih materijala u vezi sa poslovima koje obavlja Predsednik Republike; tehnički poslovi u vezi sa izdavanjem ratifikacionih instrumenata, prepiskom Predsednika Republike sa stranim licima u vezi sa njihovim molbama i žalbama; tehnički poslovi u vezi sa davanjem svečanih izjava pred Predsednikom Republike i pokroviteljstvima, kao i u pogledu vođenja prepiske sa građanima i organizacijama.

Kabinet ima sa pomoćnim osobljem 76 službenika.

Kabinet vrhovnog komandanta. — Na čelu Kabineta je načelnik koji za rad Kabineta odgovara Predsedniku Republike. Načelnik rukovodi poslovima pripremanja materijala za potrebe vrhovnog komandanta.

Poslovi Kabineta vrhovnog komandanta su uglavnom sledeći: pripremanje na osnovu podataka nadležnih vojnih organa ili u neposrednoj saradnji sa njima referata i drugih informativnih materijala koji su potrebni Predsedniku Republike u vezi sa njegovom funkcijom vrhovnog komandanta i sa rukovođenjem poslovima narodne odbrane; primanje žalbi i molbi koje vrhovnom komandantu podnose vojna lica, kao i građanska lica, o pitanjima iz odnosa sa vojnim organima, jedinicama i ustanovama i prijem stranaka u vezi sa ovim pitanjima; podnošenje na potpis ukaza i drugih akata koje donosi Predsednik Republike u svojstvu vrhovnog komandanta.

M. D.

IZVORI:

Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja FNJR i saveznim organima vlasti, »Službeni list FNJR«, br. 3/53; Zakon o Jugoslovenskoj narodnoj armiji, »Službeni list FNJR«, br. 29/55; Zakon o narodnoj odbrani, »Službeni list FNJR«, br. 30/55; Zakon o odlikovanjima, »Službeni list FNJR«, br. 55/55; Uredba o organizaciji i radu Saveznog izvršnog veća, »Službeni list FNJR«, br. 26/56; Odluka o uvođenju naziva Maršala Jugoslavije u Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije, »Službeni list DFJ«, br. 1/1945; Odluka o dodeljivanju naziva Maršala Jugoslavije Josipu Brozu Titu, »Službeni list DFJ«, br. 1/1945.

SLUŽBENICI U USTANOVAMA I NADLEŠTVIMA

U prvoj polovini oktobra 1956 g. Savezni zavod za statistiku izvršio je popis službenika i ostalog osoblja, zaposlenog u ustanovama i nadleštvima, prema stanju na dan 1 oktobra 1956 g. Popisom su bile obuhvaćene sve ustanove i nadleštva u kulturno-prosvetnoj i socijalno-zdravstvenoj delatnosti, državnoj upravi, pravosuđu, finansijama (bankama i svim ostalim kreditnim ustanovama, Državnom osiguravajućem zavodu i Jugoslovenskoj lutriji), zatim — svi savezi, komore i privredna udruženja, kao i sve organizacije jedinice iz komunalne delatnosti (prema tome — i sva komunalna preduzeća jer je položaj odnosno organizacioni oblik ovih različit u pojedinim srezovima). Popisom nije obuhvaćeno osoblje u ustanovama i nadleštvima Državnog sekretarijata za poslove narodne odbrane i Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove, kao ni osoblje sa službom u inostranstvu.

Struktura po kategorijama

Popisano je 410.219 lica: službenika 272.259 (ili 66,4% od zaposlenih u ustanovama i nadleštvima), a ostalog osoblja¹ — 137.960.

Struktura zaposlenog osoblja u pojedinim granama delatnosti je različita. U tom pogledu odlučujuću ulogu igra funkcija koju ustanove i nadleštva imaju u privrednom i društvenom životu zemlje. Tako u privrednim organizacijama sa posebnim statusom (kreditne ustanove, DOZ i Jugoslovenska lutrija) i samoupravnim ustanovama (savezi, komore, privredna udruženja i Zavod za socijalno osiguranje) preovlađuju službenici (preko 85% zaposlenog osoblja), a u preduzećima i ustanovama komunalne delatnosti (vodovod, kanalizacija, gradsko zelenilo, pijace, gradska čistoća i sl.) službenika ima 13% od zaposlenog osoblja.

Tabela 2

Grana delatnosti	Ukupno	Službenici	Pomoćni službenici	Radnici	Ostalo osoblje
U k u p n o	410.219	272.259	23.370	95.709	18.881
Komunalna	29.003	5.340	858	22.280	525
Školstvo	104.769	82.159	7.508	8.676	6.426
Kulturno-prosvetna	24.150	15.088	1.008	6.795	1.259
Socijalna zaštita	15.062	6.487	403	7.588	584
Socijalno osiguranje	10.152	8.951	349	363	489
Zdravstvo	75.522	46.358	2.177	25.200	1.787
Državna uprava	108.712	70.968	8.648	22.818	6.278
od toga: sreski organi	34.464	20.975	1.102	11.092	1.295
opštinski organi	52.388	35.707	6.669	5.554	4.458
Pravosuđe	10.641	9.196	925	430	90
Savezi i komore	5.480	4.364	314	518	284
Finansije i kredit	26.728	23.348	1.180	1.041	1.159

Službenici u organima državne uprave

Na osnovu podataka sadržanih u tabeli 3 ne može se dobiti jasna slika razvijenosti aparata organa državne uprave — u prvom redu sreskih i opštinskih narodnih odbora — i ostalih službi. O tome govore podaci o prosečnom broju stanovnika na jednog službenika u sreskim odnosno opštinskim organima državne uprave.

¹ Pojmom »ostalo osoblje« obuhvaćeni su radnici, pomoćni službenici (kuriri, vratar, čuvari zgrade, telefonisti i sl.), honorarni službenici i izborna lica, koja u organima državne uprave vrše izvesnu funkciju i za svoj rad primaju odgovarajuću platu

Struktura zaposlenog osoblja u ustanovama i nadleštvima pokazuje izvesna odstupanja (uzimajući pri uporedivanju celokupan broj popisano osoblja) i između pojedinih narodnih republika (tabela 1).

Tabela 1

	Ukupno osoblje	od toga službenici	%
FNJR	410.219	272.259	66,4
Srbija	161.778	111.456	68,9
Hrvatska	98.383	65.275	66,3
Slovenija	54.528	34.377	63,0
Bosna i Hercegovina	53.295	34.532	64,8
Makedonija	31.109	19.342	62,2
Crna Gora	11.126	7.277	65,4

Struktura po granama delatnosti

Strukturu zaposlenog osoblja po granama delatnosti prikazuje tabela 2. Tako se, naprimer, u kulturno-prosvetnoj delatnosti nalazi preko 30% zaposlenih, od kojih u školstvu — 25%. Učešće ove delatnosti u ukupnom broju službenika iznosi 37%, od čega na školstvo otpada 30%. U zdravstvu se nalazi 17% službenika odnosno zaposlenih, a u državnoj upravi (saveznim, republičkim, pokrajinsko-oblasnim, sreskim i opštinskim organima) — 26%.

Relativnu brojnost službenika u pojedinim delatnostima određuje i niz objektivnih okolnosti i prilika u pojedinim narodnim republikama. Privredna razvijenost pojedinih republika, razvijenost mreže škola i drugih kulturno-prosvetnih i socijalno-zdravstvenih ustanova i službi odnosno lokalne potrebe utiču na relativno učešće službenika u pojedinim granama i službama.

Prosečan broj stanovnika na jednog službenika u sreskim organima u Jugoslaviji iznosi 852; u NR Srbiji ovaj prosek iznosi 1.089, u NR Hrvatskoj — 1.048, u NR Sloveniji — 462, u NR Bosni i Hercegovini — 683, u NR Makedoniji — 788, a u NR Crnoj Gori — 628 (kartogram 1).

Na jednog službenika u opštinskim organima dolazi u proseku 500 stanovnika; u NR Srbiji prosek iznosi 492, u NR Hrvatskoj — 513, u NR Sloveniji — 455, u NR Bosni i Hercegovini — 545, u NR Makedoniji — 474, u NR Crnoj Gori — 518 (kartogram 2).

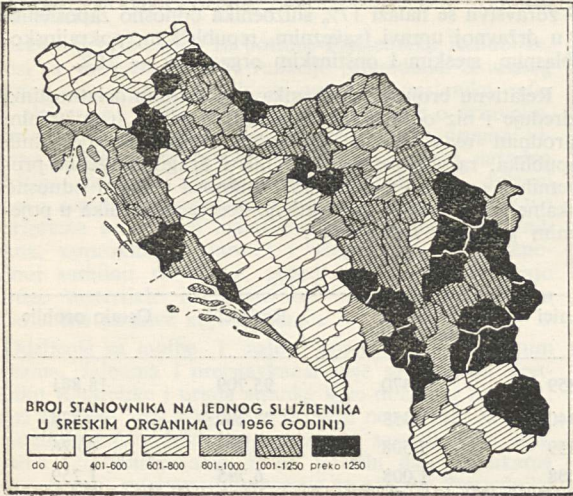
Tabela 3

Grana delatnosti	FNRJ	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Ukupno	272.259	111.456	65.275	34.377	34.532	19.342	7.277
od toga:							
Školstvo	82.159	34.585	20.429	9.386	9.514	5.898	2.347
Zdravstvo	46.358	18.151	12.539	6.633	5.103	2.961	971
Državna uprava	70.968	28.612	14.726	8.154	11.588	5.634	2.254
sreski organi	20.975	6.718	3.894	3.338	4.519	1.787	719
opštinski organi	35.707	14.864	7.957	3.385	5.664	2.966	871

Struktura

Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
od toga:							
Školstvo	30,2	31,0	31,3	27,3	27,5	30,5	32,2
Zdravstvo	17,0	16,3	19,2	19,3	14,8	15,3	13,3
Državna uprava	26,1	25,7	22,6	23,7	33,5	29,1	31,0
sreski organi	7,7	6,0	6,0	9,7	13,1	9,2	9,9
opštinski organi	13,1	13,3	12,2	9,8	16,4	15,3	12,0

Kartogram 1

U sreskim organima u NR Srbiji i NR Hrvatskoj ima u odnosu na ostale narodne republike dva, pa i tri puta više službenika. U većini slučajeva lokalni organi državne uprave oskudevaju u službeničkom kadru.

Tabela 5

Organizacioni oblik	Ukupno	Službenici	Pomoćni službenici	Radnici	Ostalo osoblje
Ukupno	410.219	272.259	23.370	95.709	18.881
Budžetske ustanove*	231.736	167.514	17.428	33.456	13.338
Ustanove na samostalnom finansiranju**	126.311	66.565	3.859	52.379	3.508
Samoupravne ustanove***	16.016	13.638	661	935	782
Privredna preduzeća	9.428	1.194	242	7.898	94
Privredne organizacije sa posebnim statusom	26.728	23.348	1.180	1.041	1.159

* Budžetske ustanove su ustanove i nadležstva koja rashode pokrivaju isključivo iz budžeta organa državne uprave.

** Ustanove na samostalnom finansiranju su ustanove koje jedan deo rashoda pokrivaju iz sopstvenih prihoda, dok ostatak rashoda pokrivaju dotacijama iz državnog budžeta.

*** Samoupravne ustanove su sve komore, savezi i privredna udru-

I u ostalim službama u srezovima i opštinama (u prvom redu — u školama i zdravstvenim ustanovama) nema dovoljno službenika, jer — kao što se vidi iz tabele 4 — u 39 srezova službenika organa državne uprave ima preko 30% od ukupnog broja službenika, dok u 8 srezova NR Bosne i Hercegovine službenika opštinskih i sreskih narodnih odbora ima preko 40% od svih službenika.²

Tabela 4

		Službenici u ustanovama i nadležstvima državne uprave (u procentima)							
	Ukupan broj srezova								
		do 20	20—24,9	25—29,9	30—34,9	35—39,9	40—44,9	45—49,9	50 i više
FNRJ	107	6	20	42	25	6	5	2	1
Srbija	42	1	10	18	13	—	—	—	—
Hrvatska	27	4	7	11	5	—	—	—	—
Slovenija	11	1	2	6	1	1	—	—	—
Bosna i Herceg.	15	—	—	2	4	1	5	2	1
Makedonija	7	—	1	2	2	2	—	—	—
Crna Gora	5	—	—	3	—	2	—	1	—

Struktura po organizacionom obliku

Ako sve ustanove i nadležstva podelimo u nekoliko osnovnih grupa prema načinu finansiranja, dobićemo sledeći pregled zaposlenog osoblja (tabela 5).

ženja, kao i Zavod za socijalno osiguranje, a privredne organizacije sa posebnim statusom su banke i ostale kreditne ustanove, Državni osiguravajući zavod i Jugoslovenska lutrija.

² U službenike lokalnih organa državne uprave u NR Bosni i Hercegovini uključeni su i službenici šumskih uprava i uprava za puteve, te je zato relativno učešće službenika lokalnih organa nešto veće.

U budžetskim ustanovama i ustanovama na samostalnom finansiranju ima 87,3% zaposlenog osoblja odnosno — 85,9% službenika. Raspored ukupno zaposlenog osoblja i službenika u ovim ustanovama u narodnim republikama prikazan je u tabeli 6.

Tabela 6

	Ukupno	Budžetske ustanove	%	Ustanove na sam. finans.	%
Ukupno osoblje					
FNRJ	410.219	231.736	56,5	126.311	30,8
Srbija	161.778	97.664	60,4	43.487	26,9
Hrvatska	98.383	52.355	53,2	32.696	33,2
Slovenija	54.528	26.531	48,6	21.033	38,6
Bosna i Herceg.	53.295	29.468	55,3	16.426	30,8
Makedonija	31.109	18.791	60,4	9.515	30,6
Crna Gora	11.126	6.927	62,3	3.154	28,3
Službenici					
FNRJ	272.259	167.514	61,5	66.565	24,4
Srbija	111.456	71.743	64,4	23.836	21,4
Hrvatska	65.275	38.704	59,3	17.614	27,0
Slovenija	34.377	18.672	54,3	10.292	29,9
Bosna i Herceg.	34.532	21.389	61,9	8.406	24,3
Makedonija	19.342	12.187	63,0	4.773	24,7
Crna Gora	7.277	4.819	66,2	1.644	22,6

Struktura po polu

Broj žena zaposlenih u ustanovama i nadležstvima znatno je veći nego u privredi, gde se učešće žena kreće oko 22%. Od ukupnog broja zaposlenih u ustanovama i nadležstvima 43,4% su žene, a kod službenika procenat žena je još veći — 46,1% (tabela 7).

Tabela 7

Kategorija osoblja	Ukupno	Žene	%
Ukupno	410.219	177.967	43,4
Službenici	272.259	125.397	46,1
Pomoćni službenici	23.370	5.589	23,9
Radnici	95.709	40.213	42,0
Ostalo osoblje	18.881	6.768	35,8

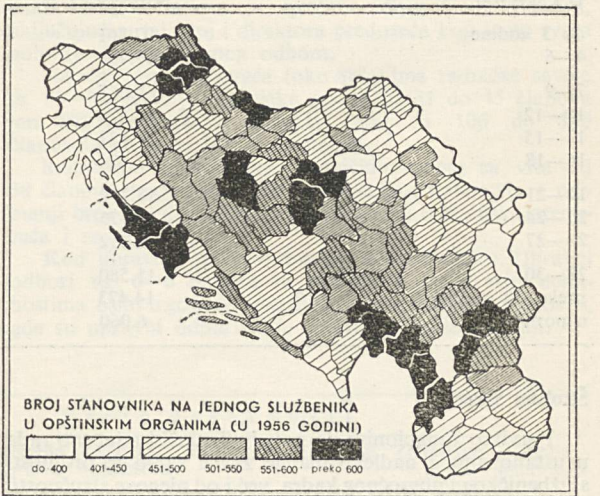
U pojedinim granama delatnosti službenika-žena ima preko 50% (kulturno-prosvetna — 51,2%, školstvo — 53,6%, socijalna zaštita — 56,9%, finansije i kredit — 59,6%),

Tabela 8

Godine starosti	Ukupno	Službenici	Pomoćni službenici	Radnici	Ostalo osoblje
Ukupno	410.219	272.259	23.370	95.709	18.881
ispod 20	11.096	5.266	419	4.209	1.202
20—24	62.481	46.906	1.324	10.652	3.599
25—29	79.299	57.329	2.752	15.824	3.349
30—34	70.607	50.706	3.213	14.268	2.420
35—39	42.774	28.570	2.622	10.000	1.582
40—44	43.230	27.339	3.114	11.539	1.238
45—49	44.109	26.968	3.658	12.458	1.025
50—54	29.576	16.427	3.121	9.067	961
55—59	17.130	9.004	1.922	4.910	1.294
60—64	6.074	2.525	731	1.749	1.069
65 i više	2.863	845	363	751	904
nepoznato	980	374	131	282	193

a u zdravstvu tek svaki treći službenik je muškarac. U državnoj upravi jedna četvrtina službenika su žene.

Kartogram 2

Struktura po godinama starosti i radnom stažu

Službenički kadar je relativno mlad. Skoro 20% službenika nema ni 25 godina života, a 60% službenika ima od 25—45 godina. Samo 20% službenika prešlo je 45 godina starosti, dok se 7—8% nalazi u godinama kada se stiče pravo na starosnu penziju. Starosna struktura ostalih kategorija osoblja, zaposlenog u ustanovama i nadležstvima, znatno je lošija. Tako, naprimer, 42% pomoćnog osoblja i 30% radnika navršilo je 45 godina starosti. (Vidi tabelu 8).

Službenički kadar nije mlad samo po godinama starosti već i po radnom stažu (tabela 9). U velikoj većini slučajeva to su službenici koji su odmah posle školovanja stupili u službu.

Iz strukture ostalih kategorija zaposlenog osoblja u pogledu radnog staža, vidi se da se među 45% od ukupnog broja pomoćnog osoblja, koji imaju preko 45 godina starosti, nalazi znatan broj lica sa relativno kratkim radnim stažom (29% sa 10—12 godina, 13,6% sa 13—15 godina, 11,3% sa 16—18 godina radnog staža itd.). Slično je i kod radnika, gde u grupi koja je prešla 45 godina starosti ima skoro 33% sa 10—12 godina, 16,5% sa 13—15 godina, 12% sa 16—18 godina radnog staža itd.

Tabela 9

Radni staž	Ukupno	Službenici	Pomoćni službenici	Radnici	Ostalo osoblje
U k u p n o	410.219	272.259	23.370	95.709	18.881
do 3 godine	97.761	57.425	5.108	28.176	7.052
4—6	67.438	41.981	4.157	18.958	2.342
7—9	69.667	44.075	4.438	19.462	1.692
10—12	46.826	33.083	2.897	9.599	1.247
13—15	26.831	19.870	1.353	4.829	779
16—18	21.624	16.388	1.126	3.515	595
19—21	18.272	14.157	941	2.638	536
22—24	15.475	12.276	799	2.121	279
25—27	14.212	11.238	751	1.975	248
28—30	11.580	9.309	553	1.456	262
preko 30 godina	14.473	10.764	782	1.476	1.451
nepoznato	6.060	1.693	465	1.504	2.398

Školska sprema

Pravilno funkcionisanje pojedinih službi odnosno rada u ustanovama i nadležstvima ne zavisi samo od brojnosti službeničkog i pomoćnog kadra, već i od njegove stručnosti.

Tabela 10 pokazuje strukturu zaposlenog osoblja u pogledu školske spreme.

Tabela 10

Školska sprema	Ukupno	Službenici	Pomoćni službenici	Radnici	Ostalo osoblje
U k u p n o	410.219	272.259	23.370	95.709	18.881
Bez škole	17.032	258	2.499	13.867	408
Nezavršena osnovna	5.806	349	784	4.559	114
Završena osnovna	115.461	29.592	17.468	64.302	4.099
Nezavršena niža srednja	19.413	13.930	1.187	3.143	1.153
Završena niža srednja	66.008	52.777	1.020	8.235	3.976
Nezavršena srednja	15.264	13.106	93	317	1.748
Završena srednja	116.933	110.847	118	326	5.642
Fakultet i viša škola	52.456	50.968	4	30	1.454
Nepoznato	1.846	432	197	930	287

Više od jedne trećine službenika ima nižu stručnu spremu, tj. završenu srednju nižu školu ili manje (11,3% su službenici koji imaju samo osnovnu školu ili manje.) Situacija u tom pogledu nije svugde istovetna. Ako izuzmemo komunalnu delatnost (zbog njenih specifičnosti), najlošije stanje u pogledu strukture službenika po školskoj spremi je u organima državne uprave. Dok u celokupnom broju službenika na one sa osnovnom školom otpada 11,3% — u državnoj upravi ovaj procenat iznosi 22,2% a broj službenika sa srednjom i višom spremom iznosi 59,4% (prema 37,7% u državnoj upravi). Taj odnos pokazan je u tabeli 11.

Pravnim (7.837 — 15,4%), Tehničkim (2.983 — 5,8%), Poljoprivredno-šumarskim (2.753 — 5,4%), Ekonomskim (2.521 — 4,9%), Farmaceutskim (2.279 — 4,5%), Prirodno-matematičkim (1.778 — 3,5%), Umetničkom akademijom (1.375 — 2,7%), Veterinarskim fakultetom (1.083 — 2,1%) itd.

Dok su se službenici sa Višom pedagoškom školom (93,2%), Filozofskim fakultetom (93,9%), Prirodno-matematičkim fakultetom (92,2%) i Umetničkom akademijom (98,8%) najvećim delom opredelili za prosvetnu struku, dotle se ostali službenici sa višom spremom nalaze u svim ustanovama i nadležstvima.

Pravnika najviše ima u državnoj upravi (49,6%) i pravosuđu (37,8%), ekonomista — u državnoj upravi (37,2)%, prosveti (31,1% — srednje ekonomske škole i fakulteti) i finansijama (23,1%). Službenici sa Tehničkim fakultetom nalaze se pretežno u prosvetnoj struci (64,5% i profesori i predavači na fakultetima) i državnoj upravi (27,2%), a službenici sa Poljoprivredno-šumarskim fakultetom — u prosveti (50,9%), državnoj upravi (34,8%) i savezima, komorama i privrednim udruženjima (10,7%).

Dve trećine veterinara se nalazi u državnoj upravi (veterinarske inspekcije i stanice), a delom u prosvetnoj struci (28,4%), dok se velika većina službenika sa Medicinskim, Stomatološkim i Farmaceutskim fakultetom nalazi u zdravstvu (službenici sa Medicinskim fakultetom — 82%, sa Stomatološkim — 91%, a sa Farmaceutskim fakultetom — 88,2%).

M. P.

Tabela 11

Školska sprema	Ukupno	Državna uprava
osnovna škola i manje	11,3	22,2
nepotpuna niža srednja	5,1	9,1
niža srednja škola	19,4	24,7
nepotpuna srednja škola	4,8	6,3
srednja škola	40,7	26,1
fakultet i visoka škola	18,7	11,6

U ustanovama i nadležstvima popisano je 50.968 službenika sa fakultetskom spremom. Od njih najbrojniji su službenici sa završenom Višom pedagoškom školom (9.018 — ili 17,7%), zatim dolaze službenici sa Filozofskim fakultetom (8.800 — ili 17,3%), Medicinskim (8.443 — 16,6%),

SASTAV I AKTIVNOST ORGANA RADNIČKOG SAMOUPRAVLJANJA¹

Početkom 1957 godine Savezni zavod za statistiku prikupio je podatke o sastavu i radu radničkih saveta i upravnih odbora privrednih preduzeća. Podaci o sastavu odgovaraju stanju na dan 31 decembra 1956 g., a podaci o radu odnose se na celu 1956 godinu.

Izneti podaci odnose se samo na preduzeća sa 30 i više radnika. Podaci za preduzeća sa 7—29 radnika i službenika nisu dati zbog ograničenosti prostora. Ovi podaci su od manjeg značaja, jer se u tim preduzećima ne bira radnički savet, a i njihova uloga u privrednom životu je manja. Preduzeća sa 6 i manje radnika i službenika nisu obuhvaćena, jer se u njima ne biraju organi radničkog samoupravljanja, već ceo kolektiv vrši funkcije radničkog saveta i upravnog odbora.

Preduzeća prema broju članova radničkog saveta i upravnog odbora

(Vidi tabelu 1)

Pozitivni propisi određuju da radnički savet može imati 15—120 članova, a upravni odbor 3—11 članova, uključujući u taj broj i direktora preduzeća koji je po svom položaju član upravnog odbora.

Najveći broj preduzeća (oko 88%) ima radničke savete sa 15—30 članova; radničke savete sa 31 do 45 članova ima 9% preduzeća a radnički savet sa 106 do 120 članova ima samo jedno preduzeće.

Srazmerno najveći broj radničkih saveta sa više od 30 članova imaju preduzeća u industriji i rudarstvu, a najmanji broj takvih radničkih saveta imaju trgovinska preduzeća i radnje.

Kod upravnih odbora stanje je nešto drukčije. Upravni odbori sa 6—8 članova su najbrojniji i to u svim delatnostima osim trgovine, zanatstva i grupe »ostale delatnosti«, gde su upravni odbori sa 3—5 članova nešto brojniji.

Tabela 1

Vrste delatnosti

	Ukupno	Industrija i rudarstvo	Poljoprivreda i šumarstvo	Građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina	Zanatstvo i dom. radinost	Ostale delatnosti
Broj članova radničkih saveta	6.093	2.148	451	402	406	1.597	942	147
15 — 30	5.355	1.692	410	340	326	1.547	902	138
31 — 45	549	305	34	57	58	48	38	9
46 — 60	122	95	6	5	13	1	2	—
61 — 75	46	41	—	—	4	1	—	—
76 — 90	14	9	1	—	4	—	—	—
91 — 105	6	5	—	—	1	—	—	—
106 — 120	1	1	—	—	—	—	—	—
Broj članova upravnih odbora	6.092	2.147	451	402	406	1.597	942	147
3 — 5	2.174	533	122	95	113	787	449	75
6 — 8	2.967	1.090	238	203	222	717	440	57
9 — 11	951	524	91	104	71	93	53	15

Sastav radničkih saveta i upravnih odbora

(Vidi tabelu 2)

Od ukupnog broja članova radničkih saveta 74% su radnici². Ali ovaj odnos nije isti u svim delatnostima: u industriji i rudarstvu, poljoprivredi i šumarstvu kao i u zanatstvu (sa domaćom radinosti) on je povoljniji u korist radnika (u zanatstvu iznosi oko 87%), dok je u ostalim delatnostima relativno povoljniji u korist službenika. Radnici su relativno najmanje zastupljeni u saobraćaju gde sačinjavaju 60% članova radničkih saveta.

Prema kvalifikacijama radnika-članova radničkih saveta najviše ima kvalifikovanih (oko 51%), zatim visokokvalifikovanih i priučenih, a najmanje nekvalifikovanih radnika. Ova pojava nije ista u svim delatnostima. Ona se javlja u građevinarstvu i saobraćaju kao i u zanatstvu. U industriji i rudarstvu i u trgovini redosled je nešto drukčiji: najviše ima kvalifikovanih radnika (57% u trgovini), zatim priučenih i najzad visokokvalifikovanih, a najmanje nekvalifikovanih. U poljoprivredi najviše ima nekvalifikovanih radnika, zatim kvalifikovanih i priučenih dok su visokokvalifikovani radnici na poslednjem mestu. Njihov je broj u poljoprivredi uopšte mali (visokokvalifikovanih radnika ima samo 3% od ukupnog broja radnika-članova radničkih saveta). Nasuprot poljoprivredi u zanatstvu broj nekvalifikovanih radnika-članova radničkih saveta vrlo je mali (nešto više od 4%).

Službenika-članova radničkih saveta najviše ima sa srednjom stručnom spremom (oko 45%), zatim dolaze

službenici sa nižom srednjom i višom stručnom spremom i najzad pomoćni službenici. Ovaj redosled je uglavnom isti u svim delatnostima osim poljoprivrede i šumarstva, gde je najviše zastupljena grupa službenika sa nižom stručnom spremom.

Učešće žena u radničkim savetima (15% od ukupnog broja članova), najveće je u trgovini (23%), a najmanje u građevinarstvu (5%).

Učešće omladine u radničkim savetima (13% od ukupnog broja članova), najveće je u industriji i rudarstvu (15%), a najmanje u saobraćaju (oko 8%).

Učešće radnika u upravnim odborima izraženo u procentima iznosi 65% prema 35% službenika. Ovo učešće radnika veće je u industriji i rudarstvu, poljoprivredi i šumarstvu kao i u zanatstvu, a manje je u ostalim delatnostima. Najmanje je u saobraćaju gde iznosi 52%.

Prema kvalifikacijama redosled učešća radnika u upravnim odborima nešto je drukčiji nego kod radničkih saveta. Posle kvalifikovanih radnika (oko 51%), najviše ima visokokvalifikovanih, a zatim priučenih radnika. Najmanje ima nekvalifikovanih radnika. Ovaj redosled isti je u svim delatnostima osim u poljoprivredi gde nekvalifikovanih radnika ima najviše, a visokokvalifikovanih najmanje.

Kod službenika članova upravnih odbora postoji isti redosled kao i kod radničkih saveta i to u svim delatnostima osim u građevinarstvu gde su odmah posle službenika sa srednjom stručnom spremom službenici sa višom stručnom spremom, dok su službenici sa nižom stručnom spremom na trećem mestu.

Žena u upravnim odborima ima oko 10%, tj. njih je znatno manje nego u radničkim savetima.

Omladine u upravnim odborima ima oko 9%; najviše u industriji (10%), a najmanje u saobraćaju (6%).

¹ Vidi »Radničko samoupravljanje«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1957, str. 15—22.

² U praksi često nema dovoljno jasnih kriterija prilikom određivanja ko se smatra radnikom, a ko službenikom. Pored toga u nekim preduzećima zbog samog karaktera njihovog poslovanja većinu osoblja čine službenici, kao naprimer u spoljno-trgovinskim preduzećima, projektantskim biroima i sl.

Tabela 2

	Vrste delatnosti							
	Ukupno	Industrija i zanatstvo	Poljoprivreda i šumarstvo	Grade- vinarstvo	Saobraćaj	Trgovina	Zanatstvo i dom. radinost	Ostale delatnosti
Broj radničkih saveta	6.093	2.148	451	402	406	1.597	942	147
Broj radnika i službenika	1.435.096	778.250	61.845	187.879	190.348	125.330	76.399	15.045
Broj članova radničkih saveta	124.561	51.763	8.987	8.754	10.015	26.567	15.911	2.564
od toga: žena	18.902	8.461	674	425	665	6.242	1.958	477
omladine	16.122	7.508	1.100	942	842	2.810	2.687	233
radnika	92.322	41.240	7.130	5.956	5.964	16.582	13.874	1.576
visokokvalifikovanih	17.813	7.250	233	1.480	1.590	2.686	4.279	295
kvalifikovanih	47.326	21.446	1.991	3.052	3.235	9.481	7.546	575
priučenih	17.068	8.931	1.591	827	825	3.063	1.460	371
nekvalifikovanih	10.115	3.613	3.315	597	314	1.352	589	335
službenika	32.239	10.523	1.857	2.798	4.051	9.985	2.037	988
sa višom stručnom spremom	4.361	1.449	208	574	263	1.511	194	162
sa srednjom stručnom spremom	14.723	4.957	668	1.502	1.535	4.570	1.020	471
sa nižom struč. spremom	11.427	3.453	775	629	2.014	3.540	726	290
pomoćnih službenika	1.728	664	206	93	239	364	97	65
Broj članova upravnih odbora	40.232	15.298	3.137	2.897	2.784	9.572	5.643	901
od toga: žena	4.035	1.676	121	67	148	1.484	423	116
omladine	3.519	1.546	272	222	177	624	615	63
radnika	26.057	10.733	2.131	1.711	1.475	5.062	4.487	458
visokokvalifikovanih	7.202	2.790	119	612	543	1.106	1.923	109
kvalifikovanih	13.332	5.620	717	869	756	3.048	2.131	191
priučenih	3.642	1.749	474	162	141	682	340	94
nekvalifikovanih	1.881	574	821	68	35	226	93	64
službenika	14.175	4.565	1.006	1.186	1.309	4.510	1.156	443
sa višom stručnom spremom	3.264	1.108	188	349	188	1.070	256	105
sa srednjom stručnom spremom	6.300	2.036	396	600	595	1.936	528	209
sa nižom stručnom spremom	4.251	1.299	345	216	499	1.430	343	119
pomoćnih službenika	360	122	77	21	27	74	29	10

Sednice radničkih saveta i pitanja koja su na njima razmatrana

(Vidi tabelu 3 i 4)

Najveći broj radničkih saveta održao je 6—10 i 11—15 sednica, zatim 16—20, do 5 i najzad 21 i više sednica. Po vrstama delatnosti raspored je nešto drukčiji. Najveći broj sednica održali su radnički saveti u industriji i rudarstvu, zatim trgovini i zanatstvu. U poljoprivredi i šumarstvu, građevinarstvu i saobraćaju održan je otprilike podjednak broj sednica.

Radnički saveti najviše su razmatrali pitanja troškova proizvodnje, kvaliteta i realizacije proizvodnje, a skoro isto toliko i pitanja radnih odnosa i izveštaje o radu upravnog odbora. Najmanje se raspravljalo o problemima komune i privrednom kriminalu. Ovakva situacija je uglavnom

u svim delatnostima, s tim što se u poljoprivredi i građevinarstvu najviše raspravljalo o pitanjima radnih odnosa, a u zanatstvu i trgovini više su nego u ostalim delatnostima razmatrani izveštaji o radu upravnog odbora.

Od ukupnog broja radničkih saveta samo 2.610 obrazovalo je svoje stalne komisije. Ovi radnički saveti imali su 8.157 stalnih komisija.

U toku 1956 godine održano je 31.137 sastanaka radnih kolektiva preduzeća na kojima su razmatrana pitanja upravljanja preduzećem i rad organa radničkog samoupravljanja. Od njih 13.204 sastanka sazvali su radnički saveti, a 17.933 sindikalne organizacije. Održavani su i sastanci kolektiva pojedinih pogona, odeljenja i drugih jedinica preduzeća i to ukupno 9.732 sastanka od kojih su 3.262 sazvali radnički saveti, a 6.470 sindikalne organizacije.

U toku 1956 godine održan je referendum u 161 preduzeću.

Tabela 3

	Vrste delatnosti							
	Ukupno	Industrija i rudarstvo	Poljoprivreda i šumarstvo	Grade- vinarstvo	Saobraćaj	Trgovina	Zanatstvo i dom. radinost	Ostale delatnosti
Broj preduzeća sa 30 i više radnika i službenika	6.092	2.147	451	402	406	1.597	942	147
Broj sednica: do 5	495	80	56	47	114	108	78	12
6 — 10	2.257	689	196	191	152	585	383	61
11 — 15	2.242	841	160	127	96	617	354	47
16 — 20	791	378	29	30	33	202	101	18
21 i više	307	159	10	7	11	85	26	9

Tabela 4

	V r s t e d e l a t n o s t i							
	Ukupno	Industrija i rudarstvo	Poljoprivreda i šumarstvo	Građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina	Zanatstvo i dom. radinost	Ostale delatnosti
Plan preduzeća i završni račun	16.807	6.803	1.158	1.082	1.005	4.143	2.230	386
Tarifni pravilnik	15.407	5.957	1.025	1.036	893	3.928	2.209	359
Izveštaj o radu upravnog odbora	20.134	7.946	1.118	1.409	1.331	4.735	3.080	455
Plan investicija i rekonstrukcija u preduzeću	15.212	6.923	1.122	857	888	3.195	1.905	322
Upotreba sredstava na samostalnom finansiranju	12.404	5.342	541	765	591	3.289	1.587	289
Troškovi proizvodnje, kvalitet i realizacija	20.286	8.415	1.130	1.277	940	4.605	3.545	374
Norme i proizvodnost rada i racionalizacija	12.341	5.729	1.052	932	690	1.366	2.381	191
Radni odnosi	20.285	8.177	1.328	1.655	1.277	4.619	2.794	435
Higijensko-tehnička zaštita rada	10.953	4.862	583	677	747	2.198	1.675	211
Radna disciplina	16.119	5.770	1.181	1.118	1.155	3.511	3.029	355
Socijalno i zdravstveno osiguranje	7.185	3.375	453	629	482	961	1.138	147
Stručno uzdizanje radnika	8.679	3.731	630	654	624	1.781	1.103	156
Raspodela dobiti	9.002	3.645	319	550	538	2.372	1.338	240
Privredni kriminal	4.941	1.556	333	336	285	1.673	683	75
Problemi komune	2.352	1.079	150	126	150	503	281	63
Ostalo	21.887	9.440	1.387	1.304	1.113	5.901	2.200	542

Pretsednici radničkih saveta, upravnih odbora i direktori preduzeća

(Vidi tabelu 5)

Žene su relativno slabo zastupljene u funkcijama predsednika radničkog saveta, upravnog odbora odnosno direktora preduzeća.

Najviše predsednika radničkih saveta i upravnih odbora ima 26—35 godina, a direktora od 36—45 godina.

Po školskoj spremi najveći broj predsednika radničkih saveta i upravnih odbora ima osnovnu školu, a zatim dolazi nešto manji broj sa nižom srednjom školom. Najviše direktora je sa nižom srednjom školom, zatim sa srednjom školom, a nešto manje ih je sa osnovnom školom.

Među predsednicima radničkih saveta najviše je kvalifikovanih radnika, zatim visokokvalifikovanih, pa priučenih radnika. Kod predsednika upravnih odbora redosled je uglavnom isti.

Opozivanje članova radničkih saveta i smenjivanje članova upravnih odbora i direktora preduzeća

(Vidi tabelu 6)

U toku 1956 godine bilo je 563 slučaja smenjivanja direktora preduzeća, 476 slučajeva smenjivanja članova upravnog odbora i 999 slučajeva opozivanja članova radničkog saveta. Prilikom davanja podataka nije se pravila razlika da li se radi o opozivanju odnosno smenjivanju radničkog saveta ili upravnog odbora u celini ili samo pojedinih članova.

Broj opozivanja odnosno smenjivanja u 1956 godini nije bio velik. Što se tiče razloga opozivanja odnosno smenjivanja, uglavnom je više slučajeva opozivanja odnosno smenjivanja zbog nemarnosti, nego zbog privrednog kriminala, izuzev kod radničkih saveta u saobraćaju i kod upravnih odbora u građevinarstvu i trgovini gde je u više slučajeva razlog bio privredni kriminal. Međutim, najveći broj slučajeva svrstan je u grupu »ostali razlozi«.

Opozivanja je relativno najviše bilo u poljoprivredi a najmanje u saobraćaju i to kako članova radničkih saveta, tako i članova upravnih odbora.

Tabela 5

	Pretsednik radničkog saveta	Pretsednik upravnog odbora	Direktor preduzeća	Pretsednik sindikalne podružnice*	Sekretar sindikalne podružnice
Ukupno	6.078	6.082	6.079	5.861	5.723
Pol: muški	5.803	5.795	6.030	5.615	4.831
ženski	275	287	49	246	892
Starost: do 25 god.	269	304	33	465	1.040
26—35	2.849	2.932	1.570	3.035	3.243
36—45	1.862	1.773	2.802	1.548	1.052
46—55	933	935	1.419	735	354
56 i više	165	138	255	78	34
Školska sprema:					
osnovna škola	2.940	2.663	1.309	2.794	1.982
niža srednja	2.503	2.557	2.822	2.444	2.597
srednja	514	660	1.430	508	1.011
viša	121	202	518	115	133
Kvalifikacije radnika:					
visokokvalifikov.	1.462	1.411	425	897	406
kvalifikovani	2.411	2.229	340	2.534	1.732
priučeni	402	340	18	435	349
nekvalifikovani	242	211	80	262	220

* Dati su i podaci za predsednike i sekretare sindikalnih podružnica pošto su i oni birana lica, kao i obzirom na ulogu sindikata u sistemu radničkog samoupravljanja.

Tabela 6

	V r s t e d e l a t n o s t i							
	Ukupno	Industrija i rudarstvo	Poljoprivreda i šumarstvo	Grade- vinarstvo	Saobraćaj	Trgovina	Zanatstvo i dom. radinost	Ostale delatnosti
Ukupan broj smenjivanja direktora	563	205	47	52	22	143	80	14
od toga: zbog nemarnosti	82	28	8	6	3	17	18	2
zbog privrednog kriminala	59	17	4	4	5	13	10	6
zbog ostalih razloga	422	160	35	42	14	113	52	6
Ukupan broj smenjivanja članova upravnog odbora	476	161	50	27	18	132	74	14
od toga: zbog nemarnosti	106	34	17	2	4	20	22	7
zbog privrednog kriminala	97	27	6	9	3	39	10	3
zbog ostalih razloga	273	100	27	16	11	73	42	4
Ukupan broj opozivanja članova radničkog saveta	999	368	129	56	37	237	152	20
od toga: zbog nemarnosti	202	66	31	12	8	43	37	5
zbog privrednog kriminala	215	75	15	13	13	77	18	4
zbog ostalih razloga	582	227	83	31	16	117	97	11

D. P.

PARLAMENTARNA DELEGACIJA U RUMUNJI

Jugoslovenska parlamentarna delegacija na poziv Velike narodne skupštine NR Rumunije boravila je u zvaničnoj poseti Rumuniji od 11 do 26 maja 1957. U delegaciji Savezne narodne skupštine su bili: Blažo Jovanović, šef delegacije, Slobodan Penezić, Đura Jovanović, Džavid Nimani, Viktor Aybelj, Ilija Rikanović, Juraj Hrženjak, Šefket Maglajlić, Mara Naceva, Lazar Mojsov, Sreten Vučković, narodni poslanici Saveznog veća i Veselin Radojić i Edo Zorko, narodni poslanici Veća proizvođača.

Članovi jugoslovenske parlamentarne delegacije boravili su od 11 do 14 i od 23 do 26 maja u Bukureštu, a od 15 do 23 maja posetili su oblasne centre: Jaši, Bakau, Konstancu, Kluž, Temišvar, Devu, Grad Staljin, Ploesti i druga mesta. Za vreme boravka u Rumuniji članovi delegacije imali su više kontakata sa istaknutim predstavnicima Skupštine i javnog života Rumunije, posetili su niz privrednih i kulturnih institucija i prisustvovali mnogim prijemima priređenim u njihovu čast.

Delegacija Savezne narodne skupštine posetila je 12 maja Veliku narodnu skupštinu NR Rumunije. Tom prilikom jugoslovenski i rumunski narodni poslanici vodili su razgovore o mnogim pitanjima unutrašnjeg života svojih zemalja.

Pretsednik Velike narodne skupštine NR Rumunije Konstantin Prvulesku priredio je 24 maja svečani prijem u čast jugoslovenske parlamentarne delegacije, kome su sa rumunske strane prisustvovali prvi sekretar Politbiroa Rumunske radničke partije Georgi Georgiju Dež, pretsednik vlade Kivu Stojka i drugi državni i politički rukovodioci. Tom prilikom pretsednik Velike narodne skupštine Konstantin Prvulesku i šef jugoslovenske parlamentarne delegacije Blažo Jovanović izmenjali su zdravice.

Konstantin Prvulesku je, između ostalog, rekao: »Priateljske veze između FNRI i NR Rumunije zasnivaju se na principima zajedničkih deklaracija koje su potpisali predstavnici naših vlada i partija u Bukureštu i na Brionima, koje pret-

stavljaju dragoceni doprinosi stvari mira i socijalizma i trijumf politike mirne koegzistencije, prijateljstva i saradnje između svih naroda. Ubeden sam... da su odnosi naših naroda živ izraz prijateljstva zasnovanog na bratskoj ljubavi, prijateljstva koje će u sklopu težnji svih graditelja socijalizma poslužiti ne samo njihovoj zajedničkoj stvari već istovremeno i stvari učvršćenja međunarodne bezbednosti, opšteg mira, te dragocene stvari svih naroda«.

Odgovarajući na zdravicu Blažo Jovanović je, pored ostalog, rekao: »Dokumenti potpisani u Bukureštu i na Brionima predstavljaju solidnu osnovu za svestrani razvoj dobro-susedskih i prijateljskih odnosa i saradnje između naših dveju zemalja. Ovi dokumenti su potstakli razvitak odnosa između naših zemalja i doveli do ubrzanja saradnje u raznim oblastima«.

Za vreme posete član Izvršnog komiteta CK SKJ Blažo Jovanović i članovi CK SKJ Slobodan Penezić, Šefket Maglajlić, Viktor Aybelj i Džavid Nimani, koji su se nalazili u parlamentarnoj delegaciji, održali su 24 maja u Bukureštu sastanak sa članovima Politbiroa Rumunske radničke partije Georgije Apostolom i članovima CK RRP Simjon Bugićem, Jon Maurerom i Florjan Danalakeom.

Pretsednik Prezidijuma Velike narodne skupštine NR Rumunije Petru Groza primio je 25 maja jugoslovensku parlamentarnu delegaciju. U jednočasovnom razgovoru Petru Groza je, između ostalog, ukazao na povoljne mogućnosti za jačanje saradnje između Jugoslavije i Rumunije na ekonomskom, a naročito kulturnom polju. Blažo Jovanović je tom prilikom preneo poziv Pretsedništva Savezne narodne skupštine da parlamentarna delegacija Velike narodne rumunske skupštine poseti Jugoslaviju.

Na konferenciji za štampu, održanoj 25 maja, šef delegacije Blažo Jovanović je, između ostalog, rekao: »Radničku klasu Jugoslavije i radničku klasu Rumunije, narod Jugoslavije i narod Rumunije spajaju zajednički principi izgradnje socijalizma i borbe za očuvanje mira u svetu. Zato ne može i ne sme biti nesavladljivih prepreka na putu jačanja prijateljstva i saradnje između naših naroda i zemalja«.

Po povratku delegacije u Beograd Blažo Jovanović je izjavio: »Mi smo se uverili da rumunski narod iskreno želi da jača prijateljstvo i svesrdnu saradnju sa narodima Jugoslavije. Postoje sve mogućnosti da se prijateljstvo između naših naroda, zasnovano na istoriskim tradicijama i na zajedničkim ciljevima izgradnje socijalizma, razvije i jača na višem stepenu na svim poljima političkog, ekonomskog i kulturnog života. Doprinos takvom razvitku naše uzajamne saradnje je i ova naša poseta«.

R. — M. M.

SEDNICE SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA

9 maja 1957 godine

Na sednici Saveznog izvršnog veća održanoj 9 maja 1957 godine pod predsedništvom Svetozara Vukmanovića, potpredsednika Saveznog izvršnog veća, usvojene su smernice i nacrti rezolucija o perspektivnom razvitku industrije i građevinarstva.

Pored toga, Savezno izvršno veće donelo je sledeće uredbе, odluke i rešenja:

Odluku o kreditima za osvajanje nove proizvodnje (prema Odluci, Narodna banka i druge banke mogu davati privrednim organizacijama kredite za izučavanje, pripremanje i usavršavanje, ili za izradu prototipova novih proizvoda, ili za osvajanje novog tehnološkog postupka za postojeće proizvode; rok vraćanja kredita ne može biti duži od 5 godina, a kamata se plaća po stopi od 2% godišnje);

Odluku o upotrebi sredstava za samostalno raspolaganje privrednih organizacija (prema Odluci, sredstva za samostalno raspolaganje se pre njihovog trošenja obavezno unose u fond za samostalno raspolaganje i to samo na osnovu završnog računa; privredna organizacija može namenu trošenja ovih sredstava odrediti samo unutar postojećeg fonda; sredstva ostvarena u toku godine mogu se koristiti samo kao obrtna sredstva, a izuzetno samo u 1957 godini mogu se koristiti i za učešće privrednih organizacija-investitora u troškovima investicija koje se finansiraju iz Opšteg investicionog fonda; prema Odluci, osnovna svrha upotrebe sredstava za samostalno raspolaganje je obrazovanje fonda obrtnih sredstava, osnovnih sredstava, kao i druge investicije, ali se ta sredstva u principu mogu trošiti i u druge svrhe koje nisu u suprotnosti sa delatnošću privredne organizacije; privredna organizacija može sredstva fonda za samostalno raspolaganje upotrebljavati za privredne investicije u zajednici sa drugim privrednim i društvenim organizacijama (a može ih i ustupiti društvenom investicionom fondu); za ulaganje u delatnost drugih privrednih organizacija za koju ima privrednog interesa, za stanbenu izgradnju i za izgradnju drugih objekata društvenog standarda bilo samostalno bilo uplatom u društvene fondove ili davanjem zajmova ovim fondovima, zatim za stanbenu izgradnju i izgradnju drugih objekata društvenog standarda u zajednici sa drugim privrednim i društvenim organizacijama, za svrhe stručnog i kulturnog obrazovanja radnika, itd.; Odlukom je predviđeno da se i deo dobiti odnosno dohotka koji je, po posebnim propisima, ustupljen privrednim organizacijama (ustupanje saveznog poreza na dobit u izvesnim granama, ustupanje dela dohotka za društvene investicione fondove preduzećima javnog drumskog saobraćaja) unosi u fond za samostalno raspolaganje, a za trošenje tih sredstava važi isti režim upotrebe kao i za ostala sredstva u fondu za samostalno raspolaganje, osim ako namena njihovog trošenja nije određena posebnim propisima; u slučaju da privredna organizacija nema dovoljno sredstava u rezervnom fondu za isplatu obaveza koje padaju na teret ovog fonda, ona će preneti u rezervni fond neutrošena sredstva fonda za samostalno raspolaganje, osim onih sredstava za samostalno raspolaganje koja su uložena u fond obrtnih sredstava i u osnovna sredstva; kazne za prekršaje i privredne prestupe, ugovorne kazne, penali, zatezne kamate, izgubljene kapare i naknade štete po odlukama suda, koje su privredne organizacije prema dosadašnjim propisima morale da plaćaju iz sredstava za samostalno raspolaganje na osnovu privremenih obračuna u toku godine, isplaćivaće se ubuduće iz ukupnog prihoda pre utvrđivanja dobiti odnosno dohotka po propisima Uredbe o raspodeli ukupnog prihoda; dodatak na doprinos za socijalno osiguranje isplaćivaće se kao zakonska obaveza iz dobiti; obaveze koje se ispunjavaju na teret sredstava za samostalno raspolaganje po ugovorima zaključenim na osnovu dosadašnjih propisa privredne organizacije i dalje izvršavaju na teret ovih sredstava);

Odluku o dodeljivanju dotacije za poboljšanje uslova korišćenja godišnjeg odmora radnika i službenika (Odlukom je društvenim organizacijama dodeljena za 1957 godinu dotacija od 300 miliona dinara iz sredstava savezne budžetske rezerve za poboljšanje uslova korišćenja godišnjeg odmora radnika i službenika; ova sredstva mogu se koristiti samo pod uslovom da ove organizacije prethodno dobiju za iste svrhe iz sredstava narodne republike i narodnog odbora, bez obaveze vraćanja, isti iznos koji koriste po Odluci, s tim da narodna republika obezbedi najmanje 60% od ovog iznosa; društvene organizacije koriste ova sredstva za izgradnju i opremanje odmarališta, izletišta, domova, kampova i logora);

Uredbu o izmeni Uredbe o deviznom poslovanju (prema Uredbi usluge transporta, špedicije i osiguranja u međunarodnom prometu, koje su dosada izvoznici i uvoznici plaćali domaćim transportnim i špediterskim preduzećima i Državnom osiguravajućem zavodu u devizama, plaćaće se ubuduće u dinarima);

Rešenje o izmenama i dopunama Rešenja o visini premije koja će se plaćati prilikom kupoprodaje stranih sredstava plaćanja (prema Rešenju, Narodna banka će strana sredstva plaćanja koja domaća fizička i privatno-pravna lica ostvare po bilo kom osnovu otkupljivati po zvaničnom kursu uz premiju od 100%);

Uredbu o izmeni i dopuni Uredbe o prenošenju poslova u nadležnost saveznih i republičkih organa uprave (Uredbom se ovlašćuje Državni sekretarijat za poslove robnog prometa da uz saglasnost Sekretarijata za narodno zdravlje Saveznog izvršnog veća određuje najviše maloprodajne cene lekova);

Odluku o izmenama i dopunama Odluke o pravu upisa na fakultete svršenih učenika srednjih škola za opšte obrazovanje (prema izmenjenoj dopunjenoj Odluci, učenici koji polože viši tečajni ispit sa odličnim i vrlo dobrim uspehom upisuju se na fakultet bez obzira na uslove koji eventualno važe za ostale kandidate, tj. bez konkursa, a izbor preostalih kandidata, ukoliko je na tom fakultetu uvedeno ograničenje upisa, obavlja se putem konkursa na osnovu opšteg uspeha koji je kandidat postigao na višem tečajnom ispitu i na osnovu uspeha u poslednjim razredima srednjih škola opšteg obrazovanja iz onih predmeta koji su od značaja za studije na odnosnom fakultetu; izuzetno u okviru konkursa mogu se uvoditi i prijemni ispiti);

Odluku o izmenama i dopunama Odluke o upisu svršenih učenika srednjih stručnih škola na fakultete (ovom Odlukom omogućuje se svršenim učenicima srednjih stručnih škola da se na osnovu pojedinačnog odobrenja fakultetskog saveta mogu upisati i na fakultet koji ne odgovara struci srednje stručne škole koju su završili, i to eventualno uz poseban uslov koji može biti i prijemni ispit);

Odluku o stopama doprinosa za kadrove u privredi za 1957 godinu; Odluku o dodeljivanju deviza za nerobna i robna plaćanja u 1957 godini državnim organima i ustanovama, ustanovama sa samostalnim finansiranjem i društvenim organizacijama; Odluku o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije za davanje naknade (regresa) novinskim preduzećima za roto hartiju; Privremenu odluku o uslovima i načinu davanja naknade (regresa) novinskim preduzećima za utrošene količine roto hartije; Odluku o izmenama i dopunama Naredbe o davanju naknade (regresa) pri kupovini opreme i rezervnih delova za potrebe poljoprivrede; Rešenje o izmenama i dopunama Spiska poljoprivrednih mašina, sprava i uređaja na koje se odnosi regres; Odluku o dopuni Odluke o davanju naknade (regresa) pri prodaji oktanskog avio-benzina; Odluku o Jugoslovenskoj kinoteci kao ustanovi sa samostalnim finansiranjem.

Savezno izvršno veće prihvatilo je izveštaj Jugoslovenske investicione banke o odobravanju druge grupe zajmova za rekonstrukcije, koje je dobilo devet privrednih preduzeća.

Savezno izvršno veće je takođe ratifikovalo devet međunarodnih sporazuma.

28 maja 1957 godine

Na sednici održanoj 28 maja 1957 godine pod predsedništvom Svetozara Vukmanovića, potpredsednika Saveznog izvršnog veća, Savezno izvršno veće je donelo sledeće uredbе i odluke:

Uredbu o državnim materijalnim rezervama (prema Uredbi, državne materijalne rezerve čine posebni robni fondovi namenjeni za podmirenje vanrednih potreba društvene zajednice i za preduzimanje ekonomskih mera na tržištu; one se sastoje iz stalnih i tržišnih rezervi; stalne rezerve čine rezerve važnijih reproduktivnih materijala i prehrambenih proizvoda za podmirenje vanrednih potreba društvene zajednice (elementarne nepogode i sl.) i za obezbeđenje kontinuiteta i sigurnosti proizvodnje i potrošnje; ukupan iznos sredstava koja služe za obrazovanje stalnih rezervi utvrđuje se unapred Saveznim društvenim planom; tržišne rezerve se obrazuju od viškova industrijskih ili prehrambenih proizvoda koji se pojavljuju povremeno usled neusklađenosti između proizvodnje i potrošnje; povremenim povlačenjem viškova robe sa tržišta i ponovnim stavljanjem u promet tih viškova, već prema stanju na tržištu, uspostavljaju se poremećena ravnoteža između ponude i potražnje);

Uredbu o carinskoj tarifi za robu koju građani unose odnosno primaju iz inostranstva (prema Uredbi, građani će za robu koju unose odnosno primaju iz inostranstva plaćati samo carinu po stopama određenim Carinskom tarifom, koja je sastavni deo Uredbe, bez redovnog uvoznog koeficijenta i poreza na promet, što je dosad bio slučaj; Uredba predviđa da se jugoslovenski državljani oslobođaju plaćanja carine ukoliko vrednost robe unete u zemlju ne prelazi iznos od 50.000 dinara, pod uslovom da pojedine vrste robe ne premašuju potrebe jednog domaćinstva; ako je vrednost veća od 50.000 dinara ili ako količina pojedinih proizvoda prelazi potrebe jednog domaćinstva, redovna carina će se plaćati na vrednost koja premašuje vrednost 50.000 dinara, odnosno koja prelazi potrebe jednog domaćinstva; strani državljani jugoslovenskog porekla i jugoslovenski državljani sa prebivalištem u inostranstvu mogu da unesu bez plaćanja carine robu u vrednosti od 150.000 dinara; primaoci poklon pošiljaka iz inostranstva neće plaćati carinu na takve pošiljke čija vrednost ne prelazi 20.000 dinara uz uslov da ovu povlasticu mogu da koriste jedanput u tri meseca; plaćanju carine ne podležu predmeti za ličnu upotrebu (lični prtljag) domaćih i stranih putnika, zatim roba koju unose u zemlju jugoslovenski državljani prilikom premeštaja iz inostranstva, roba koju jugoslovenski državljani naslede i unose ili je primaju iz inostranstva, lekovi dobijeni na osnovu lekarskog recepta, upotrebljavani predmeti za odevanje (samo jedanput mesečno), ortopedska pomagala koja unose ili primaju iz inostranstva invalidi za ličnu upotrebu i roba koju unose u zemlju iseljenici-povratnici kad se vraćaju na stalan boravak u Jugoslaviju

i proizvodi poljoprivrede i stočarstva sa imanja jugoslovenskih državljana koja se nalaze u susednom pograničnom pojasu);

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o upravljanju osnovnim sredstvima privrednih organizacija (izmenama i dopunama predviđa se da se investiciono održavanje ubuduće finansira na teret materijalnih troškova, tj. na teret režijske, dok su dosad u te svrhe korišćena sredstva amortizacije za investiciono održavanje; neiskorišćena sredstva amortizacije za investiciono održavanje zatečena na dan 1 jula 1957 prebacuju se u fond obrtnih sredstava);

Odluku o stopama amortizacije osnovnih sredstava privrednih organizacija (Odluka sadrži čiste stope za zamenu pošto je finansiranje investicionog održavanja preneto na teret materijalnih troškova);

Narodna banka upoznala je Savezno izvršno veće sa opštim kreditnim bilansom u kome je izneta analiza kretanja kredita i novčanih sredstava u 1956 g. i orijentaciono predviđanje obima kreditne aktivnosti banaka u 1957 g. U vezi sa regulisanjem određenih pitanja sa ovog područja Savezno izvršno veće donelo je sledeće odluke:

Odluku o kreditima za povećani obim poslovanja privrednih organizacija (Odlukom je omogućeno privrednim organizacijama da povećaju fondove obrtnih sredstava);

Odluku o davanju kredita članovima zadruga i individualnim poljoprivrednim proizvođačima za unapređivanje poljoprivredne proizvodnje (prema odluci, kredite individualnim proizvođačima odobravaju prvenstveno zadruge, a izuzetno na područjima gde nema zadruga ili gde zadruge ne mogu obavljati ovaj posao – zadrugne štedionice odnosno komunalne banke; u te svrhe Narodna banka će davati opštim zemljoradničkim zadrugama kredite sa kamatnom stopom od 2% godišnje; Odlukom se uvode nove namene za korišćenje kredita: zadrugne će moći svojom mehanizacijom i sredstvima za reprodukciju da obrađuju zemlju individualnih proizvođača, s tim da ovi plate usluge posle ubiranja poljoprivrednih proizvoda, odnosno sa rokom vraćanja do godinu dana, zatim se kredit može upotrebiti za nabavku teretnih kola za vuču, barki za ribarenje, mršave stoke za tov i opravku vršaćih garnitura; ovom odlukom ponovo je omogućeno davanje kredita za nabavku poljoprivrednih mašina, poljoprivrednog i ribarskog alata, materijala za podizanje pčelinjaka, vinograda, voćnjaka, dugogodišnjih rasada, pripadne stoke i sl.); kredit koji se daje individualnom proizvođaču ne može biti veći od 50% vrednosti njegove nepokretne imovine ne uzimajući u obzir kuću i okućnicu, a zadruga se može obezbediti prema svom nahodanju (uknjižba založnog prava na nepokretnu imovinu, menično jemstvo i sl.); za sve korisnike kredita kamata ne može biti veća od 4%, a jedini uslov za odobranje kredita je da individualni proizvođač učestvuje u bilo kom vidu (gotovinom, radom, materijalom i sl.) do 10% od iznosa traženog kredita);

Odluku o davanju kredita za pokriće negativne razlike pri raspodeli ukupnog prihoda poljoprivrednih organizacija i Odluku o upotrebi sredstava obavezne rezerve privrednih organizacija obrazovane u 1955 godini.

Pored toga, Savezno izvršno veće je donelo sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Odluku o dopunama Privremene odluke o uslovima i postupku za pripajanje preduzeća, radnji i pogona zadrugnim poslovnim savezima (Odlukom se omogućuje pod određenim uslovima prenos na zemljoradničke zadrugne dela skladišnog prostora koji služi za neposredni otkup žitarica od proizvođača i prenos na sreske zadrugne poslovne saveze dela skladišnog prostora koji se sada nalazi u sastavu preduzeća za promet i preradu žitarica, a koji pretežno služi za prihvatanje žita od domaćih proizvođača);

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o pokrivanju gubitaka koje poljoprivredne organizacije pretrpe od vanrednih poplava i podzemnih voda (izmenama i dopunama ovlašćena je banka da daje kratkoročne beskamratne kredite privrednim organizacijama koje su pretrpele štetu od vanrednih poplava i podzemnih voda, dok ne prime naknadu za pričinjenu štetu; ovi krediti služe za privremeno pokrivanje gubitaka, a davaće se uz garanciju nadležne političko-teritorijalne jedinice sa rokom vraćanja najkasnije do kraja godine u kojoj je nastao gubitak; ovakve kredite banke mogu davati i onim poljoprivrednim organizacijama koje su pretrpele štetu u 1954 i 1955 g., a nisu još regulisale pitanje naknade štete sa rokom vraćanja do 31 decembra 1957 g.);

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o trgovinskoj delatnosti i trgovinskim preduzećima i radnjama (izmenama i dopunama predviđeno je da privredne organizacije odnosno zemljoradničke zadrugne i poljoprivredni proizvođači slobodno utvrđuju uslove ugovora o proizvodnji i isporuci poljoprivrednih proizvoda ako posebnim propisima nije drukčije određeno; zemljoradničke zadrugne mogu putem svojih posebnih jedinica kupovati poljoprivredne proizvode od individualnih proizvođača i prodavati preko svojih prodavaca direktno iz magazina, na pijacama i sl.; Uredbom je osnivanje i organizovanje pijaca namalo stavljeno u isključivu nadležnost narodnih odbora opština, dok je za osnivanje i ukidanje pijaca naveliko potrebno da narodni odbor dobije odobrenje republičkog sekretarijata za promet robom);

Odluku o odobranju beskamratnih kredita za kontrahiranje poljoprivrednih proizvoda u 1957 godini (prema Odluci privredne i zadrugne organizacije za kontrahiranje poljoprivrednih proizvoda u toku 1957 g. ne plaćaju kamatu na kredite koje u ove svrhe dobijaju od banaka i štedionica; beskamratno kreditiranje poljoprivrednih proizvođača koje vrše

privredne i zadrugne organizacije može se obavljati davanjem sredstava za reprodukciju i zaštitu bilja, tj. veštačko dubrivo, seme, vršenje usluga, mehanizaciju kod obrade zemljišta i davanje gotovog novca);

Odluku o raspodeli ukupnog prihoda preduzeća za promet filmova (prema Odluci, ova preduzeća će ostatak iz dobiti uplaćivati na poseban račun kod banke u korist preduzeća za prikazivanje filmova, posle izdvajanja zakonskih obaveza iz dobiti, plata i sredstava za samostalno raspolaganje; ova sredstva deliće se automatski pojedinim bioskopima prema visini ostvarenih prometa, a mogu se koristiti isključivo za modernizaciju i proširenje postojećih i izgradnju novih bioskopa);

Odluku o raspodeli ukupnog prihoda preduzeća za prikazivanje filmova (prema Odluci, ova preduzeća će plaćati doprinos za unapređenje domaćeg filma od ukupnog prihoda pre raspodele dohotka; doprinos će se plaćati od prometa ostvarenog prodajom bioskopskih ulaznica po određenoj stopi, a ovako formirana sredstva banka će raspoređivati na preduzeća za snimanje filmova i to srazmerno prometu koji je ostvaren u zemlji i u inostranstvu prikazivanjem filmova koje su ta preduzeća proizvela);

Uredbu o osnivanju Savezne komisije za fizičku kulturu (Savezna komisija za fizičku kulturu je osnovana sa zadatkom da prati razvoj fizičke kulture, predlaže Saveznom izvršnom veću mere za njeno unapređenje, daje predloge i mišljenja o raspodeli finansijskih sredstava koja Federacija deluje društvenim organizacijama za fizičku kulturu itd.);

Odluku o vakcinaciji (prema Odluci, vakcinacija je obavezna protiv velikih boginja, difterije, tetanusa, tuberkuloze i besnila, ali samo za lica koja su ozleđena od besnih ili na besnilo sumnjivih životinja; kada postoje epidemiološke indikacije, Sekretarijat za narodno zdravlje Saveznog izvršnog veća može odrediti obavezno vakcinisanje i protiv drugih bolesti na teritoriji dve ili više republika);

Odluku o dodeljivanju drugog jednokratnog dodatka u 1957 godini uživaocima penzija i invalidnina (prema Odluci, svim uživaocima penzije odnosno invalidnine isplaćuje se jednokratni dodatak u visini od 50% mesečnog iznosa zakonske penzije odnosno invalidnine koja im pripada za mesec jula 1957 g. i to najkasnije sa prijemom penzije ili invalidnine za mesec avgust 1957 g.);

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o prinudnoj naplati poreza i drugih budžetskih prihoda; Odluku o obračunavanju razlike u cenama pri uvozu određene opreme investicionog materijala; Uredbu o ovlašćenju Saveznog državnog sekretarijata za poslove robnog prometa za propisivanje uslova proizvodnje alkoholnih pića; Odluku o uslovima i načinu upotrebe iznosa od 1.300 miliona dinara koji je predviđen u predračunu Saveznog fonda za istraživačke radove na ime dotacije Opštem investicionom fondu; Odluku o načinu plaćanja anuiteta iz 1956 godine o zajmovima odobrenim iz Opšteg investicionog fonda preduzećima elektroprivrede i njihovim zajednicama; Odluku o načinu i uslovima davanja kredita za izgradnju komora za dezinfekciju i dezinfekciju biljnih pošiljaka pri uvozu i izvozu; Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o porezu na promet; Uredbu o izmenama i dopunama Tarife poreza na promet; Odluku o raspodeli ukupnog prihoda preduzeća za snimanje filmova i preduzeća za tehničku izradu i obradu filmova; Odluku o davanju dotacije fondu obrtnih sredstava Jugoslovenske banke za spolnu trgovinu iz sredstava privrednih rezervi Federacije; Odluku o dopunama Odluke o finansiranju i poslovanju zdravstvenih ustanova; Odluku o odobrenju programa upotrebe rezervi, predviđenih u predračunima za 1957 godinu Fonda za unapređivanje industrijske proizvodnje i Fonda za unapređivanje građevinarstva; Odluku o odobrenju delimičnog dopunskog programa i predračuna Fonda za unapređivanje industrijske proizvodnje za 1957 godinu; Odluku o ukidanju Glavne uprave za izgradnju pruge Beograd–Bar; Rešenje o dopuni Rešenja o raspodeli sredstava Opšteg investicionog fonda, predviđenih za 1957 godinu za finansiranje investicija u oblasti saobraćaja; Rešenje o načinu na koji će Jadranska liniska plovidba, Rijeka, koristiti dotaciju primljenu u 1957 godini; Rešenje o načinu na koji će Jugoslovensko rečno brodarstvo, Beograd, koristiti dotaciju primljenu u 1957 g.; Rešenje o načinu na koji će Jugoslovenski aero-transport, Beograd, koristiti dotaciju primljenu u 1957 godini; Rešenje o finansiranju investicija Zajednice privrednih preduzeća Jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona u 1957 godini i sredstava ustupljenog poreza na dobit; Uredbu o dopuni Uredbe o obrazovanju republičkih fondova za stanbeni izgradnju; Odluku o obezbeđenju sredstava za izgradnju stanova osoblja Jugoslovenskih železnica; Rešenje o Saveznom institutu za rehabilitaciju; Odluku o Savetu za pitanja organizacije i unapređenja uprave.

Savezno izvršno veće je razmotrilo izveštaj Komisije za reviziju Petogodišnjeg investicionog programa izgradnje televizije u Jugoslaviji i prihvatilo izgradnju eksperimentalnih televizijskih stanica u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

U vezi s tim je rešeno da se obezbede potrebna devizna sredstva za nabavku uvozne opreme, sredstva za plaćanje montaže koju će vršiti inostrani stručnjaci i sredstva potrebna za specijalizaciju kadrova u inostranstvu. Troškove za građevinske radove, domaću opremu i ostalo snosiće zainteresovani gradovi odnosno republike.

Savezno izvršno veće je takođe ratifikovalo šest međunarodnih sporazuma.

R.-M. M.

DRUŠTVENE ORGANIZACIJE U FNRJ

U sistemu socijalističke demokratije u Jugoslaviji posebno mesto zauzimaju slobodna udruženja građana koja se nazivaju opštim imenom društvene organizacije. Ovo udruživanje vrši se u cilju ostvarivanja demokratskih političkih, ekonomskih, socijalnih, naučnih, kulturnih, umetničkih, stručnih, sportskih i drugih zajedničkih interesa građana (član 5 Ustavnog zakona FNRJ).

Pored Saveza komunista Jugoslavije, Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, Saveza sindikata Jugoslavije, Saveza boraca Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije i Narodne omladine Jugoslavije, na dan 31 maja 1957 godine na teritoriji FNRJ deluju još sledeće društvene organizacije:

ARHEOLOŠKO DRUŠTVO JUGOSLAVIJE

pretsednik Grga Novak
sekretar dr Milutin Garašanin

DRUŠTVO ALATNIČARA FNRJ

pretsednik Artemije Šahnazarov
sekretar ing Savo Budošan

DRUŠTVO ZA KULTURNU SARADNJU JUGOSLAVIJA — FRANCUSKA

pretsednik Dušan Matić
sekretar Mira Alečković

DRUŠTVO ZA UNAPREĐENJE ISHRANE NARODA

pretsednik dr Dragoljub Antonijević
sekretar dr Božidar Simić

FEDERACIJA ESPERANTISTA JUGOSLAVIJE

pretsednik Peter Zlatnar
sekretar Otmar Avsec

FERIJALNI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik Milka Ščepanović
sekretar Momčilo Mededović

GLAVNI LOVAČKI SAVEZ FNRJ

pretsednik Svetislav Stefanović
sekretar Pero Trutin

JUGOSLOVENSKI CRVENI KRST

pretsednik dr Pavle Gregorić
sekretar dr Olga Milošević

JUGOSLOVENSKI ŽIVINARSKI SAVEZ

pretsednik Petar Zečević
sekretar Dragoljub Ivanović

JUGOSLOVENSKO DRUŠTVO ZA PROUČAVANJE I UNAPREĐENJE STOČARSTVA

pretsednik dr Dragiša Nikolić
sekretar dr Čedomir Obračević

JUGOSLOVENSKO DRUŠTVO ZA PROUČAVANJE POLJOPRIVREDNOG BILJA

pretsednik dr Dragutin Čosić
sekretar dr Miloje Sarić

JUGOSLOVENSKO DRUŠTVO ZA PROUČAVANJE ZEMLJIŠTA

pretsednik dr Stevan Nikolić
sekretar dr Đurđe Jelenić

JUGOSLOVENSKO DRUŠTVO ZA UNAPREĐENJE NAUKE I TEHNIKE „NIKOLA TESLA“

pretsednik ing Predrag Đurđević
sekretar Miloš Crevar

JUGOSLOVENSKO STATISTIČKO DRUŠTVO

pretsednik Stane Krašovec
sekretar Milenko Ban

JUGOSLOVENSKO UDRUŽENJE ZA ISTORIJU MEDICINE, FARMACIJE I VETERINARSTVA

pretsednik dr Vlada Stanojević
sekretar mr. ph. Vojislav Marjanović

JUGOSLOVENSKO UDRUŽENJE ZA PROFESIONALNU ORIJENTACIJU

pretsednik Ratko Maričić
sekretar Sreten Obradović

JUGOSLOVENSKO UDRUŽENJE ZA FILOZOFIJU I SOCIOLOGIJU

pretsednik dr Jože Goričar
sekretar dr Ilija Stanojčić

JUGOSLOVENSKO VOČARSKO NAUČNO DRUŠTVO

pretsednik dr ing. Nikola Šerban
sekretar dr Dušan Stanković

KINOLOŠKI SAVEZ FNRJ

pretsednik Savo Drljević
sekretar dr Radivoj Žakula

KONJIČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik Milan Šijan
sekretar Bora Mazinjanin

NARODNA TEHNIKA JUGOSLAVIJE — SAVEZ ZA TEHNIČKO VASPITANJE

pretsednik Franc Leskošek
sekretar Slavko Filipi

- Auto-moto savez Jugoslavije
- Brodarski savez Jugoslavije
- Elektromašinski savez Jugoslavije
- Građevinski savez Jugoslavije
- Savez društava za tehniku zavarivanja FNRJ
- Savez foto i kino amatera Jugoslavije
- Savez radio amatera Jugoslavije
- Udruženje pronalazača FNRJ

PARTIZAN JUGOSLAVIJE — SAVEZ ZA TELESNO VASPITANJE

pretsednik Otmar Kreačić
sekretar Risto Bajalski

PLANINARSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik Rade Kušić
sekretar ing. Dušan Čolić

SAVET DRUŠTAVA ZA STARANJE O DECI I OMLADINI JUGOSLAVIJE

pretsednik Branka Savić
sekretar Mila Bajalica

SAVET GEOGRAFSKIH DRUŠTAVA FNRJ

pretsednik dr Borivoje Milojević
sekretar dr Milorad Vasović

SAVET NASTAVNIČKOG KADRA PREDVOJNIČKE OBUKE JUGOSLAVIJE

pretsednik Branko Cvetić
sekretar Dušan Đurđević

SAVEZ DRAMSKIH UMETNIKA JUGOSLAVIJE

pretsednik Jozo Laurenčić
sekretar Braslav Borožan

SAVEZ DRUŠTAVA ARHIVSKIH RADNIKA FNRJ

pretsednik Edib Hasanagić
sekretar Pero Damjanović

SAVEZ DRUŠTAVA BIBLIOTEKARA FNRJ

pretsednik dr Mirko Rupel
sekretar Branko Berčić

SAVEZ DRUŠTAVA EKONOMISTA JUGOSLAVIJE

pretsednik Hasan Brkić
sekretar Augustin Papić

SAVEZ DRUŠTAVA MATEMATIČARA I FIZIČARA FNRJ

pretsednik dr Đuro Kurepa
sekretar dr Borivoje Rašajski

SAVEZ DRUŠTAVA MEDICINSKIH SESTARA JUGOSLAVIJE

pretsednik Bogumila Fajon
sekretar Olga Gerovac

SAVEZ DRUŠTAVA VETERINARA FNRJ

pretsednik dr Vasa Butozan
sekretar dr Slavomir Milosavljević

SAVEZ DRUŠTAVA ZA BORBU PROTIV ALKOHOLIZMA U FNRJ

pretsednik Božidar Vorkapić
sekretar Dobrosav Jeličić

SAVEZ DRUŠTAVA ZUBARSKIH RADNIKA FNRJ

pretsednik dr Milan Perušić
sekretar Borislav Pavlović

SAVEZ FARMACEUTSKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE

pretsednik mr. ph. Dragutin Kuzmanović
sekretar dr Momčilo Mokranjac

SAVEZ FILATELISTA JUGOSLAVIJE

pretsednik ing. Živa Đorđević
sekretar Milan Ivanović

SAVEZ FILMSKIH RADNIKA JUGOSLAVIJE

gen. sekretar Žorž Skrigin

SAVEZ GEOLOŠKIH DRUŠTAVA FNRJ

pretsednik Salim Behlilović
sekretar ing. Strahinja Đurić

SAVEZ GLUVIH JUGOSLAVIJE

pretsednik Dragoljub Vukotić
sekretar Jovan Odavić

SAVEZ INŽENJERA I TEHNIČARA FNRJ

- pretsednik ing. Milun Ivanović
sekretari: ing. Branislav Šikić
ing. Ljubomir Barbarić
ing. Miloš Milenković
- Jugoslovensko društvo za mehaniku
 - Savez društava arhitekata FNRJ
 - Savez društava inženjera i tehničara građevinske struke FNRJ
 - Savez društava inženjera i tehničara rudarsko-metalurške struke FNRJ
 - Savez društava inženjera i tehničara tekstilaca FNRJ
 - Savez društava poljoprivrednih inženjera i tehničara FNRJ
 - Savez društava za zaštitu materijala FNRJ
 - Savez geodetskih društava FNRJ
 - Savez hemičara-tehnologa FNRJ

- Savez mašinskih i elektrotehničkih inženjera i tehničara FNRJ
- Savez saobraćajnih inženjera i tehničara FNRJ
- Savez šumarskih društava FNRJ

SAVEZ ISTORISKIH DRUŠTAVA FNRJ

pretsednik dr Jorjo Tadić
sekretar Jovan Marjanović

SAVEZ IZVIĐAČKIH ORGANIZACIJA JUGOSLAVIJE

pretsednik Sergej Krajger
sekretar Jovan Hadžipešić

SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA JUGOSLAVIJE

pretsednik dr Albert Vajs
sekretar Solomon Kalderon

SAVEZ KNJIGOVOĐA JUGOSLAVIJE

pretsednik ing. Borislav Bakić
sekretar Stanoje Vukić

SAVEZ KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

pretsednik Josip Vidmar
sekretar Aleksandar Vučo

SAVEZ KOMPOZITORA JUGOSLAVIJE

pretsednik Matija Bravničar
sekretar Mihailo Vukdragović

SAVEZ LEKARSKIH DRUŠTAVA FNRJ

pretsednik dr Blagoje Kovačević
sekretar dr Božidar Đorđević

- Savezni odbor balneologa
- Udruženje dermatovenerologa FNRJ
- Udruženje ftiziologa FNRJ
- Udruženje ginekologa FNRJ
- Udruženje hirurga FNRJ
- Udruženje internista FNRJ
- Udruženje kardiologa FNRJ
- Udruženje lekara sportske medicine FNRJ
- Udruženje neuropsihijata FNRJ
- Udruženje oftalmologa FNRJ
- Udruženje otorinolaringologa FNRJ
- Udruženje pedijata FNRJ
- Udruženje radiologa FNRJ
- Udruženje reumatologa FNRJ
- Udruženje stomatologa FNRJ
- Udruženje za preventivnu medicinu FNRJ

SAVEZ LIKOVNIH UMETNIKA JUGOSLAVIJE

pretsednik Đorđe Andrejević-Kun
sekretari: Stojan Čelić
Aleksandar Luković

SAVEZ LIKOVNIH UMETNIKA PRIMENJENIH UMETNOSTI JUGOSLAVIJE

pretsednik arh. Milan Minić
sekretar Dragoslav Stojanović-Sip

SAVEZ MUZEJSKO-KONZERVATORSKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE

pretsednik Nadežda Andrejević-Kun
sekretar Dragoljub Janković

SAVEZ MUZIČARA ZABAVNE I NARODNE MUZIKE JUGOSLAVIJE

pretsednik Maksa Popov
sekretari: Dušan Matović
Dušan Vidak

SAVEZ MUZIČKIH UMETNIKA JUGOSLAVIJE

pretsednik Samo Hubad
sekretar Vladimir Marković

SAVEZ NAUČNO-SPORTSKIH DRUŠTAVA ZA ISTRAŽIVANJE MORSKOG DNA I PODMORSKIH PEĆINA „SPELEOLOG“

pretsednik Ivan Ulepić
sekretar Dimitrije Marinković

SAVEZ NOVINARA JUGOSLAVIJE

pretsednik Dušan Blagojević
sekretar Aleksandar Petković

SAVEZ OPERSKO-SIMFONISKIH MUZIČARA JUGOSLAVIJE

pretsednik Josip Nohta
sekretar Dušan Busančić

SAVEZ PČELARA JUGOSLAVIJE

pretsednik Periša Perišić
sekretar Rade Živanović

SAVEZ PEDAGOŠKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE

pretsednik Miloš Janković
sekretar Milan Mirković

SAVEZ PREVODILACA JUGOSLAVIJE

pretsednik dr Božidar Marković
sekretari: Luka Semenović
Vera Stojić

SAVEZ RATNIH VOJNIH INVALIDA JUGOSLAVIJE

pretsednik Miloje Milojević
sekretar Boža Pavlović

SAVEZ SLEPIH JUGOSLAVIJE

pretsednik Stevan Uzelac
sekretar Miloš Ličina

SAVEZ SPORTSKIH RIBOLOVACA JUGOSLAVIJE

pretsednik Boško Krstić
sekretar Dragan Drobnjak

SAVEZ SPORTOVA JUGOSLAVIJE

pretsednik Milijan Neoričić
sekretar Miladin Šakić

— Atletski savez Jugoslavije

— Auto-moto savez Jugoslavije

— Biciklistički savez Jugoslavije

— Bokserski savez Jugoslavije

— Brodarski savez Jugoslavije

— Fudbalski savez Jugoslavije

— Košarkaški savez Jugoslavije

— Kuglaški savez Jugoslavije

— Mačevalački savez Jugoslavije

— Odbojkaški savez Jugoslavije

— Plivački savez Jugoslavije

— Ragbi savez Jugoslavije

— Rukometni savez Jugoslavije

— Savez teškoatletskih sportova Jugoslavije

— Savez za hokej na travi Jugoslavije

— Savez za klizanje i hokej na ledu Jugoslavije

— Smučarski savez Jugoslavije

— Sportski odbor Saveza studenata Jugoslavije

— Sportski savez gluhih Jugoslavije

— Stonoteniski savez Jugoslavije

— Teniski savez Jugoslavije

— Veslački savez Jugoslavije

SAVEZ STENOGRAFA I DAKTILOGRAFA JUGOSLAVIJE

pretsednik Milan Megušar
sekretar Nikola Stavridis

SAVEZ STROJARA, STROJEVOĐA I LOŽAČA JUGOSLAVIJE

pretsednik Budimir Milutinović
sekretar Dimitrije Aleksijević

SAVEZ STUDENATA JUGOSLAVIJE

pretsednik Vukašin Stambolić
sekretar Milan Zjalić

SAVEZ UDRUŽENJA FOLKLORISTA JUGOSLAVIJE

pretsednik Zoran Palčok
sekretar dr Vilko Matičetov

SAVEZ UDRUŽENJA LIVACA FNRJ

pretsednik Svetislav Milivojević
sekretar Jovan Krušpel

SAVEZ UDRUŽENJA PENZIONERA JUGOSLAVIJE

pretsednik Vasilije Dordević
sekretar Teofilo Stojanović

SAVEZ UDRUŽENJA PRAVNIKA JUGOSLAVIJE

pretsednik Vladimir Simić
sekretar Marjan Vivoda

— Jugoslovensko udruženje za administrativno pravo

— Jugoslovensko udruženje za krivično pravo i kriminologiju

— Jugoslovensko udruženje za međunarodno pravo

— Jugoslovensko udruženje za političke nauke

— Jugoslovensko udruženje za pomorsko pravo

— Jugoslovensko udruženje za uporedno pravo

SAVEZ UDRUŽENJA PRAVOSLAVNOG SVEŠTENSTVA FNRJ

pretsednik Milan Smiljanić
sekretar Ratko Jelić

SAVEZ UDRUŽENJA SREDNJE MEDICINSKIH RADNIKA FNRJ

pretsednik Rajko Magovčević
sekretari: Velimir Purtić
Ljubiša Čurčić

SAVEZ UDRUŽENJA ZA UJEDINJENE NACIJE JUGOSLAVIJE

pretsednik Vladimir Simić
sekretar Borko Stošić

SAVEZ UNIVERZITETSKI OBRAZOVANIH ŽENA JUGOSLAVIJE

pretsednik Neda Božinović
sekretari: Milica Vukmanović-Sarić
Aleksandra Đuranović-Janda

SAVEZ ŽENSKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE

pretsednik Bosa Cvetić
sekretar Marija Koš

SPELEOLOŠKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik dr Valter Bohinec
sekretar dr Roman Savnik

STRELJAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik Vojo Todorović
sekretar Milun Stefanović

ŠAHOVSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik Branko Jevremović
sekretar Stevan Majstorović

UDRUŽENJE ANATOMA JUGOSLAVIJE

pretsednik dr Branko Šljivčić
sekretar dr ing Vladeta Simić

UDRUŽENJE BIVŠIH JUGOSLOVENSKIH DOBROVOLJACA
ŠPANSKE REPUBLIKANSKE VOJSKE

pretsednik Božidar Maslarić
sekretar Otmar Kreačić

UDRUŽENJE DUVANSKIH STRUČNJAKA FNRJ

pretsednik ing Slavčo Kosturlijev
sekretar Ljuba Veličkov

UDRUŽENJE NASTAVNIKA I VASPITAČA SPECIJALNIH ŠKOLA
I USTANOVA JUGOSLAVIJE

pretsednik Ljubomir Aćimović
sekretar Đorđe Žutić

UDRUŽENJE NASTAVNIKA STRUČNIH ŠKOLA JUGOSLAVIJE

pretsednik ing Josip Gros
sekretar Spasoje Pavićević

UDRUŽENJE PSIHOLOGA FNRJ

pretsednik dr Borislav Stevanović
sekretar Katarina Cuculović

UDRUŽENJE REZERVNIH OFICIRA JUGOSLAVIJE

pretsednik Mitar Bakić
sekretari: Makso Dakić
Vidak Popović

UDRUŽENJE SVEŠTENIKA STAROKATOLIČKE CRKVE FNRJ
„GRGUR NINSKI“

pretsednik Vilko Huzjak
sekretar Zvonko Bartulović

UDRUŽENJE UČITELJA, NASTAVNIKA I PROFESORA
JUGOSLAVIJE

pretsednik Milivoje Urošević
sekretar Nedeljko Savić

UDRUŽENJE VASPITAČA PRETŠKOLSKIH USTANOVA
JUGOSLAVIJE

pretsednik Tatjana Marinić
sekretar Aco Hadživeljković

UNIJA HEMISKIH DRUŠTAVA FNRJ

pretsednik dr Maks Samec
sekretar dr ing Panta Tutundžić

VATROGASNI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik Risto Stefanović
sekretar Andrija Pejović

VAZDUHOPLOVNI SAVEZ JUGOSLAVIJE

pretsednik Nenad Drakulić
sekretar Nebojša Kovačević

VEĆE KULTURNO-PROSVETNIH SAVEZA U JUGOSLAVIJI

pretsednik Ivan Regent
sekretar Ašer Deleon

- Kulturno-prosvetna zajednica Srbije
- Kulturno-prosvetni savez Crne Gore
- Prosvetni sabor Hrvatske
- Savez kulturno-umetničkih i prosvetnih društava B i H
- Savez „Svoboda“ i prosvetnih društava Slovenije
- Zajednica na radničkite kulturno-prosvetni organizaciji i „Narodna prosveta“ na NR Makedoniji

Osim navedenih društvenih organizacija, u pojedinim narodnim republikama deluje još niz društvenih organizacija, kao što su, naprimer, organizacije iseljenika (Matica iseljenika Srbije, Matica iseljenika Hrvatske, Matica iseljenika Bosne i Hercegovine, Slovenska iseljenička matrica i Matica na iseljenicete od Makedonija), sveštenika (Udruženje katoličkih sveštenika Slovenije „Čirilo i Metodije“, Udruženje katoličkih sveštenika B i H „Dobri pastir“, Udruženje katoličkih sveštenika Hrvatske, Udruženje katoličkih sveštenika Srbije i Udruženje katoličkih sveštenika Crne Gore; u Srbiji, B i H i Crnoj Gori postoje i udruženja islamskih sveštenika „ilmija“), udruženja univerzitetskih nastavnika i vanuniverzitetskih naučnih radnika, dečjih negovateljica itd., čija delatnost nije objedinjena rukovodstvom za celu teritoriju FNRJ.

PLENUM CENTRALNOG KOMITETA
NARODNE OMLADINE JUGOSLAVIJE

Desetog maja 1957 godine u Beogradu je održan Plenum Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije, na kome su razmatrani aktuelni politički zadaci Narodne omladine Jugoslavije.

Plenum je izabrao za novog pretsednika Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije Miku Tripala na mesto Milijana Neoričića, koji je otišao na novu dužnost,

a za sekretara Luku Banovića. Plenum je razrešio dužnosti člana Pretsedništva Milojka Drulovića koji ima novu dužnost, a za članove Pretsedništva izabrao Vladu Obradovića, Miću Novkovića, Vukašina Stambolića i Dobroslava Čulaića. (Vidi: »Narodna omladina Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, strana 73—75).

Plenum je, na predlog Pretsedništva, doneo odluku da se Šesti kongres Narodne omladine Jugoslavije održi u januaru 1958 godine u Beogradu. Na kongresu će biti podnet izveštaj o radu Centralnog komiteta između dva kongresa i delatnosti Narodne omladine Jugoslavije i referat o ulozi i zadacima Narodne omladine u sistemu društvenog upravljanja.

R. — T. P.

PROIZVODNJA, FONDOVI I PROIZVOĐAČI U POLJOPRIVREDI

Društveno-ekonomski razvoj Jugoslavije došao je do stadijuma u kome dalje zaostajanje poljoprivrede kako u pogledu proizvodnje tako i u pogledu društvenih odnosa postaje kočnica celokupnog razvoja. Ako bi se ostalo na sadašnjim proizvodnim snagama u poljoprivredi, ne bi bilo uslova za povećanje proizvodnje i podizanje životnog standarda, pa prema tome ni za razvijanje socijalističkih odnosa na selu.

Za jugoslovensku poljoprivredu već nekoliko decenija karakteristično je zaostajanje, spor porast i velike oscilacije u godišnjim prinosima.

Posle rata osnovna orijentacija u privredi bila je razvijanje industrije. S obzirom na nasledene niske proizvodne snage, još i razorene u toku rata, i na spoljopolitičke uslove pod kojima se razvijala privreda, nije bilo moguće izdvajati veća društvena sredstva za unapređenje poljoprivrede. Iako su se Petogodišnjim planom predviđala znatna investiciona sredstva za poljoprivredu — 16% od ukupnih ulaganja — zbog ekonomsko-političke blokade morale su se investicije za poljoprivredu smanjiti u korist investiranja industrije i izdataka za narodnu odbranu. Mogućnosti za ulaganja seljačkih gazdinstava bile su veoma ograničene. Zato u čitavom ovom periodu nije moglo ni biti nekog značajnijeg uspeha u podizanju poljoprivredne proizvodnje. Tako je došlo do materijalne disproporcije između razvika industrije i poljoprivrede.

Dinamičan razvoj privrede, a naročito industrije, uz brzi porast stanovništva i promenu njegove socijalne strukture, kao i spori razvoj poljoprivrede, zaoštrio je problem ishrane stanovništva, snabdevanja prerađivačke industrije sirovinama poljoprivrednog porekla, smanjio izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i Jugoslaviju svrstao u red velikih uvoznika poljoprivrednih proizvoda.

Međutim, industrijski razvoj stvorio je neophodne uslove za brži razvoj poljoprivrede i izmenu odnosa na selu. Samim tim počelo otklanjanje osnovnih materijalnih disproporcija koje postoje između razvoja industrije i poljoprivrede. Brzina kojom će se podizati poljoprivredna proizvodnja i menjati odnosi na selu zavisice uglavnom od društvenih ulaganja u poljoprivredu i razvijanja proizvodnih snaga u zemljoradničkim zadrugama i drugim poljoprivrednim organizacijama.

Poljoprivredna proizvodnja i njeno kretanje

Za poljoprivrednu proizvodnju karakterističan je dugotrajni spori porast i izrazite oscilacije prouzrokovane prirodnim i ekonomskim uslovima (tabela 1).

Tabela 1

KRETANJE FIZIČKOG VOLUMENA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE*

	1953	1954	1955	1953—1955
Poljoprivreda ukupno	103	88	109	99,9
Ratarstvo	105	81	108	98,1
Od toga:				
žita	98	67	95	86,5
industrijsko bilje	191	187	242	206,8
povrtno bilje	110	102	110	110,7
krmno bilje	120	117	126	117,6
Voćarstvo	156	94	140	129,9
Vinogradarstvo	100	70	136	101,8
Stočarstvo	94	104	103	100,0
Domaća prerada	99	70	120	96,2
Ribarstvo	124	111	115	116,6

* Obračun Saveznog zavoda za privredno planiranje.

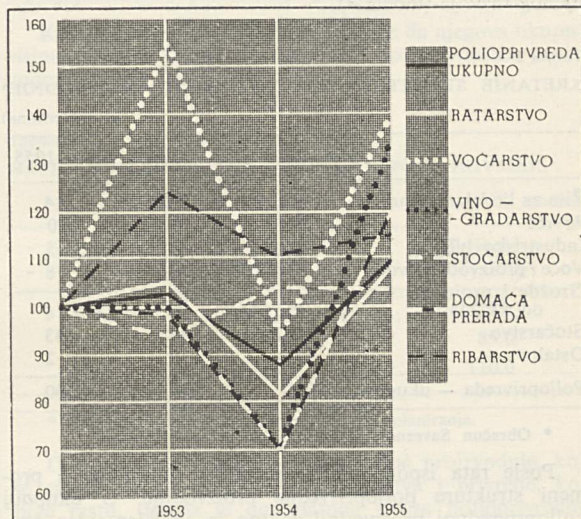
Naročito su velike oscilacije u proizvodnji žita, industrijskog bilja i voćarstva. Stočarstvo pokazuje relativno manje oscilacije, ali i njegovo kretanje u znatnoj meri zavisi od ratarske proizvodnje i stanja na tržištu.

U proseku 1953/1955 godine zapaža se osetnije povećanje proizvodnje industrijskog, povrtnog i krmnog bilja, kao i voćarstva i vinogradarstva. Stočarstvo se posle 1953 godine, u odnosu na prethodni posleratni period, povoljno razvija.

Grafikon 1

KRETANJE FIZIČKOG VOLUMENA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

(1930—1939=100)

Upoređenje predratne poljoprivredne proizvodnje s posleratnom pokazuje zaostajanje nekih značajnijih proizvoda ove poslednje (tabela 2).

Tabela 2

KRETANJE PROIZVODNJE NAJZNAČAJNIJIH PROIZVODA U VIŠEGODIŠNJIH PROSECIMA*

(u hiljadama tona)

	1930—1939	1947—1955	1953—1955
Pšenica	2.398	2.094	2.109
Raž	212	243	254
Ječam	413	330	367
Kukuruz	4.284	3.371	3.581
Šećerna repa	616	1.248	1.381
Suncokret	9,1	106	113
Duvan	13,6	28,0	33,4
Konoplja za vlakno	250	264	278
Krompir	1.648	1.649	2.077
Pasulj	134	140	185
Šljive	485	594	776
Jabuke	149	168	175
Grožđe	845	862	859
Meso	398	363	425
Mleko	1.819	1.686	1.752
Jaja (u milionima komada)	1.268	960	1.081
Svinjska mast	90	74	86

* Na bazi podataka Saveznog zavoda za statistiku.

U vremenu 1947—1955 godine proizvodnja žita bila je niža nego pre rata. U proseku 1953—1955 godine znatno je povećana proizvodnja većine proizvoda. Međutim, povećanje proizvodnje žita je manje. Proizvodnja industriskog bilja u celini je u porastu, jer su povećane površine pod tim kulturama. Udvostručila se proizvodnja šećerne repe i duvana, a proizvodnja suncokreta povećala se za nekoliko puta. Proizvodnja konoplje nadmašila je predratnu, a poslednjih godina zapaža se njen dalji porast. Porasla je i proizvodnja povrtnog bilja, naročito krompira.

Proizvodnja stočnih proizvoda u posleratnom periodu niža je od predratne. U periodu 1953—1955 godine ona pokazuje tendenciju da premaši predratnu proizvodnju, a u 1955 godini ona je veća nego pre rata.

Struktura poljoprivredne proizvodnje indicira stepen njenog razvoja (tabela 3).

Tabela 3
KRETANJE STRUKTURE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE*
(u procentima)

	1930—1939	1947—1955	1953—1955
Žita za ljudsku ishranu	30	27	24
Povrće	9	9	10
Industrisko bilje	3	5	5
Voće i proizvodi od voća	5	6	8
Grožđe i proizvodi od grožđa	9	10	8
Stočarstvo	42	41	43
Ostalo	2	2	2
Poljoprivreda — ukupno	100	100	100

* Obračun Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Posle rata ispoljavaju se pozitivne tendencije u promeni strukture poljoprivredne proizvodnje. U ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji znatno je smanjen udeo žita, a povećan udeo povrća, industriskog bilja i voća. Međutim, još je nizak udeo stočarstva i intenzivnih kultura, što je takođe jedan od indikatora zaostalosti poljoprivrede.

Opadanje udela žita u strukturi poljoprivredne proizvodnje pokazuje da se jugoslovenska poljoprivreda tek sada nalazi na putu koji je već prešla poljoprivreda u Zapadnoj Evropi¹.

I pored relativnog povećanja udela stočarstva u strukturi poljoprivredne proizvodnje poslednjih godina, slab porast učešća stočarstva pokazuje da proces intenzifikacije poljoprivredne proizvodnje nije bio usmeren u pravcu jačanja stočarstva.

Promene u strukturi proizvodnje bile su vezane sa promenama u strukturi korišćenja oraničnih površina (tabela 4).

Tabela 4
KORIŠĆENJE ORANIČNIH POVRŠINA

	(u hiljadama ha)			
	1939*		1955	
	Površina	Struktura (u %)	Površina	Struktura (u %)
Žita	6.320	80,1	5.466	72,7
Industrisko bilje	204	2,6	371	4,9
Povrtno bilje	454	5,8	482	6,4
Vrtovi	151	1,9	—	—
Krmno bilje	377	4,8	535	7,1
Ugari i neobrađeno zemljište	379	4,8	668	8,9
Rasadnici	...	...	4,6	0,0
U k u p n o	7.885	100	7.528	100

* Za 1939 godinu data je procena za novooslobođene krajeve koja iznosi 120.000 ha oraničnih površina, a što je razbijeno: na žitarice 70%, povrtno bilje 20% i krmno bilje 10%.

Promene u strukturi korišćenja oraničnih površina s manjim učešćem žita, a većim učešćem ostalih kultura predstavljaju pozitivnu tendenciju, ali nisu bile praćene istovremenim podizanjem prinosa (tabela 5).

Tabela 5
KRETANJE PRINOSA NAJZNAČAJNIJIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA*

	(mtc po ha)		
	1930—1939	1947—1955	1953—1955
Pšenica	11,3	11,4	11,2
Raž	8,5	9,1	9,0
Ječam	9,7	10,1	10,7
Kukuruz	16,4	14,3	14,6
Šećerna repa	176,0	150,0	178,0
Duvan	8,6	7,8	8,7
Konoplja za vlakno	59,0	42,0	51,1
Krompir	60,0	71,0	81,8
Grožđe	36,6	32,8	31,4

*Na bazi statističkih podataka.

Poslednjih godina se zapaža porast prinosa kod većine kultura otkada se primenjuju opsežnije mere za unapređenje poljoprivredne proizvodnje (tabela 6).

Tabela 6
INDEKSI INTENZITETA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE*
(Ukupna vrednost proizvodnje na korišćenim površinama)
(1930—1939=100)

Pokazatelj stepena intenziteta na:	1953—1955
Oraničnim površinama	102,6
Obradivim površinama	100,6
Poljoprivrednim površinama	100,2
P r o s e k :	101,1

* Obračun Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Kretanja u poljoprivrednoj proizvodnji su znatno nepovoljnija u odnosu na stanovništvo.

Broj stanovnika u 1955 godini veći je za blizu 11% nego 1939 godine. Otuda je proizvodnja niza artikala po glavi stanovnika u posleratnim godinama znatno niža (tabela 7).

Tabela 7
PROIZVODNJA PO GLAVI STANOVNIKA
(u kilogramima)

	1939	1953	1954	1955
Žita — ukupno	512	449	288	433
Pšenica i raž	200	166	92	166
Kukuruz	250	225	173	221
Krompir	88	122	109	130
Duvan	1,0	1,7	1,7	2,4
Šećer	7	10	7,7	6,8
Mleko	118	99	100	109
Životinjska mast	6	4	6	7
Meso	27	22	28	25
Jaja (komada)	84	54	61	71

¹ U Zapadnoj Evropi ispoljile su se tri tendencije: porast ukupne poljoprivredne proizvodnje, relativna stagnacija učešća žita (što nije uvek značilo i apsolutni pad proizvodnje) i apsolutno smanjivanje potrošnje žita po stanovniku. U Zapadnoj Evropi se učešće žita za ljudsku ishranu u strukturi poljoprivredne proizvodnje kreće od 5% do 11%. U Jugoslaviji je, međutim, nastala stagnacija ukupne poljoprivredne proizvodnje, smanjenje učešća žita, a kod širokih slojeva seljaka i radnika povećana je potrošnja žita.

Po glavi stanovnika, naročito je opala proizvodnja žita. Proizvodnja povrća i stočnih produkata raste nešto brže od porasta stanovnika. Nepovoljan je odnos između stanovništva i proizvodnje mleka, šećera, mesa i jaja. Disproporcije koje nastaju zbog porasta ukupnog stanovništva i sporog porasta poljoprivrede u poslednjim godinama predstavljaju jednu od osnovnih protivurečnosti privrednog razvoja.

Struktura prehrane stanovništva je nepovoljna. Žita su dominantan faktor ishrane. U potrošnji žita po glavi stanovnika Jugoslavija je na prvom mestu u Evropi. Potrošnja tzv. zaštitnih namirnica (mleka, jaja, mesa, povrća) je niska. Nepovoljna struktura ishrane naročito se ogleda u niskom učešću belančevina animalnog porekla u prosečnom dnevnom obroku.

Od jugoslovenskog proseka kretanja poljoprivredne proizvodnje umnogome otpustaju pojedina uža i šira područja. Neka šira područja imala su u posleratnom periodu veću proizvodnju od predratne, a bilo je područja gde su ratna razaranja i drugi uzroci delovali oštrije, pa je tamo i proizvodnja bila niža.

Ovakva situacija u poljoprivrednoj proizvodnji nužno se odrazila na tržište.

Sve do 1955 godine potražnja poljoprivrednih proizvoda bila je veća od ponude, što je izazivalo na tržištu poremećaje i kolebanja, kao i porast cena poljoprivrednih proizvoda, stvaranje unutrašnjih dispariteta, iscrpenost zaliha i opadanje kvaliteta kod niza proizvoda.

Oko dve petine finalne poljoprivredne proizvodnje predstavljaju tržne viškove. Fizički volumen tržnih viškova nije dostigao u proteklom periodu predratni nivo; tek je u 1955 godini došlo do znatnijeg povećanja. U periodu 1953—1955 godine tržni viškovi su iznosili prema 1930—1939 godine, prosečno 99%, a u 1955 godini 109%.

Asortiman proizvoda na tržištu znatno se izmenio. U ukupnoj strukturi tržnih viškova žita beleže znatan pad. Taj pad je rezultat smanjenja proizvodnje žita i povećanja potrošnje na selu. Karakterističan je osetni porast tržišnosti povrća, voća i vina, kao i cele stočarske grane. I pored pada tržnih viškova žita od 1953 do 1955 godine za 22 poena, ipak je ukupna tržnost poljoprivrede porasla za pet poena.

Oscilacije u opštem volumenu tržišnosti kao i osnovnih prehranbenih proizvoda su očigledne. Nedostajala je smišljena politika u stvaranju rezervi za intervencije, bar za one proizvode gde je to moguće — za suve mahunjače, stočnu hranu i slično.

Poljoprivredna proizvodnja još osetno zaostaje za razvojem tržišta. Mada je tržište bilo razvijeno i mada je ponuda bila iznad potražnje, u čitavom posleratnom periodu nije bilo dovoljno industrijske robe za selo, naročito investicione i trajnih potrošnih dobara. To je bio razlog što se prodaju manje količine poljoprivrednih proizvoda.

Cene poljoprivrednih proizvoda u 1955 godini bile su uglavnom u povoljnom položaju prema cenama industrijskih proizvoda. Međutim, zbog izvesnih mera taj povoljan odnos cena nije stavio u isti položaj proizvođače svih proizvoda i svih reiona.

Povoljne cene ima regresirani reprodukcioni materijal. Cene ovih proizvoda se postepeno podižu izmenom regresne politike, ali kako se ovde radi o primeni novih sredstava i njihovom uvođenju u proizvodnju, ne mogu se praviti veliki skokovi. Ovakva politika dala je dosad rezultate u hemizaciji i mehanizaciji.

Zaostajanje poljoprivredne proizvodnje za razvojem ostale privrede sužava materijalnu bazu za dalju industrijalizaciju, ugrožava normalno obezbeđenje sirovina za prehranbenu industriju i otežava snabdevanje stanovništva. Takva poljoprivreda usporava ekonomski i društveni razvitak Jugoslavije. Osnovni problem daljeg razvoja jeste

uklanjanje disproporcija u razvitku poljoprivrede i ostalih oblasti proizvodnje i borba za rekonstrukciju poljoprivrede kako u oblasti materijalne proizvodnje tako i u postepenom, ali stalnom menjanju produkcionih odnosa.

Iako su u jugoslovenskoj ekonomici posle rata izvršene krupne promene u oblasti društvene podelje rada (ogroman porast udela industrije), poljoprivreda je po svom kvantitativnom učešću u stvaranju narodnog dohotka značajna oblast.

Oko 1/4 ukupnog društvenog proizvoda i narodnog dohotka u Jugoslaviji stvara se u oblasti poljoprivrede². Zavisnost nešto ispod 60% stanovništva od poljoprivredne proizvodnje, kao pretežne ekonomske delatnosti daje specifično obeležje kako ekonomici Jugoslavije uopšte tako i poljoprivrednoj proizvodnji posebno³.

Kretanje narodnog dohotka pokazuje da njegova ukupna visina direktno zavisi od ostvarene poljoprivredne proizvodnje (tabela 8).

Tabela 8

NACIONALNI DOHODAK I DOHODAK IZ POLJOPRIVREDE*

(Indeks 1948=100 na bazi stalnih cena iz 1952 godine)

Godina	Nacionalni dohodak	Poljoprivredna proizvodnja
1953	112,0	103,8
1954	113,8	89,0
1955	134,2	110,0

* Obračun Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Disproporcija između poljoprivredne proizvodnje, koja se sporo razvija, i potreba stanovništva i privrede, koje brže rastu, dovela je do znatnog uvoza poljoprivrednih proizvoda i do veoma ozbiljnih reperkusija na platni bilans sa inostranstvom. Najveći deo deficita u trgovinskom bilansu rezultira iz uvoza hrane. U ukupnom jugoslovenskom uvozu veoma značajnu stavku čini uvoz pšenice. Pre rata pšenica se nije uvozila, dok sada uvoz iznosi blizu milion tona. Time se pokriva gotovo trećina svih domaćih potreba u pšenici. U ukupnom uvozu poljoprivredno-prehranbenih proizvoda uvoz pšenice je u 1954 godini po vrednosti iznosio 48% a u 1955 godini 38,8%.

Struktura ukupnog uvoza i izvoza je takva da platni bilans veoma zavisi od poljoprivredne proizvodnje. Potencijalne mogućnosti poljoprivrede su, međutim, takve da se u perspektivi Jugoslavija može potpuno osloboditi uvoza najznačajnijih proizvoda.

Fondovi u poljoprivredi i njihovo korišćenje

Osnovni uzroci sporog razvoja poljoprivredne proizvodnje leže u slabim i nerazvijenim sredstvima za proizvodnju i u strukturi poljoprivrede i sela. Posleratni privredni razvitak nije mogao zaustaviti ranije započetu degradaciju zemljišta i nekih drugih fondova za proizvodnju u poljoprivredi.

² Učešće poljoprivrede u ukupnom dohotku u nekim zemljama je sledeće: Italija 26,4%, Austrija 14,4%, Danska 15,2%, Holandija 12,7% Zapadna Nemačka 10,6%, Belgija 8,4%, Engleska 5,6%, SAD 5,9% Podaci: „Poljoprivreda sveta“, str. 505.

³ Učešće poljoprivrednog stanovništva u nekim zemljama izgleda ovako: Italija 44%, Francuska 25%, Danska 24%, Austrija 22%, Zapadna Nemačka 15%, SAD 15%, Belgija 13%, Holandija 12%, Engleska 6%. Podaci: „Yearbook of Food and Agricultural Statistics“, 1953, Volume VII, Part I, p. 16.

Zemljišni fond i njegovo korišćenje

Zemljišne površine nisu dovoljno intenzivno iskorišćene. U posleratnom periodu nastale su izvesne izmene u korišćenju zemljišta (tabela 9).

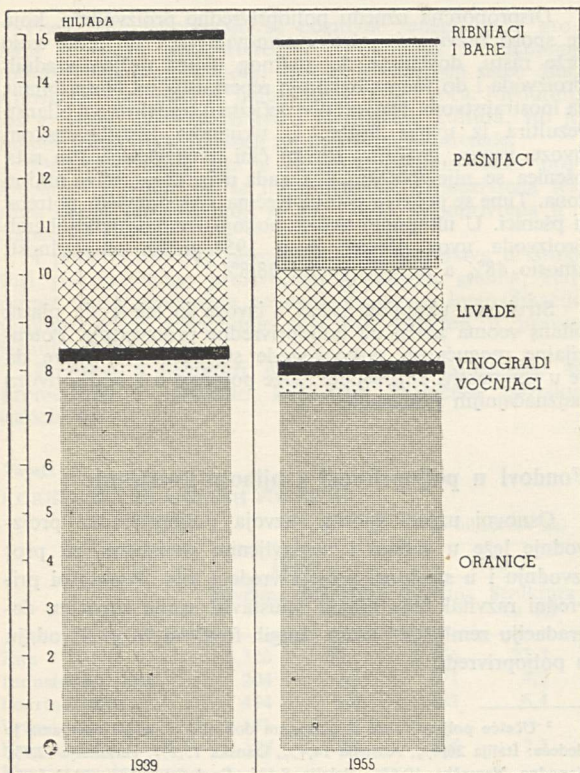
Tabela 9
KORIŠĆENJE ZEMLJIŠTA PO KATEGORIJAMA

Kategorija	(u hiljadama ha)	
	1939	1955
Oranice	7.885	7.528
Od toga:		
Ugari i neobrađeno zemljište	379	668
Voćnjaci	320	393
Vinogradi	249	279
Livade	1.950	1.912
Pašnjaci	4.450	4.651
Ribnjaci, bare i trstici	140	67
Poljoprivredna površina	14.984	14.829

Iako ukupna poljoprivredna površina posle rata postepeno raste, ipak još nije dostigla predratno stanje. Povećane su površine pod voćnjacima, vinogradima i pašnjacima, a smanjene površine oranica i livada.

Grafikon 2

KORIŠĆENJE ZEMLJIŠTA PO KATEGORIJAMA
(u hiljadama ha)

Po svojim prirodnim osobinama zemljište u Jugoslaviji je prilično dobrog kvaliteta. Međutim, zbog nedovoljnog stočnog fonda i poremećenog odnosa biljne i stočne proizvodnje uopšte zemlja se već decenijama slabo dubri stajnjakom. Ne vodi se dovoljno računa o bilansu hran-

ljivih materija, tako da proizvodna snaga zemljišta postaje slabija. Dejstvo erozije u brdskim i planinskim predelima svake godine onesposobljava znatne komplekse zemlje za proizvodnju. Decenijama se ne održavaju postojeći hidrosistemi i ne izgrađuju novi. Zbog toga se već više od četrdeset godina zabaraže zemljište. U Vojvodini je iscrpeno na taj način oko 50.000 hektara. Proces zaslanjivanja zemljišta je veoma intenzivan. Godine 1923 u Vojvodini je bilo oko 160.000 ha pod slatinama, a danas ima oko 250.000 ha.

Površine na kojima treba preduzeti hidromelioracione mere i njihov odnos prema izvršenim radovima pokazuje tabela 10.

Tabela 10
MELIORACIONI RADOVI

Vrsta melioracionih radova	Jedinica mere	Potrebno izvesti	Delimično izvedeno	(veličina u hiljadama)	
				%	%
				da se izvede	
Održavanje od poplava:					
regulacija	km	5.422	1.998	37	3.424 63
zaštita	ha	1.754	1.413	81	341 19
Odvodnjavanje	ha	3.434	2.799	81	635 19
Uređenje bujica	ha	2.317	680	29	1.637 71
Navodnjavanje	ha	3.000	74	2	2.926 98

Melioracioni radovi su sve do nedavna bili zapostavljeni. U Jugoslaviji je pre rata odvajano za melioracije prosečno svega oko 1,9 milijardi dinara godišnje (po cenama iz 1955 godine), što je bilo nedovoljno i za održavanje radova obavljenih pre 1914 godine, pa su zbog toga propali mnogi već izvršeni radovi. Posle rata prosečno je godišnje investirano u melioracione radove 2,8 milijarde dinara (po cenama iz 1955 godine), što je bilo sasvim nedovoljno. Već u 1955 godini je odvojeno za melioracije 5.084 miliona dinara.

U 1955 godini bilo je preko 350.000 ha oranica manje nego u 1939 godini. Veliko povećanje površina pod ugarom pokazuje tendenciju smanjenja eksploatacije zemljišnog fonda, kao i dalju ekstenzifikaciju. Dok se pred rat pod ugarom i nezasejanim površinama nalazilo oko 400.000 ha oranica, i to uglavnom na teritoriji Bosne i Hercegovine i Makedonije, u 1955 godini nalazi se pod ugarom i nezasejanim površinama ukupno u Jugoslaviji 670.000 ha, odnosno blizu 9% ukupne oranične površine.

Povećanje površina pod voćnjacima i vinogradima ima pozitivne tendencije. Za poslednjih nekoliko godina podignuto je oko 12.000 ha modernih plantažnih vinograda i 10.000 ha voćnjaka. Na njima je povećana produktivnost za skoro tri puta. Ovakva orijentacija unosi krupne kvalitativne i kvantitativne promene u ove grane proizvodnje.

Iskorišćavanje zemljišta po sektorima svojine prikazano je u tabeli 11.

Tabela 11

STRUKTURA ZEMLJIŠTA PO SEKTORIMA SVOJINE
U 1955 GODINI

Kategorija zemlje	(u hiljadama ha)							
	Poljoprivredne organizacije		Individualni proizvođači		Opštinski pašnjaci		Ukupno	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Oranice	641	8,8	6.887	91,2	—	—	7.528	100
Voćnjaci	19	4,5	374	95,5	—	—	393	100
Vinogradi	17	6,0	262	94,0	—	—	279	100
Livade	89	4,4	1.823	95,6	—	—	1.912	100
Ukupno obradiva	766	7,7	9.346	92,3	—	—	10.112	100
Pašnjaci	181	3,5	2.110	46,0	2.360	50,5	4.651	100
Ukupno	947	6,5	11.456	77,1	2.360	16,4	14.763	100

U ukupnoj poljoprivrednoj površini društveni sektor učestvuje sa 22,9%, dok u eksploataciji samo sa 6,5%. U obradivoj površini društveni sektor učestvuje sa svega 7,7% površina, dok je u individualnoj eksploataciji 92,3%. Značajno je da u Vojvodini i Slavoniji socijalistički sektor zauzima preko 1/4 svih oraničnih površina.

Stočni fond

Kretanje stočnog fonda u Jugoslaviji za poslednjih 50 godina prikazuje tabela 12.

Tabela 12
KRETANJE STOČNOG FONDA*

(u hiljadama komada)						
Godina	Goveda	%	Konji	%	Ovce i koze	%
1900	5.011	100	1.224	100	13.898	100
1921	4.966	107	1.070	88	8.569	66
1931	4.883	98	1.333	108	15.115	109
1951	4.740	95	1.095	89	11.006	86
1953	5.007	100	1.126	92	12.027	87
1955	5.285	106	1.242	101	12.188	88
1956	5.220	104	1.311	107	11.518**	84

* Podaci za 1900 godinu uzeti su iz rada V. Stipetića „Prilog poznavanju tendencija u razviku stočarstva na području FNRJ“, „Ekonomski pregled“, broj 6/1955, Zagreb. Podaci za period od 1921 do 1956 godine su zvanični podaci preračunati na današnju teritoriju FNRJ, — objavljeni u „Statističkom godišnjaku FNRJ“ 1956.

** Bez podataka o kozama.

Stočarstvo je za poslednjih 50 godina brojno uglavnom stagniralo. U celini uzevši, stočarstvo već decenijama pokazuje snažna kolebanja, koja ukazuju na težinu stanja poljoprivrede uopšte. U posleratnom periodu bila su dva porasta i dva pada stočarstva. To je posledica ne samo

određenih ekonomskih mera i strukturnih promena već, naročito, stanja u biljnoj proizvodnji, njene nestabilnosti, koja u nerodnim godinama izaziva krupne potrese u stočnom fondu.

Sadašnja proizvodnja mleka iznosi po kravi muzari 1.055 litara, vune po ovcu 1,40 kilograma, jaja po kokoški 62 komada. Ukupna proizvodnja mesa iznosi 433.000 tona, a sirovih masnoća 118.000 tona.

Niska produktivnost u stočarstvu uslovljena je nerazvijenom krmnom bazom, vrlo primitivnom zootehnikom i zastarelim načinom proizvodnje na privatnim gazdinstvima.

Stočarstvo je naročito slabo razvijeno na socijalističkom sektoru (tabela 13).

Tabela 13
BROJNO STANJE STOKE PO SEKTORU VLASNIŠTVA
U 1955 GODINI

(u hiljadama komada)					
Vrsta stoke	Socijalistički sektor		Individualni seljaci		Ukupno
	broj	%	broj	%	
Goveda ukupno	115	2,15	5.170	97,85	5.285
Krave	58	2,32	2.442	97,68	2.500
Svinje ukupno	526	11,0	4.254	89,0	4.780
Krmače	90	9,6	660	90,4	730
Ovce ukupno	500	4,2	11.470	95,8	11.970
Živina ukupno	150	0,60	24.680	99,40	24.830

Brojno stanje stoke na socijalističkom sektoru je nezadovoljavajuće i u odnosu na površine i u odnosu na privatni sektor. Brojno učešće socijalističkog sektora ne pokazuje pravi značaj krupnih gazdinstava u stočnoj proizvodnji, jer socijalistički sektor ima uglavnom krupniju, kvalitetniju i proizvodniju stoku.

Grafikon 3

BROJ TRAKTORA, POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA I POTROŠNJA SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA I STOKE

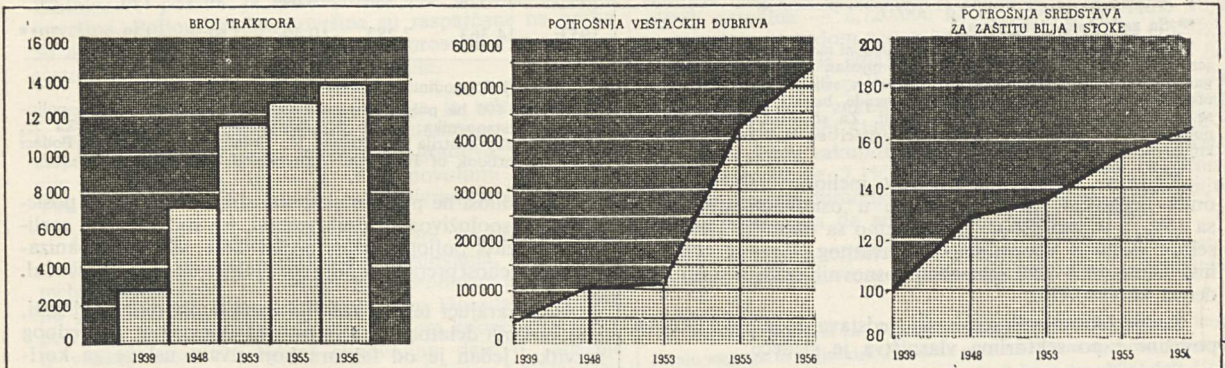

Tabela 14
SREDSTVA ZA RAD I REPRODUKCIJU POTROŠNJU*

Godina	Broj traktora	Potrošnja veštačkih đubriva	Potrošnja sredstva za zaštitu bilja i stoke (Indeks 1939 = 100)
1939	2.500	46.600	100
1948	7.228	102.100	128
1953	11.648	108.000	136
1955	12.676	427.300	154
1956	13.815	540.000	163

* Prema statističkim podacima i procenama.

Opremljenost poljoprivrede

Iako se u poslednje vreme poboljšala snabdevenost poljoprivrede tehničkim sredstvima, ona je još uvek nedovoljna (tabela 14).

Posle rata znatno su porasla sredstva za rad i reprodukciju potrošnju. Postignuti napredak tek je početak modernizacije poljoprivredne proizvodnje. U Jugoslaviji se troši nekoliko puta manje veštačkog đubriva po jedinici površine nego u zemljama Zapadne Evrope. Na jedan traktor dolazi 550 hektara oranične površine, što je za 5 do 20 puta više nego u zemljama Zapadne Evrope. Samo jedna četvrtina gazdinstava ima konjsku zapregu; ako se uračuna zaprega i volova i krava, onda se vidi da manje

od polovine gazdinstava raspolaže zapregama. Svako drugo gazdinstvo ima plug. Jedna sejalice, za strmna žita dolazi na prosečno 50 gazdinstava, jedna žetelica i kosilica na 100 gazdinstava. Situacija s drugim poljoprivrednim mašinama još je teža. Samo 21% gazdinstava upotrebljava većtačko đubrivo, a 9% selekcionisano seme pšenice.

Pretežan deo površina obrađuje se nesavremenim, a nekad i krajnje primitivnim tehničkim sredstvima. Još uvek u potpunosti nije potisnuta čak ni ralica ni drugi primitivni oblici i sredstva obrade, žetve, vršidbe, smeštaja, prevoza, primarne prerade proizvoda. Zaštita bilja, iako je u posleratnom periodu pokazala znatan napredak, daleko je od onoga stepena na kome se nalazi u razvijenijim zemljama. Snabdevenost poljoprivrede tehničkim sredstvima i reprodukcijom materijalom mnogo se razlikuje u pojedinim područjima.

Vrednost osnovnih sredstava

Osnovna sredstva u poljoprivredi su srazmerno mala. Po privrednim jedinicama ona iznose*:

	U milionima dinara i cenama iz 1955 godine
Poljoprivredna dobra	92.000
Seljačke radne zadruge	35.000
Opšte zemljoradničke zadruge	48.000**
Poljoprivredne ustanove	40.000
Melioracioni objekti	195.000
Ukupno društvena sredstva	410.000
Društvena sredstva	410.000 ili 29%
Individualna gazdinstva	1.020.000 ili 71%
Sve ukupno***	1.430.000 100%

* Procena Saveznog zavoda za privredno planiranje.

** Sa zadružnim domovima.

*** Podaci za seljačka gazdinstva su dobijeni na osnovu grube procene, jer posle 1931 godine nije izvršen nijedan popis poljoprivrednih gazdinstava. U vrednost osnovnih sredstava seljačkih gazdinstava nisu uračunati: zemlja, stanbene zgrade, ograde, bunari, pojila i dr. čija se vrednost kreće oko 1.100 milijardi. Za socijalistička gazdinstva, poljoprivredne ustanove i melioracije podaci su dobijeni na osnovu knjigovodstvenih vrednosti i procene.

Kada se apstrahuje vrednost melioracionih objekata, onda društveni sektor učestvuje u osnovnim sredstvima sa 15%, a u zemljišnom fondu samo sa oko 9%. Društveni sektor bolje je opremljen od privatnog. I pored toga on ima samo oko 30% potrebnih osnovnih sredstava za modernu proizvodnju.

Stanje procenjenih osnovnih sredstava po jedinici ukupne površine i po sektorima vlasništva je sledeće:

kod poljoprivrednih dobara oko	150.000 dinara
kod seljačkih radnih zadruga	125.000 dinara
kod individualnih gazdinstava	90.000 dinara

Ulaganja u krupna socijalistička gazdinstva nisu završena. Po opremljenosti ona su ustvari tek malo odmakla od individualnih gazdinstava. Iz ovih razloga ni produktivnost ovih gazdinstava ne može biti prosečno znatno veća.

Stanje osnovnih sredstava na individualnim gazdinstvima pokazuje veoma slabo ulaganje u poljoprivredu i u predratnom i u posleratnom periodu. I pored toga privatni sektor učestvuje sa oko 71% u vrednosti osnovnih sredstava. Gotovo 2/3 sredstava privatnog sektora angažovano

je u stočarstvu (stoke i štale), dok je učešće poljoprivrednih mašina naročito malo.

Niska tehnička baza u poljoprivredi pretstavlja jedan od osnovnih uzroka niske produktivnosti i sadašnjih odnosa na selu.

Dugogodišnja degradacija zemljišnog fonda, stalan porast erodiranih površina, sve razornije dejstvo bujica i poplava, zapuštanje sistema odvodnjavanja, a samim tim zabarivanje i zaslanjivanje zemljišta — sve je to dovelo do smanjivanja proizvodnih kapaciteta i produktivnosti zemljišta. Slične pojave opadanja dešavale su se i u stočnom fondu.

Industrijalizacijom su stvoreni preduslovi za unapređenje poljoprivrede. Industrijalizacija obezbeđuje poljoprivredi savremena sredstva za proizvodnju, proširuje i stabilizuje tržište, menja socijalnu strukturu stanovništva i rasterećuje poljoprivredu viška radne snage. Sada su sazreli uslovi da se u narednom periodu, pored dalje industrijalizacije, vrše obimnija društvena ulaganja u poljoprivredu radi menjanja načina poljoprivredne proizvodnje.

Poljoprivredni proizvođači

Zaostajanje privrede, a posebno poljoprivredne proizvodnje za opštim razvitkom, kako u pogledu stepena proizvodnih snaga tako i u pogledu društvenih odnosa, ispoljava se, između ostalog, i u velikom broju poljoprivrednog stanovništva u odnosu na raspoložive površine (tabela 15).

Tabela 15

POLJOPRIVREDNO STANOVNIŠTVO I POVRŠINE

Godina	Površina u hiljadama ha		Poljoprivredno stanovništvo		Broj poljoprivrednih stanovnika na 100 ha	
	poljoprivredna	oranična	u hiljadama	u procentima	oranič. površ.	poljopriv. površine
1921*	10.725	6.154	9.935	79,2	169	86
1931	13.793	7.193	11.162	76,8	152	79
1948	13.374	7.186	10.644	76,3	156	84
1953	14.363	7.283	10.403	61,2	139	70**

* Za 1921 godinu teritorija predratne Jugoslavije.

** Na 100 ha poljoprivredne površine bilo je 1953 godine poljoprivrednih stanovnika: Italija 97, Belgija 64, Zapadna Nemačka 55, Holandija 52, Austrija 37, Danska 32, Francuska 30, SAD 5. Podaci FAO: „Yearbook of Food and Agricultural Statistics“.

Ovi odnosi ne pružaju potpunu sliku o stepenu zaposlenosti i raspoloživosti radnih rezervi, jer ne pokazuju različiti intenzitet poljoprivredne proizvodnje, stepen mehanizacije, razvijenost prerade poljoprivrednih proizvoda, dorade i sl.

Odgovarajući tempo razvoja ostalih privrednih oblasti, kao i raznih delatnosti u sklopu budućeg opšteg privrednog razvika, jedan je od faktora koji stvara uslove za korišćenje raspoloživih radnih rezervi. Takvim razvojem stvaraju se mogućnosti za aktivizaciju poljoprivrednih proizvođača u cilju podizanja poljoprivredne proizvodnje u novim društvenim uslovima. U tom smislu treba ocenjivati i sve mere koje su u posleratnom razvitku bitno doprinele promeni proizvodnih i posredovnih, uopšte društvenih odnosa na selu, kao što su: agrarna reforma, stvaranje krupnih socijalističkih gazdinstava, reorganizacija zadrugarstva i zemljišni maksimum.

Struktura poseda

I pored velikog broja krupnih socijalističkih gazdinstava, poljoprivreda Jugoslavije je sitnosopstvenička. To je jedan od osnovnih razloga njenog zaostajanja.

U toku ovog veka seljački posedi su se brzo drobili, postajali sve manji, nesposobni da primenjuju savremene tehnološke procese i metode rada (tabela 16).

Tabela 16

KRETANJE BROJA POLJOPRIVREDNIH POSEDA*

Godina popisa	Broj gazdinstava sa zemljišnim posedom	(U hiljadama)	
		Od toga gazdinstva kod kojih je starešini domaćinstva poljoprivreda	
		glavno zanimanje	sporedno zanimanje
1921	1.820	—	—
1931	2.040	1.860	180
1948	2.690	2.190	500
1953	2.780	2.163	617

* Podaci su izračunati na osnovu statističkih popisa i odnose se na današnju teritoriju Jugoslavije.

Stalnim deobama u poslednje tri decenije povećao se broj posednika zemlje za blizu milion. Nova gazdinstva tražila su veća ulaganja u neproizvodne svrhe, u prvom redu u stanbene zgrade. Drobljenje zemljišta na sve veći broj posednika nastavilo se i posle Oslobođenja, i pored toga što je negde opadao a negde stagnirao broj poljoprivrednih gazdinstava kojima je poljoprivreda glavno zanimanje. Veliki je broj onih gazdinstava kod kojih je poljoprivreda sporedno zanimanje — preko 600.000. Polovina od njih ima manje od pola hektara. Prihodi od zemlje služe im samo kao dopunski izvor sredstava.

U 1931 godini posedi do 5 hektara zauzimali su 28% od ukupnih poljoprivrednih površina, a u 1955 godini 34,3%.

U posleratnom periodu porasla je prosečna veličina poseda kategorija od 0—2 ha i od 2—5 ha. Znatno se smanjila prosečna veličina poseda preko 5 ha. Prosečna veličina seljačkog gazdinstva iznosila je u 1955 godini 4,71 ha.

Proces usitnjavanja poseda i dalje se nastavlja i u okviru privatnog poseda vrše se krupne strukturne promene. Usitnjenost poseda je potencirana još i rasparčanošću površina. Poljoprivredne površine su rasparčane na preko 30 miliona parcela. Površina jednog prosečnog gazdinstva sastoji se iz oko 11 zemljišnih parcela.

Struktura individualnih gazdinstava je vrlo raznolika u pojedinim područjima zemlje. To umnogome zavisi od stepena industrijalizacije, razvijenosti gradova, specijalizacije proizvodnje za koju su stvoreni povoljniji uslovi, kao i od stepena razvoja tržišnosti poljoprivrednih gazdinstava.

U uslovima rasparčanosti zemljišta veoma se teško može primeniti savremeni način gazdovanja, a naročito mehanizacije. Jedno od rešenja ovog problema jeste obrada po potesima u kooperaciji sa zadrugom. Dosadašnja praksa pojedinih zadruga pokazuje da se putem kooperacije može u velikoj meri eliminisati nepovoljno dejstvo sadašnje razdrobljenosti.

Osnovna sredstva individualnih gazdinstava

Novonabavna vrednost osnovnih sredstava na individualnim posedima iznosi nešto preko 1.000 milijardi dinara — u cenama iz 1955 godine. Privredne investicije na seljačkim gazdinstvima prosečno su vrlo niske i iznose oko 90.000 dinara po jednom hektaru poljoprivredne površine. Pored toga, kod nekih osnovnih sredstava ni sadašnji kapaciteti na seljačkim gazdinstvima nisu dovoljno iskorišćeni⁵. Sadašnji posed, i pored toga što u celini nema dovoljno »kapitala«, nije sposoban da sam racionalno koristi već investirani »kapital«.

O raspodeli sredstava u seoskim gazdinstvima detaljniji uvid daje anketa Sekretarijata za poljoprivredu i šumarstvo SIV-a sprovedena 1956 godine u nekim srezovima Srbije, Hrvatske i Bosne. Prema ovoj anketi na području Vojvodine i istočne Slavonije tuđim sredstvima za proizvodnju obrađuje se 25,5% oraničnih površina. Snabdevenost individualnih gazdinstava zapregama u anketiranom delu užeg žitorodnog područja, gde su zaprege neophodan uslov za obradu zemlje, s obzirom na gotovo isključivo ratarski smer proizvodnje, pokazuje tabela 17.

Tabela 17

SNABDEVENOST INDIVIDUALNIH GAZDINSTAVA ZAPREGAMA

Kategorija poseda u katastarskom jutru	Gazdinstva u procentima			
	Bez zaprege	Sa 1 konjem	Sa 2 ili više konja	Ostale vrste zaprege (radni volovi)
0 — 1	90,2	6,6	3,1	0,1
1 — 3	80,7	13,9	5,3	0,1
3 — 5	62,1	23,3	14,2	0,4
5 — 8	39,7	31,4	28,1	0,8
8 — 12	22,4	29,6	47,2	0,8
preko 12	14,3	13,6	71,1	0,9
okućnice	97,3	2,2	0,4	0,1
Ukupno	48,5	21,9	29,0	0,6

U užem žitorodnom području gotovo polovina gazdinstava nema nijednog radnog konja, a petina ima samo nepotpunu zapregu⁶. Slaba snabdevenost svih kategorija poseda žetelicama, sejačicama i drugim savremenim mašinama pokazuje da se seljački posed u Jugoslaviji nije razvijao uporedo s tehnološkim napretkom u poljoprivredi⁷. Siromaštvo u sredstvima za proizvodnju srazmerno vrlo velikog broja gazdinstava, što je već decenijama karakteristično za seljačka domaćinstva u Jugoslaviji, dovodi do stvaranja najrazličitijih odnosa u proizvodnji privatnog sektora. Samo u žitorodnom području od ukupnih oraničnih površina — 2,720.000 ha — (100%) površine koje se obrađuju sa tuđom zapregom iznose 380.000 ha (13,9%), a površine koje se izdaju u zakup (napolicu) 330.000 ha (12,1%). Zadruga i poljoprivredna dobra su tek počela da uzimaju zemlju u zakup i vrše usluge u obradi privatnog sektora. U istočnoj Slavoniji i Vojvodini zadruga i poljoprivredna dobra zakupili su u 1956 godini 4,6%, a u obradi su učestvovali sa 7,1% od ukupnih površina privatnog sektora, koji se obrađuje tuđim sredstvima za proizvodnju. Postoji tendencija da se šire razviju ovi procesi.

Okviri sitnog seljačkog poseda dolaze u sukob s neminovnom potrebom većeg porasta poljoprivredne proizvodnje,

⁵ Anketa Instituta za ekonomiku poljoprivrede u Beogradu o korišćenju zaprega na seljačkim posedima u ravničarskim rejonima pokazuje da konji na individualnom posedu od 1—2 ha rade, uključujući i rad za domaćinstvo, 141 dan godišnje, na posedu od 2—3 ha 182 dana, na posedu od 3—5 ha 196 dana, na posedu od 5—8 ha 239 dana, a na posedu od preko 8 ha 255 dana u godini.

Na individualnom gazdinstvu konji rade prosečno svega 208 dana godišnje, a trebalo bi da rade oko 250 dana da bi ekonomski bili iskorišćeni. Konji su prosečno iskorišćeni za oko 80%. Nizak je stepen korišćenja konja na manjim posedima.

⁶ Držanje konjskih zaprega je uslovljeno određenom veličinom gazdinstava: na gazdinstvima nižih kategorija zaprega je nerentabilna ukoliko se ne koristi i za rad izvan vlastitog gazdinstva (usluge na obradi tuđe zemlje, kirijaženje ostalo).

⁷ To potvrđuje poznatu istinu ekonomske teorije da sitan seljački posed nije sposoban da sam nabavi i racionalno upotrebi savremena sredstva za proizvodnju.

koju je izazvao nagli razvitak drugih privrednih oblasti, razvoj unutrašnje potrošnje i tendencije porasta životnog standarda širokih slojeva stanovništva, a posebno seljaštva. Na sadašnjim poljoprivrednim gazdinstvima i s ovakvom njihovom strukturom nemoguće je organizovati modernu poljoprivrednu proizvodnju, koja bi odgovarala savremenom stanju razvoja proizvodnih sredstava i savremenim dostignućima agrotehnike. Poljoprivreda s ovakvom strukturom gazdinstava i ovakvim stupnjem razvoja proizvodnih sredstava i vrlo niskom produktivnošću rada ne može, u celini, biti aktivna. Ona bez pomoći sa strane nije sposobna za proširenu reprodukciju takvog razmera kakav zahtevaju moderna proizvodnja i tempo razvitka.

Prihodi seljačkih gazdinstava

Novčani prihodi poljoprivrednih proizvođača su niski iako prihodi poljoprivrednog stanovništva pokazuju iz godine u godinu znatan porast. To je rezultat kako porasta cena poljoprivrednih proizvoda tako i povećanja tržišnih viškova sela. Brz razvoj nepoljoprivrednih delatnosti otvorio je široke mogućnosti uposlenja van poljoprivrede. Zbog toga u novčanim prihodima poljoprivrednih gazdinstava sve veći udeo imaju prihodi van poljoprivrede, zavisno od područja i rodnosti godine. Bez tih zarada prosečna individualna gazdinstva ne bi bila sposobna ni za prostu reprodukciju (tabela 18).

Tabela 18
PROSEČNI PRIHODI SELJAČKIH GAZDINSTAVA U 1954/55 GODINI*

(u dinarima)

	Jugoslavija	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Ukupna primanja	159.700	157.600	173.400	247.300	127.300	166.200	117.900
Indeks	100,0	98,7	108,6	154,9	79,7	104,1	73,8
Od toga: iz gazdinstva	97.400	105.200	105.100	173.300	59.800	109.300	38.200
Indeks	100,0	108,0	107,9	177,9	61,4	112,2	39,2
Procenat ukupnih prihoda	61,0	66,7	60,6	70,1	47,0	65,8	32,4

* Prema rezultatima ankete o seljačkim gazdinstvima za 1954/55 godinu, „Statistički bilten“, 69. Nedostatak ankete je u tome što daje uvid samo u novčano poslovanje gazdinstva. Veoma značajni prirodni deo potrošnje nije prikazan u iznesenim podacima, pa to u daljem praćenju podataka treba imati u vidu.

Način formiranja ukupnih novčanih prihoda po pojedinim specifičnim poljoprivrednim rejonima još više ukazuje na ogromnu raznolikost u strukturi poljoprivrednih gazdinstava i poljoprivredne proizvodnje uopšte (tabela 18). Prosečni novčani prihodi iz gazdinstava iznose svega oko tri petine od ukupnih novčanih primanja.

Među pojedinim kategorijama poljoprivrednih gazdinstava postoji velika raznolikost u visini ukupnih novčanih primanja (tabela 19).

Kategorija gazdinstava od preko 8 ha ukupnog zemljišta ima u odnosu na kategorije sa površinom ispod 3 ha svega 1,75 puta veći ukupan novčani prihod, iako je kod nje novčani prihod od poljoprivrede tri puta veći. Učešće prihoda od poljoprivrede u ukupnim prihodima proporcionalno raste s veličinom gazdinstva. Međutim, apsolutne iznose prihoda seljačkih gazdinstava treba posmatrati i u odnosu na prosečan broj članova i prosečnu površinu pojedinih kategorija gazdinstava (tabela 20).

Tabela 19
PROSEČNI PRIHODI SELJAČKIH GAZDINSTAVA PO KATEGORIJAMA U 1954/1955 GODINI

(u dinarima)

	Prosek Jugoslavija	Kategorija do 3 ha	poseda od 3 — 8 ha	preko 8 ha
Ukupan prihod	159.700	128.200	164.300	219.400
Indeks	100,0	80,3	102,9	137,4
Od toga iz gazdinstva	97.400	55.400	107.000	167.000
Indeks	100,0	56,8	109,8	171,5
Procenat prihoda iz gazdinstva	61,0	43,2	65,1	76,1

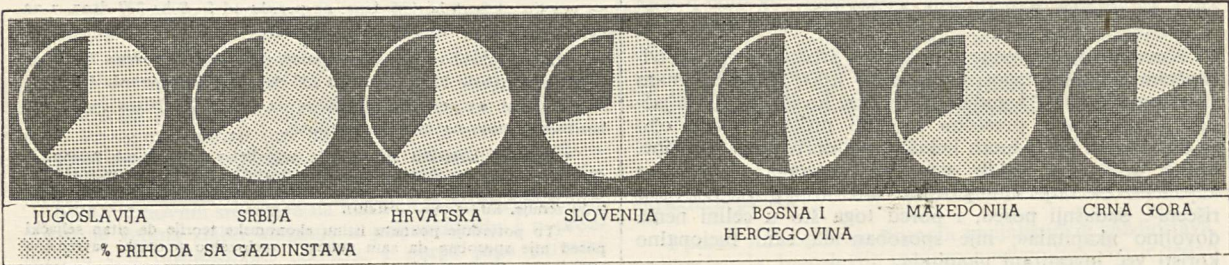
Tabela 20
NOVČANI PRIHODI POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA PO ČLANU DOMAĆINSTVA U 1954/1955 GODINI

(u dinarima)

		po gazdinstvu	po članu
Do 3 ha	od poljoprivrede	47.700	9.734
	van poljoprivrede	80.500	16.430
Od 3 — 8 ha	od poljoprivrede	93.100	15.800
	van poljoprivrede	71.200	12.100
Preko 8 ha	od poljoprivrede	141.100	19.300
	van poljoprivrede	78.300	10.720
Prosečno	od poljoprivrede	93.900	16.034
	van poljoprivrede	65.800	11.340

PROCENAT PRIHODA IZ GAZDINSTAVA U UKUPNIM PRIHODIMA SELJAČKIH GAZDINSTAVA U 1954/1955 GODINI

Grafikon 4

Ukupni novčani prihodi (naturalni dohodak je apstrahovan) po jednom članu domaćinstva gotovo su ujednaženi kod svih kategorija, a zarade izvan poljoprivrede po članu opadaju s veličinom poseda. Novčani prihodi od poljoprivrede po hektaru veći su skoro za dva puta kod kategorije do 3 ha nego kod kategorije preko 8 ha. To je delom posledica politike cena i žitnog režima i ostatak uticaja obaveznog otkupa stočnog fonda većih gazdinstava. Pritom treba imati u vidu i strukturu poljoprivrednih površina na pojedinim kategorijama poseda, jer je na većim posedima vrlo značajno učešće šuma i pašnjaka.

Novčani prihodi seljačkih gazdinstava pokazuju da se nastavlja tendencija relativnog učvršćivanja i ekonomskog jačanja malog seljačkog poseda. Na tom posedu se površine intenzivnije koriste, relativno se više investira u poljoprivredu, a čvršća je veza s tržištem, kako u prodaji tako i u kupovini. Stanje je različito ako se posmatraju po-

jedina uža područja, ono zavisi od blizine gradova, specijalizacije proizvodnje, tržišta itd.

Podaci ukazuju i na pojavu »bežanja« seljaka od gazdinstva i poljoprivredne proizvodnje i njegovu jaku orijentaciju na zarađivanje izvan poljoprivredne proizvodnje. Napuštanje poljoprivrede je u suštini pozitivan proces, jer se ona s velikim brojem nedovoljno uposlenih ne može modernizovati. Proces napuštanja poljoprivrede odvija se sada u Jugoslaviji u povoljnim uslovima za one koji je napuštaju, ne više u znaku pauperizacije već u znaku pronalaženja povoljnih uslova za život.

Rashodi seljačkih gazdinstava i njihova struktura

Seljačka gazdinstva troše skoro polovinu novčanih prihoda na gazdinstvo, a ostatak za potrebe domaćinstva (tabela 21).

Tabela 21

PROSEČNI RASHODI SELJAČKIH GAZDINSTAVA U 1954/1955 GODINI

u dinarima)

	Jugoslavija	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Ukupni izdaci	160.500	156.200	176.400	222.100	140.500	160.600	127.700
Izdaci za gazdinstva	73.300	82.600	76.400	104.500	58.000	70.600	35.700
Indeks	100	112,7	104,2	142,5	70,9	96,3	48,7
Procenat	45,7	52,9	43,3	47,1	37,0	43,9	28,0
Investicije za gazdinstva	3.700	3.600	4.300	9.800	1.800	2.100	1.500
Indeks	100	97,2	116,2	264,9	48,6	56,8	40,6

U okviru republika postoje razlike po pojedinim rejonima i kategorijama gazdinstava. Izdvajanja investicija za gazdinstva⁸ su sasvim mala, nedovoljna za ozbiljnije unapređenje poljoprivredne proizvodnje. Naročito su niska ulaganja u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. Prema anketi, investicije u najnižoj kategoriji po jednom hektaru su preko 2,5 puta veće nego u kategoriji preko 8 hektara.

U nekim područjima zemlje deo seljaka zahvatio je proces intenzifikacije obrade i korišćenja poseda orijentacijom na stočarstvo, živinarstvo, industrijske kulture i povrće. Taj proces je u znaku korišćenja znatnih unutrašnjih rezervi i relativno velikog povezivanja sa tržištem, bilo širim bilo međuseljačkim. To je već dovelo do raspadanja naturalnih oblika privređivanja u mnogo širim područjima nego što je to bilo pre 5—6 godina. Kod individualnih proizvođača postoji zainteresovanost za nabavku đubriva, sredstava za zaštitu bilja, semena, sadnica, priplodne i zaprežne stoke i delimično kupovinu zemlje, kao i interesovanje za postepeno uvođenje i savremenijih mera: primanje stručnih usluga, veštačko osemenjavanje, merinjacija itd.

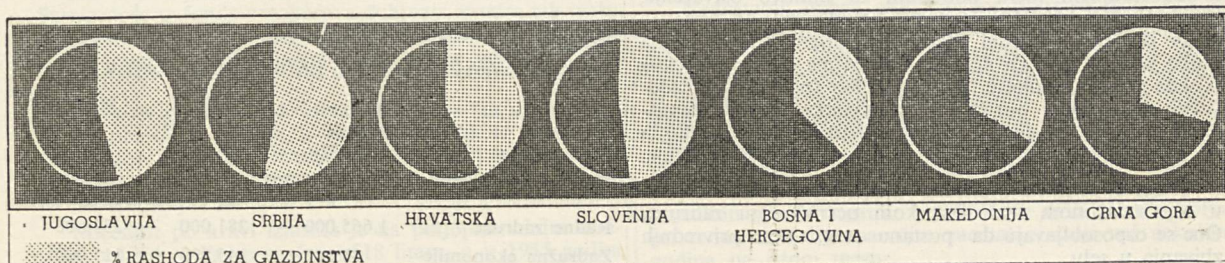
Izvodi iz ankete Saveznog zavoda za statistiku o novčanim prihodima seljačkih gazdinstava pokazuju da porastom seljačkog dohotka raste i lična potrošnja u gotovo jednakoj srazmeri kao i investicije, što znači da u apsolutnim iznosima daleko više raste lična potrošnja od investicione. To potvrđuju i druge analize. Prema jednoj analizi Saveznog zavoda za privredno planiranje, akumulacija u poljoprivredi u 1953 godini iznosila je 19% poljoprivrednog dohotka, a u 1955 godini (u proseku rodnijsa nego 1953 godina) svega 16% dohotka. Povećana lična potrošnja sela (sa skoro polugladnog minimuma egzistencije za većinu seljaka u Jugoslaviji pre rata) pri postojećoj proizvodnji smanjuje mogućnosti za proširenu reprodukciju samih gazdinstava.

* * *

Jedan od bitnih uzroka zaostajanja poljoprivrede leži u nedovoljnim ulaganjima i promenama u strukturi sela što je nastalo kao posledica industrijalizacije, značajnih

PROCENAT IZDATAKA ZA GAZDINSTVA OD UKUPNIH RASHODA SELJAČKIH GAZDINSTAVA U 1954/1955 GODINI

Grafikon 5

⁸ Anкета ne smatra kupovinu zemlje i krupne stoke investicijama.

promena u vlasničkim odnosima, napuštanja poljoprivrede kao osnovnog zanimanja, relativno dugog i bezuspešnog pokušaja rešenja strukture poseda kroz kolektivizaciju i sl.

Orijentacija na podruštvljavanje i modernizaciju poljoprivredne proizvodnje organizovanjem seljačkih radnih zadruga na ranijim principima dovela je do daljeg smanjenja sredstava za proizvodnju u individualnim gazdinstvima i gubljenja interesa za proizvodnju.

Okviri sitnog seljačkog poseda su u direktnoj i nepomirljivoj suprotnosti s potrebama bitnih izmena u tehnološkom procesu poljoprivredne proizvodnje. Taj posed nije sposoban da investira u većem razmeru. On nije sposoban da sam, bez pomoći, obezbedi dovoljno obrtnih sredstava za modernu proizvodnju. Povećanje poljoprivredne proizvodnje i podizanje životnog standarda individualnih proizvođača zavise od njihovog udruživanja u zemljoradničke zadruge. Zadruge se pojavljuju kao investitori značajnih sredstava za modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, kao osnovni nosioci proširene reprodukcije u poljoprivredi.

Opšte zemljoradničke zadruge

U Jugoslaviji postoji relativno široko razvijena mreža opštih zemljoradničkih zadruga (6.066 krajem 1956 godine). U njihovo članstvo uključena je skoro polovina od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava, a u Sloveniji i 80%.

Poslednjih godina stalno je opadao broj zadruga i njihovih članova. Do smanjenja broja zadruga dolazilo je uglavnom zbog likvidacije i spajanja ekonomski nerazvijenih zadruga. Negde se u ovom smanjivanju preteruje i unose administrativne i subjektivne mere. Do opadanja broja članova dolazi i zbog nepravilnog rada zadruga.

Osnovna sredstva u zadrugama su mala u odnosu na površine i broj seljačkih gazdinstava. Njihova vrednost, bez vrednosti zadruginih domova, iznosila je 34 milijarde dinara (novonabavna vrednost po cenama iz 1955 godine). Zadruge su imale 4.400 raznih pogona za preradu poljoprivrednih proizvoda. Zemljoradničke zadruge su krajem 1955 godine imale 2.675 traktora, a u 1956 godini nabavile su još 1.488. Zbog toga nisu mogle šire ulaziti u produkcijske procese i obradu zemlje individualnih seljaka. Mehanizacija u zadrugama nije još u stanju da zadovolji rastuću potražnju seljaka za mašinskim i traktorskim uslugama. Mnogi seljaci su pokazali spremnost da se oslobode zaprega ako zadruge mogu da im obezbede uz dugoročne uslove mašinsku obradu. Vrednost mašinskih radova, koje su zadruge izvršile u 1955 godini na individualnim posedi, iznosila je 1.383 miliona dinara (vrednost mašinskih radova u 1956 godini procenjuje se na 2.500 miliona dinara), što govori o značajnoj akciji koju su zadruge preduzele i o tome da postoje ogromne mogućnosti za njihov rad u ovom pravcu. Do 1956 godine u zadrugama nije bilo šire orijentacije ni materijalne osnove za ovakav rad.

Dosadašnji razvoj zadruga bio je spor zbog nedovoljno razrađenih i konkretizovanih programa razvitka poljoprivrede (u pojedinim područjima, srezovima i opštinama) i odgovarajućih mera potrebnih za njihovo ostvarenje, kao i zbog nedovoljno jasnog i određenog kursa: da su opšte zadruge i njihovi savezi ona organizaciona forma preko koje je moguće najbrže u uslovima sitnog seljačkog poseda postići rezultate. Razvoj je bio spor i zbog nedovoljne materijalne opreme — nedostatka mašina, magacina, kamiona, pogona i drugih sredstava pomoću kojih se može razviti veća aktivnost u unapređenju proizvodnje.

I pored teškoća i nedostataka dosta se napredovalo u organizacionom i ekonomskom učvršćivanju zadruga. One se osposobljavaju da postanu centri svih privrednih zbivanja u selu.

Zadruge organizacije su počele da se orijentišu prema proizvodnji i prometu sopstvenih proizvoda i reprodukcijom materijala za poljoprivredu.

Poslednje dve godine, gde god su zadruge preduzimale privredne akcije povećavao se broj članova, ograna, odeljaka i pogona. U 1956 godini preko 80% zadruga uključeno je u otkup poljoprivrednih proizvoda. Procenat otkupa poljoprivrednih proizvoda koji su zemljoradničke zadruge ostvarile vrlo je različit: u Sloveniji za prvih deset meseci 1956 godine 86%, u Hrvatskoj za prvih jedanaest meseci 66%, u Srbiji za celu godinu 67%. Osim toga, pokrenut je niz akcija za unapređenje poljoprivrede u okviru zadruga. Ima srezova u kojima zadruge na tom poslu aktivno okupljaju oko 50% seljaka.

Uzroke slabosti rada jednog dela zadruga treba tražiti i u veoma nedovoljnom stručnom kadru. Kadar je većinom sa osnovnom i nižom školskom spremom. Poljoprivrednih stručnjaka, pretežno tehničara, ima 1.052 — na svaku šestu zadrugu po jedan. Komercijalnih službenika ima 1.611, od kojih sa fakultetom i srednjom školom 141, dok su ostali sa nižom i osnovnom školom. Zadrugne organizacije preduzele su mere za školovanje knjigovođa, blagajnika, upravnika zadruga, revizora. U nekim srezovima su otvorene i stalne škole, a daje se i veliki broj stipendija za srednje i više kadrove.

U većini srezova organizovane su zadrugne štedionice kao oslonac zadruga u kreditno-finansiskom poslovanju. Pri zemljoradničkim zadrugama osnovan je 2.271 štedno-kreditni otek sa oko 750 miliona štednih uloga. Dosad je kod ovih štedionica izdvojeno preko 10,5 milijardi dinara zadruginih sredstava i to: u Srbiji 5,8 milijardi, u Hrvatskoj 2,2 milijarde, u Sloveniji 2 milijarde, u Bosni i Hercegovini 450 miliona dinara.

Zadruge su udvostručile obrtni kredit (od 22 na 42 milijarde dinara), a štedionice su postale finansijske poslovnice zadruga preko kojih se slivaju sva zadrugna sredstva. Jednogodišnje poslovanje pokazuje da je prenošenje kreditnog poslovanja na zadrugne štedionice ubrzalo obrt i pravilnije korišćenje kredita. Štedionica postaje sve snažniji mehanizam za izdavanje fondova i njihovo namensko korišćenje i sredstvo za materijalnu kontrolu.

Zadruge organizacije se nisu toliko razvile da bi mogle bitno da unapređuju poljoprivrednu proizvodnju i menjaju odnose na selu, jer se susreću s velikim brojem zaostalih seljačkih gazdinstava. Obrada zemlje i prerada poljoprivrednih proizvoda nisu se šire razvile preko zadruga. Međutim, dosadašnja iskustva nekih zadruga pokazuju da se tim putem mogu postići značajni rezultati.

Krupna gazdinstva

Krupna poljoprivredna gazdinstva sačinjavaju: 914 poljoprivrednih dobara, 1.020 zadruginih ekonomija, 704 seljačke radne zadruge i 458 gazdinstava poljoprivrednih ustanova. Ukupna veličina poljoprivrednih površina u eksploataciji društvenih organizacija stalno se menja. Pre donošenja Uredbe o imovinskim odnosima i reorganizaciji zadruga bilo je ukupno 2.146.000 ha poljoprivredne površine u društvenom sektoru, a u 1955 godini 934.000 ha. Ove promene su nastale uglavnom zbog iznošenja zemlje iz seljačkih radnih zadruga seljaka koji istupaju. To je trajalo sve do kraja 1954 godine (tabela 22).

Tabela 22

POLJOPRIVREDNE POVRŠINE DRUŠTENOG SEKTORA
(u hektarima)

Organizacije	1952	1954	1955
Poljoprivredna dobra	413.000	574.000	586.000
Radne zadruge	1.665.000	281.000	233.000
Zadruge ekonomije	68.000	145.000	115.000
U k u p n o :	2.146.000	1.000.000	934.000

Od ukupnih poljoprivrednih površina krupnih gazdinstava na Vojvodinu otpada oko 45%, a na Slavoniju oko 15%, što znači da se od ukupnih poljoprivrednih površina društvenog sektora u najžitorodnijem području nalazi 60%. Oko četvrtinu ukupnih površina užeg žitorodnog područja obuhvataju krupna gazdinstva.

Veći broj krupnih gazdinstava je u fazi organizacionog razvitka. Veliki broj poljoprivrednih dobara formirao se na nearondiranom zemljišnom fondu, te ne ispunjava uslove za dobijanje kredita za investicije. U pogledu opremljenosti osnovnim sredstvima krupna gazdinstva su u većini slučajeva prošla tek prvu fazu izgradnje i još nisu osposobljena za visoku produktivnost.

U poljoprivrednoj proizvodnji krupna gazdinstva nisu u nacionalnim razmerama dala znatnije rezultate, iako ima primera koji pokazuju da smišljenim ulaganjem, boljom organizacijom rada i proizvodnje i stimulativnijim načinom nagrađivanja mogu dati visoku i rentabilnu proizvodnju.

Korišćenje površina na krupnim gazdinstvima mnogo je racionalnije nego u ukupnoj poljoprivredi (tabela 23).

Tabela 23

STRUKTURA KORIŠĆENJA ORANIČNIH POVRŠINA
(u procentima)

	Poljoprivredna dobra	Sva gazdinstva
Oranice i bašte	100	100
Žita	54,4	72,2
Industrijsko bilje	10,3	4,9
Povrće	4,2	6,5
Krmno bilje	17,5	7,2
Ugari i neobrađene površine	13,6	9,2

Korišćenje oranica na poljoprivrednim dobrima i ostalim krupnim gazdinstvima povoljnije je od prosečnog korišćenja u Jugoslaviji. Veliko je učešće krmnog bilja. To bi bilo pozitivno da je praćeno i povećanjem stočnog fonda. Nepovoljno je veliko učešće ugara i neobrađenih površina. To je kod onih dobara koja su primila iz zemljišnog fonda oranice slabog kvaliteta i udaljene od ekonomskog dvo-rišta, kao i površine nezaštićene od poplava.

Kretanje prinosa na poljoprivrednim dobrima pokazuje tabela 24.

Tabela 24

PROSEČNI PRINOSI U 1954 I 1955 GODINI

Kulture	1954		1955	
	Sva gazdinstva	Poljoprivr. dobra	Sva gazdinstva	Poljoprivr. dobra
Pšenica	7,5	9,4	12,9	17,9
Kukuruz	12,2	18,5	15,8	20,2
Šećerna repa	159,0	149,0	198,0	193,0
Konoplja	47,0	53,9	55,0	60,5

Na visinu prinosa utiče i količina stajskog đubriva. Stanje stočnog fonda omogućava đubrenje oranica tek svake dvanaeste godine na socijalističkom sektoru (u Sloveniji svake četvrte, a u Hrvatskoj svake sedme godine), što je nedovoljno.

Prosečni prinosi na dobrima kod osnovnih kultura veći su od prosečnih prinosa u Jugoslaviji, dok je prinos šećerne repe ispod prosečnog. Pri sadašnjoj opremljenosti krupnih gazdinstava postoje znatne unutrašnje rezerve za povećanje proizvodnje.

Mlečnost po kravi iznosila je na poljoprivrednim dobrima u 1954 godini prosečno 1.818 litara, a u 1955 godini prosečna mlečnost penje se na 2.000 litara. Prosečna mlečnost u Jugoslaviji iznosila je u 1955 godini 1.055 litara. Mnoga gazdinstva postižu stajski prosek od 3.000—4.000 litara po kravi. U stočarstvu se nije na krupnim gazdinstvima

organizovala veća robna proizvodnja, koja bi bila jeftinija od robne proizvodnje na individualnom posedu. Bez bitnih promena u tehnološkom procesu gajenja goveda, tovljenja svinja i proizvodnje peradi ne može se osigurati rentabilnost u stočarstvu.

Socijalistička gazdinstva će morati popuniti nizak stočni fond forsiranjem vlastitog gajenja i nabavkom kvalitetnog materijala na domaćem i delimično stranom tržištu. Proces usmeravanja proizvodnje i orijentaciju na što užu specijalizaciju treba da prate porast stočnog fonda, upotreba sortnog semena i hemiskih sredstava, kao i kompletiranje gazdinstava najnužnijom mehanizacijom.

Seljačke radne zadruge su nove organizacije s veoma slabim iskustvima u pogledu savremenog načina eksploatacije na krupnom posedu i nedovoljno opremljene. Vlasnici koji unose zemlju u zadrugu traže zaradu koja često sadrži neekonomске motive.

U poslednjim godinama većina radnih zadruga čini velike napore da se pretvori u krupna robna gazdinstva. Sve više upotrebljavaju kvalitetno seme, mineralna đubriva, rasnu stoku, nabavljaju mehanizaciju, uvode novi sistem nagrađivanja. Proces intenzifikacije u radnim zadrugama nešto je sporiji nego kod poljoprivrednih dobara.

Na krupnim gazdinstvima većinom je niska produktivnost rada. To se ispoljava u velikom učešću radne snage u proizvodnji. U 1955 godini u strukturi ukupnog prihoda 34,2% je otpalo na fond plata radnika i službenika. U 1955 godini na jednog radnika otpalo je 6,5 ha oranica odnosno 10,5 ha ukupne površine. Poljoprivredna dobra su opterećena velikim brojem službenika, dok je visokokvalifikovanih poljoprivrednih stručnjaka nedovoljno. Na jedno dobro dolazi prosečno 8 službenika, 0,5 agronoma i 2,2 tehničara. Na 1.000 ha oranica dolazi 20 službenika, 1,2 agronom i 5,7 tehničara.

Uvođenje mehanizacije na krupnim gazdinstvima nije bilo praćeno odgovarajućim smanjenjem radne snage i povećanjem prinosa. Većina krupnih gazdinstava raspolaže slabim mehaničkim sredstvima za obradu, a traktorski park nema najnužnije priključne mašine. Za kompleksniju mehanizaciju nema stručnog kadra.

Zbog obračuna zarade po radnom danu (nadnica) zainteresovanost za proizvodnju je slaba, jer zarada svodi rad na određeno radno vreme, koje se u poljoprivredi, s obzirom na organski karakter proizvodnje, ne može unapred definisati. Sam učinak nije vezan za ostvarenu proizvodnju. Uviđajući nedostatke takvog načina nagrađivanja, sve veći broj poljoprivrednih dobara prelazi na novu organizaciju rada i novi sistem nagrađivanja. Zasad se zarada obračunava prema ostvarenom proizvodu, što potstiče radni kolektiv na maksimalno iskorišćavanje proizvodnih sredstava (zemlje, oruđa, stoke, vode), uz primenu savremene tehnike i tehnološkog procesa u proizvodnji. Poljoprivredna dobra, radne zadruge i ekonomije koje su uvele novi sistem nagrađivanja i novu organizaciju rada pokazuju daleko veće rezultate od onih koji rade po starom sistemu.

Poljoprivredna služba i kadrovi

Nedostatak dobro organizovane poljoprivredne službe, opremljene potrebnim sredstvima, bio je takođe jedan od uzroka sporog prodiranja naprednih iskustava u poljoprivrednu proizvodnju. Ovaj nedostatak se ne sastoji samo u nedovoljnom broju poljoprivrednih ustanova i organizacija koje sačinjavaju poljoprivrednu službu. Teškoće su i u kompletiranju i opremljenosti ustanova, u izboru kadra, u funkcionisanju poljoprivredne službe uzete u celini, u podeli odgovornosti i povezanosti i u usklađenom delovanju pojedinih njenih organa. U rešavanju ovih pitanja poljoprivredna služba je naročito zaostala i stoji već nekoliko godina na istom mestu.

Poljoprivredna naučna služba posle rata prilično je forsirana. U svim narodnim republikama stvoren je veliki broj naučno-istraživačkih ustanova. Rezultati rada ovih

ustanova samo su delimično zadovoljili. Istovremeno je osnovan relativno veliki broj ustanova s manje-više jednakim zadacima, zbog čega nisu mogle biti obezbeđene iskusnijim kadrom i potrebnom opremom. Njihova povezanost sa uslužnim ustanovama, organizacijama i proizvođačima bila je slaba.

Broj poljoprivrednih proizvodnih ustanova (stanica za selekciju stoke, rasadnika i sl.) znatno je povećan ali još nedovoljan. Efekat rada ovih ustanova je zavisio od funkcionisanja poljoprivredne službe kao celine.

U okviru poljoprivredne službe najteže je stanje u uslužnim ustanovama (stanicama za zaštitu bilja, veterinarskim ambulancama itd.) i organizacijama (mašinskim radionicama, mašinskim stanicama, raznim uslužnim pogonima OZZ, semenskim preduzećima itd.). Broj ovih ustanova i organizacija je nedovoljan.

Sve do pre dve godine nije bilo rešeno pitanje finansiranja raznih akcija i mera, kao i pitanje iz kojih sredstava finansirati i opremiti poljoprivrednu službu.

Tek iz sredstava fondova za unapređenje poljoprivrede počev od 1955 godine stvorene su mogućnosti za osnivanje, izgradnju i opremanje objekata poljoprivredne službe.

U podizanju školovanih poljoprivrednih kadrova postignuti su značajni rezultati. U 1956 godini bilo je tri do četiri puta više školovanog poljoprivrednog kadra nego pre rata. Stvaranje tog kadra omogućeno je osnivanjem i izgradnjom novih srednjih* poljoprivrednih škola i fakulteta.

Relativno veliki broj poljoprivrednih stručnjaka još nije dao pune rezultate u proizvodnji iz više razloga: kadar je mlad po godinama i iskustvu; specijalizacija kadra sprovodi se s nedovoljno čvrstim programom; posle završetka studija mnogi kadrovi zbog boljih uslova odlaze radije u administraciju nego u proizvođačke organizacije; nepostojanje čvrsto formirane poljoprivredne službe takođe deluje na ovu pojavu.

Ukupna poljoprivredna proizvodnja je u odnosu na potrebe niska, sa jednostranom strukturom, pretežno žitarskom, sa vrlo niskim učešćem stočarstva u ukupnom

obimu proizvodnje, kao i niskim učešćem ostalih intenzivnih kultura.

Ona je u celini zaostala, sa niskim prinosima po hektaru, grlu stoke i produktivnosti po čoveku.

Porast stanovništva je vrlo brz, a još je brža promena njegove socijalne strukture, koja ide ispred porasta poljoprivredne proizvodnje.

Nerazvijena poljoprivreda kao sirovinna baza ne pruža uslove za brži razvoj niza industrija, a ni prehranbena industrija nije snabdevena sirovinama.

Spor razvitak poljoprivredne proizvodnje i, prema tome, nizak dohodak u poljoprivredi usporavaju dalju industrijalizaciju, jer sužavaju tržište industrijske robe, kao što su neki investicioni materijali i trajna potrošna dobra.

Deficit poljoprivredne proizvodnje upućuje na vrlo veliki uvoz hrane, što sužava mogućnosti uvoza sirovina, sredstava rada i robe široke potrošnje, te se usporava porast standarda.

Nerazvijene proizvodne snage u poljoprivredi usporavaju promenu društvenih odnosa, što se odražava na razvoj društvenog upravljanja u celoj privredi i životu.

Dalji društveni i privredni razvoj traži kvalitativne promene u poljoprivrednoj proizvodnji. One su moguće samo ako se izmeni način proizvodnje primenom savremenih sredstava za proizvodnju.

U našim uslovima značajnijih kvalitativnih promena u poljoprivrednoj proizvodnji ne može biti u sadašnjim proizvodnim odnosima u poljoprivredi. Moderna proizvodnja vodi podružljavanju procesa rada kroz zadruge i njene proizvodne jedinice, i traži primenu i jače angažovanje krupnih društvenih sredstava u proizvodnji preko zemljoradničkih zadruga i krupnih gazdinstava.

Prema elaboratu Saveznog izvršnog veća o stanju poljoprivrede i zadrugarstva i perspektivama njihovog razvoja o kome je diskutovala Savezna narodna skupština 25, 26 i 27 aprila 1957 godine i donela „Rezoluciju o perspektivama razvika poljoprivrede i zadrugarstva“ (vidi „Jugoslovenski pregled“, april 1957 godine, str. 181—186).

Dž. D. — V. S.

AKADEMIJE NAUKA I UMETNOSTI

Osnivanje i razvitak

U Jugoslaviji postoje tri akademije nauka i umetnosti: Srpska akademija nauka u Beogradu, osnovana 1886 g., Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu, osnovana 1866 g. i Slovenska akademija znanosti in umetnosti u Ljubljani, osnovana 1938 g.

Od svoga osnivanja sve tri akademije organizuju, pomažu i razvijaju naučni rad. One su odmah počele da prikupljaju građu iz različitih oblasti, naročito iz oblasti jezika, istorije, narodnog života, da pokreću mnoge naučne akcije, a pre svega da razvijaju svoju izdavačku delatnost objavljivanjem naučnih radova iz različitih oblasti nauke. Iako su se akademije stalno borile sa mnogim teškoćama, one su se razvile u naučne organizacije koje su imale i imaju veliku ulogu u razvitku kulture naših naroda, a posebno nauke.

Srpska akademija nauka ima svoj začetak u „Društvu srpske slovesnosti“, osnovanom 1841 g. Kada su ga 1864 g. ukinuli, osniva se „Srpsko učeno društvo“, koje su vlasti 1886 g. privremeno suspendovale i onda proglasile „Osnovni zakon Kraljevsko-srpske-akademije“ s namerom da stvore naučnu organizaciju koja će se baviti isključivo naučnim radom a neće imati zadatak da aktivno učestvuje u društvenom razvitku i narodnom prosvetivanju. Za prvog predsednika Akademije imenovan je Josif Pančić. Prema Ukazu o osnivanju, Akademija postaje najviša naučna ustanova u Srbiji pod čiju upravu dolaze i Narodni muzej i Narodna biblioteka. Deli se na četiri „reda“: akademiju za prirodne nauke, akademiju za filozofske nauke, akademiju za društvene nauke i akademiju umetnosti. Prema Zakonu od 1886 g., ona je mogla imati najviše 25 redovnih i 50 dopisnih članova, a prema zakonskoj odredbi od 1892 g. — 41 redovnog i 62 dopisna člana.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti ima svoje začetke u „Matici ilirskoj“, osnovanoj 1838 g., i u „Društvu za povijesnicu jugoslavensku“ koje je počelo sa radom 1850 g. Nastojanja hrvatskih patriota i Sabora u Zagrebu da osnuju učeno društvo ili akademiju nailazila su na stalne prepreke tuđinske vlasti. Tek je 1886 g., zahvaljujući u prvom redu zalaganju Štrossmajera, hrvatski Sabor mogao da prihvati pravila o osnivanju akademije i imenuje prvih 14 članova. Ovi biraju za pokrovitelja Štrossmajera a za prvog predsednika Franju Račkog. U skladu sa Štrossmajerovim idejama akademija dobija naziv „Jugoslavenska akademija“. Svoj rad razvija u tri razreda: historisko-filološki, filozofsko-juridičkom i matematičko-prirodoslovnom.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti ima začetak u „Znanstvenom društvu za humanističke vede“, osnovanom 1921 g. Ali tek je 1937 g. dobijena saglasnost da se ona osnuje, a 1938 g. ona je i osnovana. U oktobru 1938 g. imenovano je prvih 18 članova Akademije, a uskoro i prvi predsednik dr. Rajko Nahtigal. Prema Uredbi od 1938 g., Akademija je imala četiri razreda: filozofsko-filološko-istorijski, pravni, matematičko-prirodno-znanstveni i umetnički.

Do Oslobođenja akademije su uglavnom izdavale naučne radove akademika i drugih naučnih radnika, organizovale naučna proučavanja i održavale naučne veze sa inostranstvom. Posle Oslobođenja proširuju ovu delatnost. Ali posle Oslobođenja akademije razvijaju i novu značajnu delatnost. One u brojnim institutima koje osnivaju organizuju i obavljaju naučna istraživanja. Sem Instituta za oceanografiju i ribarstvo u Splitu, koji su zajednički osnovale Srpska i Jugoslavenska akademija, akademije uopšte nisu imale institute. Posle Oslobođenja sve tri akademije osnivaju znatan broj naučnih instituta i drugih ustanova. Srpska akademija nauka je osnovala i prihvatila 25 instituta, ali danas pod svojom upravom ima samo 10, jer su se neki od njih spojili a neki osamostalili i produžili da rade van njenog sastava. Jugoslavenska akademija ima danas u svom sastavu 14 instituta, 4 muzeja i 4 galerije, pored drugih ustanova. Slovenska akademija rukovodi danas sa 12 instituta.

Posle Oslobođenja formiraju se nova odeljenja i povećava se broj članova akademija. Srpska akademija imala je 1941 g. 4 odeljenja a danas ima 6; Jugoslavenska je imala po svom osnivanju 3 a danas ima 8; Slovenska je imala 4 a danas ima 5. Srpska akademija nauka je imala odmah po svom osnivanju 16 redovnih članova, a 1947 g., pre nego što se reorganizovala i obnovila izbor članova, imala je 32 redovna člana. Danas ima jednog počasnog člana, 46 redovnih i 62 dopisna člana. Jugoslavenska akademija

je odmah po Oslobođenju imala 14 pravih članova, 1947 g. — 27 pravih članova, a danas — 4 počasna, 42 prava, 39 dopisnih u radnom sastavu i 46 dopisnih van radnog sastava. Slovenska akademija je imala kad je osnovana 18 redovnih članova, a sada ima 3 počasna, 34 redovna, 4 dopisna u radnom sastavu i 15 dopisnih članova van radnog sastava.

Od velikog broja značajnih naučnih akcija koje su preduzimale akademije potrebno je posebno istaći rad Srpske i Jugoslavenske akademije na pripremi velikog Rječnika srpskohrvatskog jezika. Jugoslavenska akademija je još 1880 g., pod rukovodstvom Đure Daničića, počela da izdaje »Rječnik srpskoga ili hrvatskoga jezika«. Dosad je izašlo 68 svezaka toga rečnika i rad na njemu privodi se kraju. Kada bude završen, obuhvatiće oko 250.000 reči. Srpska akademija nauka je 1887 g., na inicijativu Stojana Novakovića, pristupila pripremanju velikog rečnika našeg savremenog književnog jezika. Za taj rečnik dosad je ispisano preko 4.200.000 listića. Godine 1948 novoosnovani Institut za srpski jezik pristupio je obradi tih listića, produžujući sa prikupljanjem materijala.

Zadaci i organizacija

Zadaci akademija

Akademije nauka su, prema Zakonu o njihovom osnivanju, najviše naučne i umetničke ustanove odgovarajuće republike, koje objedinjavu najistaknutije naučnike i umetnike.¹

Njihovi su zadaci da usredsređuju svoj rad na izučavanje problema iz svih grana nauka i umetnosti; da izučavaju prirodna bogatstva i proizvodne snage zemlje; da podižu stručno znanje, usavršuju naučne radnike i pomažu njihov naučni odnosno umetnički rad; da objavljuju rezultate naučnih istraživanja i naučna i umetnička dela; da daju stručna mišljenja i rešavaju naučne i umetničke zadatke na zahtev organa državne vlasti i uprave; da rezultatima svoga rada doprinose razvoju proizvodnih snaga i unapređenju društvenog uređenja svoje republike i cele zemlje.

Radi ostvarivanja ovih zadataka akademije održavaju međusobne veze, a zatim veze sa domaćim i inostranim naučnim organizacijama i naučnim radnicima; sazivaju naučne sednice, savetovanja i kongrese; osnivaju institute, zavode, laboratorije, muzeje, biblioteke, odbore, komisije i druge potrebne organe i ustanove.

Članovi akademija nauka

Akademiju čine redovni, počasni i dopisni članovi — prema propisima Srpske i Slovenske akademije, a pravi, počasni i dopisni članovi — prema propisima Jugoslavenske akademije. Za redovnog odnosno pravog člana može biti izabran naučni radnik koji je obogatio nauku ili umetnost radom od naročito značaja, za dopisnog člana — poznati naučni radnik i umetnik, a za počasnog — ona ličnost koja je naročito zaslužna za razvoj i napredak nauke ili umetnosti uopšte, a posebno za razvoj nauke i umetnosti u Jugoslaviji. Članovi se biraju doživotno.

Broj članova, prema propisima Srpske i Slovenske akademije, nije ograničen, dok, prema propisima Jugoslavenske akademije, svako odeljenje akademije može imati 8 pravih i 8 dopisnih članova u radnom sastavu. Novi

¹ Najvažniji propisi o akademijama nauka, doneseni posle Oslobođenja jesu:

Zakon o Srpskoj akademiji nauka, donesen 30-VI-1947, „Službeni glasnik NR Srbije“, br. 30/47.

Zakon o Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu, donesen 13-XII-1947, „Narodne novine“, br. 111/47.

Statut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, donesen na Izvanrednoj skupštini Akademije 1948 godine.

Zakon o Slovenskoj akademiji znanosti in umetnosti, donesen 11-V-1949, „Uradni list“, št. 16/49.

Statut Slovenske akademije znanosti in umetnosti, donesen 11-VII-1949.

članovi se biraju na osnovu predloga odeljenja, a, prema propisima Srpske akademije nauka, na osnovu predloga naučnih ustanova, naučnih radnika, društvenih organizacija i drugih ustanova. Kandidat za člana akademije je izabran ako na skupštini akademije, kojoj prisustvuju najmanje dve trećine redovnih članova, kandidaturu prihvate dve trećine prisutnih — prema propisima Srpske i Slovenske akademije — odnosno većina prisutnih pravih i počasnih članova — prema propisima Jugoslavenske akademije. Članstvo prestaje smrću, na osnovu odluke skupštine akademije ili odricanjem od članstva.

Pored članova, akademije mogu imati i saradnike koje imenuje i razrešava pretsedništvo akademije na predlog odeljenja.

Odeljenja akademija

Akademije se prema strukama dele u odeljenja (Srpska akademija nauka), ili odelje (Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti) ili razrede (Slovenska akademija znanosti in umetnosti). Broj i naziv odeljenja određen je zakonom ili statutom akademije. Skupština akademije može rešavati o spajanju ili ukidanju postojećih i obrazovanju novih odeljenja. Odeljenja čine redovni (pravi) i dopisni članovi, a u Srpskoj akademiji nauka i naučni saradnici koji rade u ustanovama u sastavu odeljenja.

Preko odeljenja akademije nauka ostvaruju svoje osnovne zadatke u odgovarajućim strukama. Ustanove akademije po pravilu su u sastavu odeljenja. Odeljenja rukovode ustanovama u svom sastavu, odlučuju o objavljivanju naučnih radova iz odgovarajuće struke, predlažu i daju mišljenje o predloženim kandidatima za članove akademije i obavljaju i druge poslove. Odeljenja su u rešavanju naučnih i umetničkih pitanja relativno samostalna. Sednice odeljenja saziva i vodi sekretar odeljenja. On i neposredno nadzire rad ustanova koje su u sastavu odeljenja.

Ustanove akademija

Za ostvarenje svojih zadataka a naročito za obavljanje istraživačkog rada akademije obrazuju institute, zavode, komisije, odbore i drugo. Ustanove ulaze u sastav pojedinih odeljenja, a ukoliko ustanova prelazi okvir pojedinog odeljenja ona je ili pod rukovodstvom više odeljenja ili pod neposrednim opštim rukovodstvom pretsedništva akademije. Preko odeljenja ustanove su podređene pretsedništvu akademije. Organizacija i rad pojedinih ustanova regulisani su njihovim posebnim pravilnicima.

Prema propisima Srpske akademije nauka, pretsedništvo Akademije u saglasnosti sa državnim organima za pitanja nauke osniva i ukida svoje ustanove na predlog odeljenja. Na predlog odeljenja imenuje upravnika. Pri institutima postoji naučni savet od tri do šest a po potrebi i više članova iz kruga članova odeljenja i priznatih stručnjaka u institutu i izvan njega. Prema propisima Jugoslavenske akademije, Pretsedništvo Akademije propisuje pravilnike ustanova kojima se može predvideti osnivanje stručnih saveta. Prema propisima Slovenske akademije, pri svakom institutu formira se znanstveni savet koji čine: upravnik, izabrani članovi Akademije i istaknuti naučni saradnici Akademije. Za člana znanstvenog saveta mogu biti imenovani i naučni saradnici van Akademije i njenih ustanova.

Ustanove imaju, po pravilu, svoj predračun prihoda i rashoda u okviru predračuna akademije. Od 1954 g. u sastavu Srpske i Slovenske akademije postoje i ustanove sa samostalnim finansiranjem. Organizovane su prema odredbama Osnovne uredbe o ustanovama sa samostalnim finansiranjem. U takvim ustanovama formiraju se upravni odbori kao organi upravljanja.

Organi upravljanja akademija

Organi upravljanja akademija jesu skupština, pretsedništvo, a u Jugoslavenskoj akademiji i uprava Akademije. Upravna ovlašćenja imaju i odeljenja Akademije.

Prema propisima Srpske akademije, kao upravni organ deluje i Institutska komisija koja obavlja poslove opšteg upravljanja institutima.

Skupština je najviši organ akademije. Čine je redovni (pravi) i počasni članovi. Ona određuje opšti pravac naučnog rada akademije, odlučuje o izboru i razrešenju članova, raspoređuje članove u odeljenja, prima godišnji izveštaj, donosi statut, bira pretsedništvo, odobrava predloge predračuna, odobrava i utvrđuje periodične planove rada. Skupština se saziva u redovna i izvanredna zasedanja. Prema propisima Srpske i Slovenske akademije, ona se sastaje najmanje jedanput godišnje, a prema propisima Jugoslavenske akademije, triput godišnje. Dopisni članovi i rukovodioci ustanova akademije prisustvuju takođe skupštini akademije ali imaju samo savetodavno pravo glasa.

Skupština bira pretsedništvo akademije koje čine pretsednik, potpretsednik, sekretar i sekretari odeljenja akademije, a kod Srpske i Jugoslavenske akademije još i do pet redovnih članova akademije. Pretsedništvo je između zasedanja skupštine najviši rukovodeći organ akademije. Ono saziva skupštinu akademije, sprovodi njene odluke, imenuje službenike akademije, sastavlja godišnji predračun, raspodeljuje kredit i kontroliše njegov utrošak, rukovodi izdavačkom delatnošću i ostvaruje vezu sa državnim i društvenim ustanovama.

Prema statutu Jugoslavenske akademije, pretsednik, potpretsednik i tajnik čine upravu Akademije. Uprava, pored drugih poslova, obavlja i sve redovne poslove akademije, priprema sastanke pretsedništva i organizuje i nadzire sav naučni, umetnički i administrativni rad akademije.

Organizacija, delatnost i sastav

Srpska akademija nauka

Na poslednjoj godišnjoj skupštini, održanoj 16 aprila 1957 g., za pretsednika Srpske akademije nauka izabran je dr Aleksandar Belić, za potpretsednika dr Milutin Milanković i za generalnog sekretara dr Kosta Petković. U pretsedništvo Akademije, pored pretsednika, potpretsednika i generalnog sekretara Akademije, izabrani su: dr Vojislav Mišković, dr Radiroje Kašanin, dr Kosta Todorović, dr Petar Kolendić, dr Georgije Ostrogorski, Stevan Hristić, dr Đorđe Nešić, Ivo Andrić, dr Siniša Stanković, Pavle Savić i dr Čedomir Simić. Srpska akademija nauka ima šest odeljenja.

Odeljenje prirodno-matematičkih nauka

Sekretar Odeljenja je dr Vojislav Mišković. U sastavu Odeljenja nalaze se:

MATEMATIČKI INSTITUT. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Radiroje Kašanin. U Institutu radi jedan stalni, 30 honorarnih i 6 naučnih radnika kao spoljni saradnici. Stalne publikacije Instituta su: „Publications de l'Institut mathématique“ (izlazi od 1947 g., do 1956 g. izašlo 10 tomova), „Klasični naučni spisi“ (izlazi od 1949 g., do 1956 g. izašlo 11 knjiga) i „Godišnjak našeg neba“ (izlazi od 1952 g., do 1956 g. izašlo 15 knjiga).

GEOGRAFSKI INSTITUT. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Petar Jovanović. Institut ima Odeljenje fizičke geografije, Odeljenje ekonomske geografije, Odeljenje regionalne geografije i Kartografski otek. U Institutu radi 5 stalnih i 8 honorarnih naučnih radnika.

Odeljenje tehničkih nauka

Sekretar Odeljenja je dr Radiroje Kašanin. U sastavu Odeljenja je:

MAŠINSKI INSTITUT »VLADIMIR FARMAKOVSKI«. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr ing Dušan Velikić. Institut ima 8 odeljenja: za železnička vozna sredstva, za motore sa unutrašnjim sagoravanjem, za primenu mehaniku, za termotehniku, za brodogradnju, za mehaniku tehnologiju, za mehanizaciju transporta i za unapređenje poslovanja preduzeća. U Institutu radi 8 stalnih naučnih radnika, 8 honorarnih i 27 kao spoljni saradnici.

² U pripremi je zakon o organizaciji naučnog rada. Među odredbama zakonskog nacrtu nalaze se i načelne postavke o akademijama nauka i umetnosti koje se bitno ne razlikuju od sadašnjih propisa o akademijama. Važna novina ovog nacrtu jeste predviđanje mogućnosti osnivanja jedinstvenih akademija nauka za celu Jugoslaviju za jednu ili više srodnih naučnih oblasti.

Odeljenje medicinskih nauka

Sekretar Odeljenja je dr Kosta Todorović. U sastavu Odeljenja nalazi se:

INSTITUT ZA MEDICINSKA ISTRAŽIVANJA. Institut je formiran objedinjavanjem četiri ranija instituta, osnovana 1947 g. Upravnik Instituta je dr Vladimir Spužić. Institut ima četiri odeljenja: za medicinu rada — upravnik dr Ilija Đuričić, za parazitologiju i mikrobiologiju — upravnik dr Čedomir Simić, za eksperimentalnu i kliničku patologiju — upravnik dr Vojislav Arnovljević, za izučavanje ishrane naroda — upravnik dr Dušan Borić. U sastavu Instituta nalazi se i Sekcija za istoriju medicine, veterine i farmacije. U Institutu radi 30 stalnih naučnih radnika i 13 honorarnih.

Odeljenje literature i jezika

Sekretar Odeljenja je dr Petar Kolendić. U sastavu Odeljenja nalazi se:

INSTITUT ZA SRPSKI JEZIK. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Aleksandar Belić. Institut ima dva oteška: Leksikografski i Dijalektološki. U Institutu rade 2 stalna i 24 honorarna naučna radnika. Institut izdaje publikacije: »Južnoslovenski filolog« (izlazi od 1949 g., jedanput godišnje) i »Naš jezik« (izlazi od 1933 g., pet puta godišnje).

ODBOR ZA IZRADU ČEŠKO-SRPSKOHRVATSKOG REČNIKA I POLJSKO-SRPSKOHRVATSKOG REČNIKA. — Osnovan je 1952 g. Predsednik odbora je dr Krešimir Georgijević. U Odboru rade 2 stalna i 3 honorarna naučna radnika.

ODBOR ZA IZDAVANJE KORPUSA NARODNIH PESAMA. — Osnovan je 1954 g. Predsednik odbora je dr Vojislav Jovanović. U Odboru rade 3 stalna naučna radnika.

Odeljenje društvenih nauka

Sekretar Odeljenja je dr Georgije Ostrogorski. U sastavu Odeljenja nalazi se:

ARHEOLOŠKI INSTITUT. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je arh. Đurđe Bošković. U Institutu radi 7 stalnih i 4 honorarna naučna radnika. Institut izdaje publikacije: »Starinar« (izlazi od 1950 g., jedanput godišnje), »Grada« (izlazi od 1951 g., do 1956 g. izašlo 3 toma) i »Arheološki spomenici i nalazišta u Srbiji« (prva knjiga izašla 1953 g.).

VIZANTOLOŠKI INSTITUT. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Georgije Ostrogorski. U Institutu rade 2 stalna i 6 honorarnih naučnih radnika.

ISTORISKI INSTITUT. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Ilija Sindik. Institut ima: Otešk za istorisku geografiju, Sekciju za Srednji vek i pomoćne istoriske nauke, Sekciju za istoriju XVI — XVIII veka i Sekciju za istoriju XIX i XX veka. U sastavu Instituta je i Arhiv u Sremskim Karlovcima. U Institutu radi 15 stalnih i 8 honorarnih naučnih radnika. Institut izdaje publikacije: »Istoriski časopis« (izlazi od 1949, jedanput godišnje), »Grada« (izlazi od 1950 g., do 1956 g. izašlo 9 tomova) i »Zbornik za istočnjačku istoriku i književnu gradnju« (izlazi od 1950 g., do 1956 g. izašlo 3 knjige).

ETNOGRAFSKI INSTITUT. — Osnovan je 1947 g. V. d. upravnik Instituta je dr Borivoje Drobniaković. Institut ima tri sekcije: Antropogeografsku, Etnološku i Folklornu. U Institutu radi 10 stalnih i 7 honorarnih naučnih radnika. Institut izdaje publikaciju »Glasnik« (1952 g. izašla prva sveska).

ODBOR ZA IZDAVANJE KRMČIJE SV. SAVE. — Predsednik Odbora je dr Toma Živanović. U Odboru radi 6 honorarnih naučnih radnika.

ODBOR ZA IZDAVANJE IZVORA SRPSKOG PRAVA XIX VEKA. — Predsednik Odbora je dr Toma Živanović. U Odboru radi 7 honorarnih naučnih radnika.

Odeljenje likovne i muzičke umetnosti

Sekretar Odeljenja je Stevan Hristić. Odeljenje ima dve sekcije: za likovnu umetnost — sekretar Sreten Stojanović i za muzičku umetnost — sekretar Stevan Hristić. U sastavu odeljenja nalaze se:

MUZIKOLOŠKI INSTITUT. — Osnovan je 1947 g. Institutom upravlja Komisija na čelu sa Stevanom Hristićem. Institut ima tri oteška: Istorisko-arhivski, Folklorni i Otešk za savremenu muziku. U Institutu rade 3 stalna i 6 honorarnih naučnih radnika.

Van sastava odeljenja nalaze se:

CENTRALNA BIBLIOTEKA SRPSKE AKADEMIJE NAUKA. — Upravnik Smilja Mišić. Biblioteka ima 373.000 svezaka.

ARHIV SRPSKE AKADEMIJE NAUKA. — Upravnik Božidar Kovačević. U Arhivu se nalazi oko 200.000 dokumenata.

Izdavačka delatnost

Srpska akademija nauka je razvila obimnu izdavačku delatnost. Od 1945 g. do kraja 1956 g. objavljene su 402 knjige na 5.784 štampanih tabaka sa 2.541 naučnim radom od 2.201

autora. U 1956 g. Srpska akademija nauka izdala je 57 knjiga na 756 štampanih tabaka sa 328 naučnih radova od 334 autora.

Publikacije Akademije izlaze uglavnom kao sveske stalnih edicija. Najvažnije stalne edicije su:

„Glas“. — Objavljuje manje naučne radove. Izlazi od 1887 g. Do kraja 1956 g. izašlo su ukupno 224 knjige.

„Posebna izdanja“. — Objavljuje naučne monografije većeg obima. U edicijama „Spomenik“, i „Posebna izdanja“ izašlo je od 1888 g. do kraja 1956 g. ukupno 268 knjiga.

„Spomenik“. — Objavljuje naučnu gradju. Od 1888 g. do kraja 1956 g. izašlo je ukupno 105 knjiga.

„Bulletin“. — Objavljuje naučne radove i rezimse naučnih radova na stranim jezicima. Izlazi od 1933 g. Do kraja 1956 g. izašlo su 33 knjige.

„Srpski etnografski zbornik“. — Izlazi od 1894 g. Do kraja 1956 g. izašlo 69 knjiga.

„Zbornik za istoriju, jezik i književnost“. — Izlazi od 1905 g. Do kraja 1956 g. izašlo 65 knjiga.

„Srpski dijalektološki zbornik“. — Od 1905 g. do kraja 1956 g. izašlo 11 knjiga.

„Godišnjak“. — Objavljuje izvode zapisnika sednica organa Akademije. Od 1888 g. do 1947 g. izašlo 50 knjiga. Od 1947 g. izlazi jedanput godišnje.

„Glasnik“. — Izveštaj o naučnom radu koji se obavlja u ustanovama Akademije. Izlazi od 1945 g. dvaput godišnje.

Pojedini instituti Akademije, pored pomenutih periodičnih publikacija, izdaju i stalne edicije: »Zbornik radova« (objavljuje kraće naučne radove saradnika određenog instituta) i »Posebna izdanja« (objavljuje veće naučne monografije). Tako su od svoga osnivanja do kraja 1956 g. objavili Matematički institut u svojoj ediciji »Zbornik radova« — 5 knjiga, a u ediciji »Posebna izdanja« — 2 knjige; Geografski institut 12, odnosno 11 knjiga; Mašinski institut 6, odnosno 5 knjiga; Institut za medicinska istraživanja 3, odnosno 4 knjige; Vizantološki institut 4, odnosno 5 knjiga; Etnografski institut 2, odnosno 7 knjiga. U svojim edicijama »Posebna izdanja« objavili su: Institut za srpski jezik 2, Arheološki 3, Istoriski 5 i Muzikološki 9 knjiga.

Zaposleno osoblje i finansijska sredstva

U Akademiji i njenim ustanovama radilo je 1956 g. 246 stalnih i 126 honorarnih službenika. Od stalnih službenika, zaposlenih u Akademiji, po prosvetno-naučnoj struci bila su razvrstana 144 — od toga: 116 naučnih saradnika, stručnih saradnika, asistenata i profesora na radu i 28 bibliotekara i knjižničara.

Srpska akademija nauka je budžetska ustanova. Potrebna finansijska sredstva obezbeđuju se budžetom NR Srbije. Od 1954 g. 7 instituta, i to: Matematički, Geografski, Mašinski, za medicinska istraživanja, za srpski jezik, Arheološki i Vizantološki, pretvorilo se u ustanove sa samostalnim finansiranjem, a sredstva za njihov rad odobravana su odvojeno od sredstava namenjenih Akademiji.

Narodna Republika Srbija dodelila je Srpskoj akademiji nauka od 1948. do 1956 g. za redovno finansiranje 880.000.000 dinara, a za finansiranje investicija 392.000.000 dinara. Za 7 instituta sa samostalnim finansiranjem dodeljeno je od 1954 do 1956 g. 272.000.000 dinara.

Za 1957 g. odobren je Srpskoj akademiji nauka predračun prihoda i rashoda u visini 101.765.000 dinara, a institutima sa samostalnim finansiranjem 111.191.000 dinara.

Članovi Srpske akademije nauka

POČASNI ČLANOVI: Josip Broz Tito.

ODELJENJE PRIRODNO-MATEMATIČKIH NAUKA

Redovni članovi: Živojin Đorđević, Milutin Milanković, Ivan Đaja, Anton Bilimović, Vojislav Mišković, Nikola Saltikov, Siniša Stanković, Nikolaj V. Cicin, Moskva, Lav N. Zemkevič, Moskva, Stanislav Kulczynski, Vroclav, Lavoslav Ružička, Ciriš, Pavle Savić, Jovan Karamata, Petar Jovanović, Kosta Petković, Radivoje Kašanin, Stojan Pavlović.

Dopisni članovi: Josip Plemelj, Ljubljana, Waclaw Sierpinski, Varšava, Vale Vouk, Zagreb, Jovan Hadži, Ljubljana, Stefan Delinco, Mladen Josifović, Dragoljub Jovanović, Pavle Vujević, Milan Luković, Miloš Mladenović, Petar Stevanović, Dobrosav Todorović, Luka Marić.

ODELJENJE TEHNIČKIH NAUKA

Redovni članovi: Milutin Milanković, Anton Bilimović, Mirko Roš, Radivoje Kašanin, Jakov Hiltićević.

Dopisni članovi: Slobodan Dobrosavljević, Ilija Obradović, Miodrag Mirosavljević, Đorđe Lazarević.

ODELJENJE MEDICINSKIH NAUKA

Redovni članovi: Živojin Đorđević, Ivan Đaja, Đorđe Nešić, Kosta Todorović, Andrija Štampar, Zagreb, Čedomir Simić, Ilija Đuričić, Vojislav Arnovljević, Ramon Gaston, Garš, Francuska, Antoine Lacassagne, Pariz.

Dopisni članovi: Milivoje Kostić, Vladimir Spužić, Dušan Borić, Radmilo Jovanović, Drago Perović, Zagreb, Fran Kogoj, Zagreb, Božidar Lavrić, Ljubljana.

ODELJENJE LITERATURE I JEZIKA

Redovni članovi: Aleksandar Belić, Ivo Andrić, Veljko Petrović, Petar Kolendić, Isidora Sekulić, Miroslav Krleža, Zagreb, Milan Budimir.

Dopisni članovi: Olav Broch, Oslo, Rajko Nahtigal, Ljubljana, Stjepan Ivić, Zagreb, Kazimir Nitsch, Krakov, Stevan Jakovljević, Jirži Horak, Prag, Tadeusz Lehr Spławinski, Krakov, Gliša Elezović, Dragoljub Pavlović, Milan Bogdanović, Velibor Gligorić, Miloš Đurić, André Vaillant, Pariz, Roman Jakobson, Kembridž USA.

ODELJENJE DRUŠTVENIH NAUKA

Redovni članovi: Toma Živanović, Nikola Radojčić, Georgije Ostrogorški, Dušan Nedeljković, Todor Pavlov, Sofija, Mihajlo Dinčić.

Dopisni članovi: James Baldwin, Toronto, Marko Kostrenčić, Zagreb, Gregor Čremošnik, Ljubljana, Ljudmil Hauptman, Zagreb, Jacques Zeiller, Pariz, Niko Županić, Ljubljana, Jorjo Tadić, Einar Dyggve, Kopenhagen, Viktor Novak, Gliša Elezović, Ilija Sindik, Svetozar Radojčić, Mita Kostić, Novi Sad, Borivoje Drobnjaković, Aleksandar Deroko, Branislav Kojić, Đorđe Radojčić, Novi Sad, Henri Gregoire, Brisel, Pierre Charles Picard, Pariz.

ODELJENJE LIKOVNE I MUZIČKE UMETNOSTI

Redovni članovi: Pavle Jovanović, Veljko Petrović, Ivan Meštrović, Ivo Andrić, Toma Rosandić, Petar Konjović, Stevan Hristić, Isidora Sekulić, Ivan Đaja, Siniša Stanković.

Dopisni članovi: Milo Milunović, Sreten Stojanović, Đorđe Andrejević-Kun, Mihajlo Vukdragović, Stanojlo Rajčić.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti

Na godišnjoj skupštini, održanoj 30 marta 1957, izabrana je Uprava Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti: za predsjednika dr Andrija Stampar, za potpredsjednika dr Marko Kostrenčić, za glavnog tajnika dr Grga Novak. U Pretsedništvo su izabrani pored članova Uprave: dr Željko Marković, dr Marijan Salopek, dr Fran Kogoj, dr Stjepan Musulin, Marijan Matković, Jerolim Miše, Stjepan Sulek, Antun Augustinčić, dr Ivo Krbek i dr Drago Perović.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti ima osam odeljaka:

Odjel za filozofiju i društvene nauke

Tajnik Odjela je dr Grga Novak. Odjel ima Arheološku sekciju čiji je referent dr Grga Novak. U sastavu Odjela nalaze se:

HISTORISKI INSTITUT U ZAGREBU. — Osnovan je 1948 g. Pretsednik Instituta je dr Marko Kostrenčić. U sastavu Instituta nalaze se: Arhiv sa oko 70.000 dokumenata i 150 fascikala raznih porodičnih arhiva književnih i naučnih ostavština; Orijentalna zbirka sa oko 2.650 rukopisa i isprava na turskom jeziku iz vremena od XV do XIX veka i Laboratorija za restauraciju rukopisa i arhivalija. U Institutu radi 10 stalnih i 3 honorarna naučna radnika. Institut izdaje publikaciju »Zbornik Historiskog instituta« (izlazi od 1954 g., do kraja 1956 g. izašla jedna sveska).

HISTORISKI INSTITUT U DUBROVNIKU. — Osnovan je 1949 g. V. d. direktora Instituta je dr Cvito Fisković. U Institutu rade 4 stalna naučna radnika. Institut izdaje publikaciju »Anal. Historiskog instituta u Dubrovniku« (izlazi od 1952 g., do kraja 1956 g. izašle 3 sveske).

JADRANSKI INSTITUT U ZAGREBU. — U sastav Akademije ušao je 1948 g. Direktor Instituta je Bernard Stulli. Institut ima oteke: za političke i ekonomske odnose na Jadranu, za pomorsko pravo i ekonomiku pomorstva, za ribarstvo pravo i ekonomiku ribarstva. U Institutu radi 7 stalnih i 1 honorarni naučni radnik. Institut izdaje publikacije: »Anal. Jadranskog instituta« (izlazi od 1956 g., izašla jedna sveska) i »Zbornik za pomorsko pravo« (izlazi od 1955 g., dosad izašla jedna sveska).

JADRANSKI INSTITUT U RIJECI. — Osnovan je 1952 g. Direktor Instituta je dr Vjekoslav Bratulić. Institut ima oteke: za političke odnose na Jadranu, za ekonomska pitanja i Kulturno historijski otek. U Institutu se nalazi i Stalna izložba razvika glagoljizma na Severnom Jadranu i političkih, kulturnih i ekonomskih prilika u Istri u XIX i XX veku. U Institutu radi 5 stalnih naučnih radnika.

MUZEJ HRVATSKIH ARHEOLOŠKIH SPOMENIKA U SPLITU. — U sastav Akademije ušao je 1949 g. Direktor je dr Stjepan Gunjača. U Muzeju rade 3 stalna naučna radnika. Muzej izdaje publikaciju »Starohrvatska prosvjeta« (obnovljena 1949 g., otada do 1956 g. izašlo 5 svezaka).

POMORSKI MUZEJ U SPLITU. — U sastav Akademije ušao je 1948 g. Upravitelj je kapetan Oliver Fijo.

POMORSKI MUZEJ U DUBROVNIKU. — U sastav Akademije ušao je 1949 g. Upravitelj je Josip Luetić.

POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE U ZAGREBU. — U sastav Akademije ušao je 1952 g. V. d. ravnatelja je Nevenka Prosen. U ustanovi rade 3 stalna naučna radnika.

Odjel za matematičke, fizičke i tehničke nauke

Tajnik Odjela je dr Željko Marković. Odjel ima četiri sekcije: Matematičku — referent dr Z. Marković, Fizičku — referent dr J. Goldberg, Hemisku — referent dr M. Karšulin i Tehničku — referent dr R. Kušević. U sastavu Odjela su:

INSTITUT ZA KEMIJU SILIKATA U ZAGREBU. — Osnovan je 1949 g. Direktor Instituta je dr Miroslav Karšulin. Institut ima dva odjela: za istraživanje strukture, fizičko-hemiskih svojstava i geneze silikata i za naučno-tehnička istraživanja silikata. U Institutu rade 3 stalna naučna radnika.

CENTAR ZA NUMERIČKA ISTRAŽIVANJA U ZAGREBU. — Osnovan je 1956 g. Direktor Centra je dr Vladimir Vranić.

Odjel za prirodne nauke

Tajnik Odjela je dr Marijan Salopek. Odjel ima tri sekcije: za biološke nauke — referent dr V. Vouk, za šumarske nauke — referent dr A. Ugronović i za poljoprivredne nauke — referent dr A. Tavčar. U sastavu Odjela nalaze se:

INSTITUT ZA EKSPERIMENTALNU BIOLOGIJU U ZAGREBU. — Osnovan je 1949 g. Direktor Instituta je dr Vale Vouk. Institut ima radne jedinice: za fiziologiju i ekologiju bilja, za genetiku, za eksperimentalnu zoologiju, za fiziologiju životinja i za protistologiju. U Institutu radi 6 stalnih i 2 honorarna naučna radnika. Publikacija Instituta je »Radovi Instituta za eksperimentalnu biologiju« (izlazi od 1954 g., do 1956 g. izašle 2 sveske).

INSTITUT ZA BIOLOGIJU MORA U ROVINJU. — U sastav Akademije ušao je 1951 g. Direktor Instituta je dr Miroslav Zei. U Institutu rade 2 stalna i jedan honorarni naučni radnik. Stalna publikacija Instituta je »Thalassia jugoslavica« (izlazi od 1956 g., izašla jedna sveska).

BIOLOŠKI INSTITUT U DUBROVNIKU. — Osnovan je 1950 g. V. d. direktora Instituta je dr Tomo Gamulin. U Institutu rade 2 stalna naučna radnika.

INSTITUT ZA EKSPERIMENTALNO ŠUMARSTVO U ZAGREBU SA EKSPERIMENTALNIM STANICAMA U RIJECI I SPLITU I ARBORETUMOM U TRSTENU. — U sastav Akademije ušao je 1950 g. Direktor Instituta je dr Aleksandar Ugronović. U Institutu radi 7 stalnih i jedan honorarni naučni radnik. Publikacija Instituta je »Anal. Instituta za eksperimentalno šumarstvo« (izlazi od 1955 g., do 1956 g. izašla jedna sveska).

GEOLOŠKO-PALEONTOLOŠKA ZBIRKA I LABORATORIJ ZA KRŠ U ZAGREBU. — Direktor je dr Marijan Salopek. U ustanovi radi jedan stalni i jedan honorarni naučni radnik.

KOMISIJA ZA NAUČNA ISTRAŽIVANJA U POLJOPRIVREDI. — Pretsednik je dr Alojz Tavčar.

KOMISIJA ZA NAUČNO ISTRAŽIVANJE KRŠA. — Pretsednik je dr Marijan Salopek.

Odjel za medicinske nauke

Tajnik Odjela je dr Fran Kogoj. Odjel ima dve sekcije: za medicinske nauke — referent dr D. Perović i za veterinarske nauke — referent dr B. Okleša. U sastavu Odjela je:

INSTITUT ZA MEDICINSKA ISTRAŽIVANJA U ZAGREBU. — Osnovan je 1949 g. Direktor Instituta je dr Branko Kesić. Institut ima odjele: za higijenu rada, za psihofiziologiju, za toksikologiju, za imunokemiju i kemoterapiju, za balneologiju i klimatologiju i za povest medicine. U Institutu rade 24 stalna i 4 honorarna naučna radnika. Publikacija Instituta je »Arhiv za higijenu rada« (izlazi od 1950 g., tromesečno).

Odjel za filologiju

Tajnik Odjela je dr Stjepan Musulin. U sastavu Odjela su:

INSTITUT ZA JEZIK U ZAGREBU. — Osnovan je 1948 g. Direktor Instituta je dr Stjepan Musulin. Institut ima radne jedinice: za jezik, za dijalektologiju, za pomorsku terminologiju i za onomastiku. U Institutu radi 7 stalnih i 8 honorarnih naučnih radnika.

ODBOR ZA NARODNI ŽIVOT I OBIČAJE. — Pretsednik je dr Branimir Gušić.

ODBOR ZA HRVATSKU BIBLIOGRAFIJU. — Pretsednik je dr Matko Rojnić.

Odjel za suvremenu književnost

V. d. tajnika Odjela je Marijan Matković. U kompetenciji Odjela za filologiju i Odjela za suvremenu književnost nalazi se:

INSTITUT ZA KNJIŽEVNOST U ZAGREBU. — Osnovan je 1952 g. Direktor Instituta je Dragutin Tadijanović. U Institutu rade 4 stalna naučna radnika.

Odjel za likovne umjetnosti

V. d. tajnika Odjela je Jerolim Miše. U sastavu Odjela nalazi se:

INSTITUT ZA LIKOVNE UMJETNOSTI U ZAGREBU. — Osnovan je 1951 g. U sastavu Instituta nalaze se: Galerija starih majstora, ima 469 umetnina; Moderna galerija, ima 2.272 umetnine; Kabinet grafike, ima oko 7.000 listova; Glip-toteka, ima 4.072 odliva; Restauratorski zavod; Arhiv za likovne umjetnosti; Zavod za arhitekturu i urbanizam. U Institutu radi 19 stalnih i jedan honorarni naučni radnik. Stalna publi-kacija Instituta je »Bulletin Instituta za likovne umjetnosti« (izlazi od 1953 g., dosad izašlo 10 brojeva).

Odjel za muzičku umjetnost

Tajnik Odjela je Stjepan Šulek.

U nadležnosti Odjela za filozofiju i društvene nauke, Odjela za filologiju, Odjela za suvremenu književnost i Odjela za likovne umjetnosti nalazi se:

INSTITUT JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE U ZA-DRU. — Osnovan je 1954. Direktor Instituta je dr Vjekoslav Maštrović. Institut ima, između ostalog, radne jedinice: za filozofiju i društvene nauke, za filologiju, za suvremenu književ-nost i za likovne umjetnosti. U Institutu rade 2 stalna i 1 hono-rarni naučni radnik. Institut izdaje publikaciju »Radovi Instituta Jugoslavenske akademije u Zadru« (izlazi od 1954 g.).

Van sastava odjela su:

STRUČNI SAVJET ZA ISTRAŽIVANJE KRŠA. — Pretsednik Savjeta je dr Aleksandar Ugrenović a pročelnik Radnog odbora dr Branimir Gušić.

KNJIZNICA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE. — V. d. direktora Knjižnice je dr Matko Rojnić. Knjižnica ima oko 120.000 svezaka.

Izdavačka delatnost

Izdavačka aktivnost, veoma obimna i pre Oslobođenja, povećava se još više posle rata. Najvažnije edicije Akademije i pojedinih njenih odeljenja jesu:

„Rad“. — Objavljuje naučne radove manjeg obima. Izlazi od 1867 g. Do kraja 1956 g. izašlo 311 knjiga.

„Djela“. — Objavljuje veće monografske radove. Izlazi od 1822 g. Do 1956 g. izašlo 49 knjiga.

„Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium“. — Objavljuje južnoslovenske istoriske izvore. Izlazi od 1868 g. Do 1956 g. izašlo 46 knjiga.

„Starine“. — Izlazi od 1869 g. Do danas izašlo 47 knjiga.

„Stari pisci hrvatski“. — Izlazi od 1869 g. Do 1956 g. izašla 31 knjiga.

„Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika“. — Izlazi od 1880 g. Do 1956 g. izašlo 68 svezaka.

„Monumenta historico-iuridica Slavorum Meridionalium“. — Objavljuje južnoslovenske pravno-istoriske izvore. Izlazi od 1877 g. Do 1956 g. izašlo 11 knjiga.

„Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae“. — Izlazi od 1904 g. Do 1956 izašlo 15 knjiga.

„Građa za povijest književnosti hrvatske“. — Izlazi od 1897 g. danas izašlo 27 knjiga.

„Zbornik za narodni život i običaje“. — Izlazi od 1896 g. Do 1956 g. izašlo 38 knjiga.

„Prirodoslovna istraživanja“. — Izlazi od 1913 g. Do 1956 g. izašlo 28 knjiga.

„Bibliografija knjiga tiskanih u NR Hrvatskoj“. — Od 1948 g. do 1956 g. izašlo 5 knjiga koje obuhvataju period od 1945 g. do 1950 g.

„Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova u časopisima NR Hrvatske“. — Od 1948 g. do 1956 g. izašlo 7 knjiga koje obuhva-taju period od 1945 g. do 1952 g.

„Noviji pisci hrvatski“. — Izlazi od 1949 g. Do 1956 g. izašlo 12 knjiga.

„Građa za gospodarsku povijest Hrvatske“. — Izlazi od 1951 g. Do 1956 g. izašlo 6 knjiga.

„Ljetopis Jugoslavenske akademije“. — Izlazi jednom godišnje.

Od Oslobođenja do kraja 1956 g. Akademija je izdala 419 knjiga od ukupno 6.112 štampanih tabaka.

Zaposlreno osoblje i finansijska sredstva

U Akademiji i njenim ustanovama radila su 1956 g. ukupno 322 stalna i 51 honorarni službenik. Od 322 stalna službenika po prosvetno-naučnoj struci bila su razvrstana 142.

Jugoslavenska akademija je budžetska ustanova. Potrebna finansijska sredstva obezbjeđuju se budžetom NR Hrvatske. Od 1948 g. do 1956 g. Jugoslavenskoj akademiji je dodeljeno za redovno finansiranje 1.066.000 dinara a za finansiranje investicija 341.000.000 dinara. Najviši godišnji predračun prihoda i rashoda bio je 1954 g. kada je predračun iznosio 210.000.000. Iste godine bila su dodeljena i najveća sredstva za investicije, i to 138.000.000 dinara. Te godine su povećana sredstva bila dodeljena radi finansiranja Instituta za fiziku »Rudjer Bošković« koji od 1955 g. nije više u sastavu Jugosla-venske akademije.

Članovi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

POČASNI ČLANOVI: Josip Broz Tito, Pavle Jovanović, Ivan Meštrović, Lavoslav Ružička.

ODJEL ZA FILOZOFIJU I DRUŠTVENE NAUKE

Pravi članovi: Mihovil Abramić, Vladimir Bakarić, Vaso Bogdanov, Marko Kostrenčić, Ivo Krbek, Mijo Mirković, Grga Novak, Svetozar Ritig.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Juraj Andrassy, Miho Barada, Ferdo Čulinović, Stjepan Gunjača, Jerko Radmilović, Pavao Rastvočan.

ODJEL ZA MATEMATIČKE, FIZIČKE I TEHNIČKE NAUKE

Pravi članovi: Jerko Alačević, Josip Goldberg, Miroslav Karšulin, Josip Lončar, Željko Marković.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Danilo Blanuša, Hrvoje Iveković, Đuro Kurepa, Rajko Kušević, Milivoj Petrik, Radovan Vernić.

ODJEL ZA PRIRODNE NAUKE

Pravi članovi: Albert Ogrizek, Marijan Salopek, Alojz Tavčar, Alek-sandar Ugrenović, Vale Vouk.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Miroslav Tajder, Teodor Varičak.

ODJEL ZA MEDICINSKE NAUKE

Pravi članovi: Ivo Babić, Franjo Durst, Branimir Gušić, Fran Kogoj, Drago Perović, Andrija Štampar.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Ivo Čupar, Božidar Oklješa, Ivo Tomašec, Otmar Trausmiller

ODJEL ZA FILOLOGIJU

Pravi članovi: Nikola Majnarić, Stjepan Musulin, Josip Torbarina.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Milovan Gavazzi, Petar Guberina, Josip Hamm, Mate Hraste, Matko Rojnić.

ODJEL ZA SUVREMENU KNJIŽEVNOST

Pravi članovi: Viktor Car Emin, Dobriša Cesarić, Josip Kosor, Gustav Krklec, Miroslav Krleža.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Ivan Dončević, Marijan Matković, Novak Simić, Petar Segedin, Ervin Šinko, Dragutin Tadijanović.

ODJEL ZA LIKOVNU UMJETNOST

Pravi članovi: Antun Augustinčić, Ljubo Babić, Krsto Hegedušić, Fran Kršinić, Vanja Radauš, Marino Tartaglia.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Cvito Fisković, Drago Galić, La-voslav Horvat, Mladen Kauzlarić, Jerolim Miše, Andre Mohorovičić, Josip Seissel.

ODJEL ZA MUZIČKU UMJETNOST

Pravi članovi: Krešimir Baranović, Milan Sachs, Svetislav Stančić Stjepan Šulek.

Dopisni članovi u radnom sastavu: Josip Andreis, Ivo Maček, Boris Papandopulo.

DOPISNI ČLANOVI VAN RADNOG SASTAVA ODJELA:

Ivo Andrić, Beograd, Franz Babinger, Minhen, Aleksandar Belić Beograd, Milan Bogdanović, Beograd, Milan Budimir, Beograd, Oskar David, Beograd, Milisav Demerec, Long Island, USA, Paul Diels, Minhen, Einar Dygge, Kopenhagen, Jovan Đorđević, Beograd, Živojin Đorđević, Beograd, Vilim Feller, Princeton, USA, Ivan Đaja, Beograd, Jovan Hadži, Ljubljana, Josip Hatze, Split, Jovan Karamata, Beograd —Zemun, Marin Katalinić, Skopje, Mihajlo Konstantinović, Beograd, Josip Korošec, Ljubljana, Milko Kos, Ljubljana, Juš Kozak, Ljubljana, Božidar Lavrić, Ljubljana, Milutin Milanković, Beograd, Zarko Miletić, Beograd, Borivoje Milojević, Beograd, Rajko Nahtigal, Ljubljana, Bohumil Nemeš, Prag, Viktor Novak, Beograd, Josip Plemelj, Ljubljana, Vladimir Prelog, Ciri, Marko Ristić, Beograd, Pavle Savić, Beograd, Maks Samec, Ljubljana, Siniša Stanković, Beograd, France Stele, Ljub-ljana, Erich Swoboda, Grac, Jorjo Tadić, Beograd, Kosta Todorović, Beograd, André Vaillant, Pariz, Josip Vais, Prag, Josip Vidmar, Ljubljana, Vladimir Vrkljan, Zagreb, Sreten Vukosavljević, Beograd, Milovan Zori-čić, Zagreb, Vinko Žganeč, Zagreb.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti

Na godišnjoj skupštini Slovenske akademije znanosti in umetnosti, održanoj 2 oktobra 1956 g., izabrani su za pret-sednika Akademije Josip Vidmar, za potpredsednika Božidar Lavrić a za glavnog tajnika dr Milko Kos. U Pretsedništvo Akademije izabrani su, pored pretsednika, potpredsednika i glavnog tajnika: dr France Stele, dr Ivan Grafenauer, dr ing Milan Vidmar, dr Anton Melik i Anton Lajovic.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti ima pet razreda:

Razred za istoriske i društvene nauke

Tajnik Razreda je dr France Stele. U sastavu Razreda je: INSTITUT ZA ISTORIJU. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Milko Kos. Institut ima tri sekcije: za opštu i narodnu istoriju, za istoriju umetnosti i za arheologiju. U Institutu rade 4 stalna naučna radnika i 2 naučna radnika kao spoljni saradnici.

Razred za filološke i literarne nauke

Tajnik Razreda je dr Ivan Grafenauer. U sastavu Razreda su: INSTITUT ZA SLOVENSKI JEZIK. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Ivan Grafenauer. Institut ima dve sekcije: Gramatičko-filološku i Sekciju za rečnik. U Institutu radi 8 stalnih i jedan honorarni naučni radnik.

INSTITUT ZA LITERATURE. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je Josip Vidmar. U Institutu radi 3 stalna naučna radnika i 5 naučnih radnika kao spoljni saradnici.

INSTITUT ZA SLOVENSKI FOLKLOR. — Osnovan je 1948 g. Upravnik Instituta je dr Ivan Grafenauer. U Institutu radi 2 stalna naučna radnika i jedan naučni radnik kao spoljni saradnik. Stalna publikacija Instituta je »Glasnik Instituta za slovensko narodopisje« (izlazi od 1956 g., tromesečno).

TERMINOLOŠKA KOMISIJA. — Osnovana je 1946 g. Ima četiri sekcije: Pravnu, Tehničku, Medicinsku i Prirodoslovnu. Predsednik Komisije je dr Alija Košir. U Komisiji rade jedan stalni naučni radnik i 3 naučna radnika kao spoljni saradnici.

Razred za matematičke, fizičke i tehničke nauke

Tajnik Razreda je dr ing Milan Vidmar. U sastavu Razreda nalaze se:

HEMISKI INSTITUT »BORIS KIDRIČ«. — Osnovan je 1946 g. Upravnik Instituta je dr Maks Samec. U Institutu rade 25 stalnih naučnih radnika, 3 honorarna i jedan naučni radnik kao spoljni saradnik. U Institutu postoje radne grupe za anorgansku i analitičku hemiju, organsku hemiju, biohemiju i mikrobiologiju, ugali i koks, racionalno trošenje goriva.

INSTITUT ZA ELEKTROPRIVREDU. — U sastav Slovenske akademije došao je 1950 g. Upravnik Instituta je dr ing Milan Vidmar. U Institutu radi 14 stalnih naučnih radnika. Institut ima odelje: za proučavanje proizvodnje električne energije, za proučavanje prenosa i podelu električne energije, za proučavanje zaštite elektrotehničkih postrojenja, za energetska hemiju i fizička istraživanja, za proučavanje problema najviših električnih napona, za merenja, za proveravanje elektrotehničkog materijala, za gradnju i održavanje laboratorijske opreme i za opšte probleme elektrifikacije.

INSTITUT ZA TURBINSKE STROJEVE. — U sastav Slovenske akademije došao je 1952 g. Upravnik Instituta je dr ing Anton Kuhelj. U Institutu radi 6 stalnih naučnih radnika i jedan naučni radnik kao spoljni saradnik.

Razred za prirodne i medicinske nauke

Tajnik Razreda je dr Antun Melik. Razred ima Sekciju za prirodne nauke i Sekciju za medicinske nauke. U sastavu Razreda nalaze se:

INSTITUT ZA PROUČAVANJE KRASA. — Osnovan je 1947 g. Upravnik Instituta je dr Srećko Brodar. U Institutu radi 4 stalna naučna radnika i 2 naučna radnika kao spoljni saradnici.

INSTITUT ZA GEOGRAFIJU. — Osnovan je 1949 g. Upravnik Instituta je dr Anton Melik. U okviru Instituta nalazi se Zavod za kartografiju, osnovan 1952 godine. U Institutu rade 3 stalna naučna radnika i jedan naučni radnik kao spoljni saradnik.

INSTITUT ZA GEOLOGIJU. — Osnovan je 1950 g. Upravnik Instituta je dr Ivan Rakovec. Institut ima tri sekcije: Geološko-paleontološku, Mineraloško-petrografsku i Praistorisku. U Institutu rade jedan stalni naučni radnik i jedan naučni radnik kao spoljni saradnik.

INSTITUT ZA BIOLOGIJU. — Osnovan je 1950 g. Upravnik Instituta je dr Jovan Hadži. Institut ima dve laboratorije: Speleobiološku laboratoriju u Postojni i Marino-biološku laboratoriju u Rovinju. U Institutu rade 3 stalna naučna radnika i jedan naučni radnik kao spoljni saradnik.

INSTITUT ZA MEDICINSKE NAUKE. — Osnovan je 1952 g. Upravnik Instituta je dr Igor Tavčar. U Institutu radi jedan spoljni naučni saradnik.

ODBOR ZA UREĐIVANJE FAUNE, FLORE I GEJE SLOVENIJE. — Predsednik Odbora je dr Jovan Hadži.

Razred za umetnosti

Tajnik razreda je Anton Lajovic. Van sastava razreda nalazi se:

BIBLIOTEKA SLOVENSKE AKADEMIJE. — Ona sadrži oko 60.000 svezaka. Upravnik Biblioteke je Primož Ramovš.

Izdavačka delatnost

Od 1939 g. do polovine 1955 g. Slovenska akademija izdala je ukupno 103 knjige. Važnije edicije akademije i akademij nih odeljenja jesu:

„Razprave“. — Izlazi od 1940 g. Objavljuje naučne radove kraćeg obima. Do 1956 g. izašlo je 26 knjiga.

„Dela“. — Izlazi od 1939 g. Objavljuje veće monografske radove iz oblasti nauke i umetnosti. Do 1956 g. izašlo je 47 knjiga.

„Poročila“. — Izlazi od 1947 g. Izveštaji o naučnom istraživanju koje je u toku. Do 1956 g. izašlo 3 knjige.

„Viri za zgodovino Slovence“. — Izlazi od 1939 g. Objavljuje izvore za istoriju slovenačkih zemalja. Do 1956 g. izašlo 3 knjige.

„Slovenski biografski leksikon“. — Do 1956 g. Akademija izdala 2 knjige.

„Arheološki vestnik“. — Časopis izlazi tromesečno.

„Geografski zbornik“. — Izlazi od 1952 g. Do 1956 g. izašlo 4 knjige.

„Letopis“. — Izlazi od 1943 g. Objavljuje izveštaje o organizaciji i radu Akademije. Do 1956 g. izašlo 6 knjiga koje obuhvataju period rada Akademije od 1943 g. do 1954 g.

Od 1945 g. do kraja 1956 g. Akademija je objavila ukupno 1.222 štampana tabaka publikacija. U 1956 g. Akademija je objavila 99 štampanih tabaka publikacija.

Zaposleno osoblje i finansijska sredstva

U Akademiji i njenim ustanovama radilo je 1956 g. 117 lica razvrstanih po prosvetno-naučnoj struci. Broj ukupno zaposlenog osoblja u Akademiji i njenim ustanovama iznosi 286. Od toga je u naučna zvanja razvrstano 75; kao naučni saradnici 24, kao stručni saradnici 20 i kao asistenti saradnici 31. Honorarno su radila 4 naučna radnika a 19 naučnih radnika radili su kao spoljni saradnici.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je budžetska ustanova. Finansijska sredstva obezbeđuju se budžetom NR Slovenije. Hemiski institut »Boris Kidrič«, Institut za elektroprivredu i Institut za turbinske strojeve od 1953 g. su ustanove sa samostalnim finansiranjem. Od 1948 g. do kraja 1956 g. za redovno finansiranje Akademije dato je 446.000.000, a za investicije 340.000.000. Zaključno sa 1955 g. gornjim iznosima budžetskih i investicionih rashoda obuhvaćeni su i Hemiski institut, Institut za elektroprivredu i Institut za turbinske strojeve. Od 1956 g. ova tri instituta dobivaju sredstva odvojeno od sredstava dodeljenih Akademiji. Ta su sredstva iznosila u 1956 g. za sva tri pomenuta instituta 85.000.000 dinara za redovno finansiranje i 95.000.000 za investicije. Slovenska akademija ima za 1957 g. predračun u visini od 52.513.000. Predračun za pomenuta tri instituta za 1957 g. iznosi 92.138.000.

Članovi Slovenske akademije znanosti in umetnosti

POČASNI ČLANOVI: Josip Broz Tito, Edvard Kardelj.

RAZRED ZA ISTORISKE I DRUŠTVENE NAUKE

Redovni članovi: Izidor Cankar, Milko Kos, Viktor Korošec France Stele, Maks Šnuderl.

Dopisni članovi: Boris Zihelr, Fran Zwitter.

RAZRED ZA FILOLOŠKE I LITERARNE NAUKE

Redovni članovi: Ivan Grafenauer, Rajko Nahtigal, Karel Oštir, Anton Sovre, Josip Vidmar.

Dopisni članovi: Franc Ksaver Lukman.

RAZRED ZA MATEMATIČKE, FIZIČKE I TEHNIČKE NAUKE

Redovni članovi: Anton Kuhelj, Feliks Lobe, Anton Peterlin, Josip Plemelj, Maks Samec, Milan Vidmar.

Dopisni članovi: Venče Koželj.

RAZRED ZA PRIRODNE I MEDICINSKE NAUKE

Redovni članovi: Bogdan Breclj, Srećko Brodar, Jovan Hadži, Alija Košir, Božidar Lavrič, Antun Melik, Ivan Rakovec, Igor Tavčar.

RAZRED ZA UMETNOSTI

Redovni članovi: France Bevk, Fran Finžgar, Pavle Golia, Božidar Jakac, Boris Kalin, Gojmir Anton Kos, Marjan Kozina, Miško Kranjec, Anton Lajovic, Lucijan Marija Škerjanc.

DOPISNI ČLANOVI VAN RADNOG SASTAVA RAZREDA:

Ljudmil Hauptman, Zagreb, Marko Kostrenčić, Zagreb, Zdenek Neyedli, Prag, Aleksandar Belič, Beograd, Kazimir Nitsch, Krakov, Janko Lavrin, Nottingham, Fran Kogoj, Zagreb, Siniša Stanković, Beograd, Andrija Štampar, Zagreb, Alojz Tavčar, Zagreb, Kosta Todorović, Beograd, Vale Vouk, Zagreb, Ivo Andrić, Beograd, Milan Bogdanović, Beograd, Ljor Dolinar, Beograd, Miroslav Krleža, Zagreb.

N. R.

IZVORI:

„Glasnik SAN“, knj. I (za 1949), knj. VII (za 1956); „Godišnjak SAN“, knj. LII (za 1945), knj. LXI (za 1954); „Pedesetogodišnjica Srpske kraljevske akademije 1866 — 1936“, „Posebna izdanja“ CXVI, Beograd, 1939 — 1941; „Letopis Jugoslavenske akademije“, knj. 54 (za 1946 — 48), knj. 60 (za 1953); „Izveštaj o radu Jugoslavenske akademije za 1956 godinu“, Zagreb 1957; „Letopis SAZU“, knj. II (za 1943 — 47), knj. VI (za 1954); „Enciklopedija Jugoslavije“, 1, str. 28 — 43, Zagreb, 1955.

STRUČNE ŠKOLE

Stručni kadrovi potrebni privredi i pojedinim društvenim delatnostima osposobljavaju se praktičnim radom, priučavanjem, i redovnim školovanjem u stručnim školama. Prema stepenu stručnosti kadrova koji se osposobljavaju u pojedinim vrstama stručnih škola, ove škole se dele na: škole za kvalifikovane radnike, majstorske škole i srednje stručne škole.

Od svih škola u Jugoslaviji stručne škole su u posleratnom razvoju doživele najveće promene u odnosu na stanje u predratnoj Jugoslaviji. Ove promene se ogledaju u naglom porastu broja škola i učenika, u razvijenosti školske mreže i u otvaranju niza novih vrsta i oteka u stručnim školama. To je naročito značajno ako se uzmu u obzir mesto i uloga stručnih kadrova u celokupnom privrednom, društvenom i kulturnom razvitku zemlje.

Škole za kvalifikovane radnike

Škole za kvalifikovane radnike stručno osposobljavaju učenike za praktično obavljanje poslova određenog zanimanja, pružaju im opšte obrazovanje i stručno znanje. One se dele na: škole za učenike u privredi i stručne škole sa praktičnom obukom.

U školama za učenike u privredi učenici stiču potrebna opšteobrazovna i stručno-teoriska znanja, a praktično se osposobljavaju u obavljanju poslova svog zanimanja u preduzećima, zanatskim, trgovinskim i ugostiteljskim radnjama. Preduzeća i radnje su obavezni da sa roditeljem ili starateljem učenika zaključe pismeni ugovor o učenju. Ovim ugovorom preduzeća se obavezuju da će učeniku omogućiti praktično učenje zanimanja odnosno zanata i da će nastojati da učenik u propisanom roku stekne potrebno znanje za obavljanje poslova kvalifikovanog radnika.

Učenicima u privredi obezbeđen je plaćeni godišnji odmor od 30 dana za vreme letnjeg i 7 dana za vreme zimskog školskog raspusta. Zabranjen im je noćni i prekovremeni rad, a ukupno vreme praktičnog rada u preduzeću i nastave u školi iznosi nedeljno od 42 do 48 časova, prema specifičnosti zanimanja. Učenici u privredi primaju nagrade za praktični rad. Visina ovih nagrada utvrđuje se tarifnim pravilnikom preduzeća, ali ona ne može biti manja od 2.000 dinara u prvoj, od 2.500 dinara u drugoj i od 3.000 dinara u trećoj godini. Učenicima u privredi čiji su roditelji u radnom odnosu pripada i dečji dodatak. Oni su socijalno osigurani u slučaju nesreće za vreme praktičnog rada kao i u slučaju bolesti.¹

Učenici u privredi praktično se osposobljavaju neposrednim radom u proizvodnji i teoriskom nastavom u školama. Dosadašnja iskustva pokazuju da praktično obučavanje učenika u privredi pretežno zavisi od stručnosti radnika kome je učenik dodeljen na obučavanje, od opremljenosti preduzeća i od sistema rada u pojedinom preduzeću (seriski ili pojedinačni). Na inicijativu organa radničkog samoupravljanja, u preduzećima gde ima veći broj učenika osnivaju se posebne radionice ili radna mesta za učenike. U ovim radionicama učenici stiču praktična znanja uz pomoć i kontrolu najstručnijih radnika, a praktična obuka učenika obavlja se po određenom programu.

Uslovi za upis u škole za učenike u privredi su isti kao i za upis u stručne škole sa praktičnom obukom. Školovanje traje, po pravilu, tri godine, a za izvestan manji broj jednostavnijih zanimanja dve godine.

¹ Položaj učenika u privredi na praktičnom radu u preduzeću, njegova prava i dužnosti, kao i dužnosti preduzeća prema učeniku, bliže su određeni Uredbom o učenicima u privredi („Službeni list FNRJ“, br. 39/52).

Razvoj škola za učenike u privredi prikazuje tabela 1.

Tabela 1

Narodna republika	Školska godina				
	1938/39	1950/51	1952/53	1954/55	1955/56*
Jugoslavija	a** 410 b*** 48.658	867 87.785	627 70.317	614 79.362	640 88.328
Srbija	a — b —	262 26.591	254 25.427	230 26.623	241 28.596
Hrvatska	a — b —	265 25.140	171 19.290	177 24.084	178 26.497
Slovenija	a — b —	119 11.107	78 10.704	85 12.923	85 14.560
Bosna i Hercegovina	a — b —	161 17.458	92 10.544	86 9.836	96 11.925
Makedonija	a — b —	46 5.697	19 3.152	23 4.129	26 4.695
Crna Gora	a — b —	14 1.792	13 1.200	13 1.767	14 2.055

* Podaci o broju škola i učenika za školsku 1955/1956 godinu u svim tabelama su prethodni podaci.

** a = broj škola.

*** b = broj učenika.

Broj učenika u školama za učenike u privredi u školskoj 1955/56 godini povećao se za 82% u odnosu na školsku 1938/39 godinu, ali je mreža ovih škola još nedovoljno razvijena. U školskoj 1955/56 godini 16.677 učenika, tj. 19% od ukupnog broja učenika u privredi nije pohađalo školu. Za ove škole karakteristično je to što su one u velikom broju nerazvijene, s malim brojem odeljenja i učenika. U školskoj 1954/55 godini od ukupno 614 škola za učenike u privredi 345 škola je imalo jedno do tri odeljenja, 103 škole četiri do šest odeljenja, 73 škole sedam do deset odeljenja, a samo 93 škole više od 10 odeljenja. Veliki je broj takozvanih mešovitih škola i odeljenja u kojima učenici raznih zanimanja stiču samo opšte obrazovanje. U školskoj 1954/55 godini bilo je 56,7% mešovitih odeljenja od njihovog ukupnog broja. U Sloveniji u školskoj 1954/55 godini mešovita odeljenja pohađalo je samo 38,4% učenika, u Hrvatskoj 59,7%, u Bosni i Hercegovini 64,4%, u Makedoniji 67,4%.

Ovako veliki broj učenika u mešovitim odeljenjima pretstavlja posebnu slabost škola za učenike u privredi, jer učenici u mešovitim odeljenjima ne stiču stručno-teoriska znanja. Radi otklanjanja ovih slabosti prišlo se organizovanju tzv. periodičnih škola za učenike u privredi. Ove škole pružaju opšte obrazovanje i stručna znanja učenicima jedne struke ili više zanimanja iz raznih mesta. Učenici ovih škola provedu sedam-osam meseci godišnje na praktičnom obučavanju u preduzećima i zanatskim radnjama, a ostatak vremena na školovanju. Periodične škole su internatski uređene. U školskoj 1954/55 godini bila je svega 31 periodična škola, sa 6.959 učenika. Najrazvijenije su u Sloveniji. Prednost periodičnih škola je u tome što obuhvataju učenike iz manjih mesta gde nije moguće organizovati škole za učenike u privredi. Na taj način postepeno se smanjuje broj mešovitih škola za učenike u privredi koje ne pružaju učenicima potrebna stručna znanja.

Učenici koji završe škole za učenike u privredi i provedu na učenju zanimanja propisano vreme², stiču pravo na polaganje stručnog ispita za kvalifikovane radnike. Stručni ispit se sastoji iz praktičnog i teoriskog dela. Propise o stručnim ispitima za kvalifikovane radnike u školama za učenike u privredi donose republički organi.

² Trajanje učenja pojedinih zanimanja regulisano je Pravilnikom o strukama i zanimanjima („Službeni list FNRJ“, br. 19/50).

Broj učenika koji su završili škole za učenike u privredi i položili stručni ispit za kvalifikovanog radnika pokazuje tabela 2.

Tabela 2

Školska godina	Ukupan broj učenika	Sa uspehom završili završni razred	Završilo školu
1951/52	79.358	24.228	23.870
1952/53	70.317	22.369	21.182
1953/54	72.200	21.543	20.673
1954/55	79.362	20.762	19.448

Stručne škole sa praktičnom obukom osposobljavaju kvalifikovane radnike odnosno odgovarajući stručni kadar potreban industriji, rudarstvu, saobraćaju, poljoprivredi, zanatstvu, trgovini, ugostiteljstvu, zdravstvenoj službi i drugim društvenim delatnostima. Ove škole u kojima učenici, pored teorijske nastave, stiču i potrebna praktična znanja za obavljanje poslova kvalifikovanog radnika, nose naziv struke ili zanimanja za koje se učenici spremaju: industrijske, poljoprivredne, rudarske, ugostiteljske, grafičke, tekstilne, zanatske škole, škole za vozače motornih vozila itd. Praktična obuka obavlja se u ueničkim radionicama, radilištima, ugostiteljskim objektima, laboratorijama prema vrsti škole, a povremeno i na raznim mestima u proizvodnji ili odgovarajućim ustanovama, ali pod nadzorom škole. Ovakav način organizacije stručnih škola sa praktičnom obukom najuspešnije povezuje teoriju sa praksom.

U stručne škole sa praktičnom obukom mogu se upisati učenici od 14 do 18 godina ako su završili osmogodišnju školu (republički saveti za školstvo mogu za pojedina zanimanja propisati nižu školsku spremu, ali ne manju od završena četiri razreda osnovne škole) i ako su duševno i telesno zdravi i sposobni za učenje odnosno zanimanja, što se utvrđuje obaveznom lekarskim pregledom pre stupanja u školu.

S obzirom na ograničenost kapaciteta u pojedinim vrstama stručnih škola sa praktičnom obukom, u nekim republikama prijem učenika u ove škole obavlja se konkursom. Na konkursu se uzima u obzir prvenstveno opšti uspeh kandidata u prethodnom školovanju. U nekim školama učenici polažu i prijemne ispite iz predmeta koji su od posebnog značaja za dalje školovanje. Uvođenje konkursa i programe prijemnih ispita propisuju republički saveti za školstvo.

Prethodna školska sprema za upis u škole za kvalifikovane radnike jedan je od neophodnih uslova za dalji uspešan razvoj i podizanje kvaliteta nastave u ovim školama.

Prethodnu školsku spremu učenika u školama za kvalifikovane radnike u školskoj 1954/55 godini prikazuje tabela 3.

Tabela 3

Prethodna školska sprema učenika	Industrijske škole		Ostale stručne škole sa praktičnom obukom		Škole za učenike u privredi	
	broj učenika	%	broj učenika	%	broj učenika	%
Sa četiri razreda osnovne škole	481	7,4	1.615	26,7	13.539	46,0
Sa šest razreda više osnovne škole	866	13,5	698	11,5	7.916	26,9
Sa sedam ili osam razreda više osnovne škole	525	8,1	216	3,6	1.703	5,8
Osmogodišnja škola	4.400	68,2	2.831	46,9	5.957	20,2
Ostale škole	178	2,8	679	11,3	317	1,1
Svega :	6.450	100	6.039	100	29.432	100

Kretanje broja škola i učenika u stručnim školama sa praktičnom obukom prikazano je u tabeli 4.

Tabela 4

Narodna republika		Školska godina				
		1938/39	1950/51	1952/53	1954/55	1955/56
Jugoslavija	a*	360	253	242	278	291
	b**	21.214	32.549	31.260	32.292	32.207
Srbija	a	—	76	87	111	112
	b	—	8.556	11.890	13.635	13.279
Hrvatska	a	—	56	69	75	76
	b	—	7.157	10.370	9.433	8.826
Slovenija	a	—	56	46	45	43
	b	—	7.730	3.920	4.098	4.494
Bosna i Hercegovina	a	—	45	26	23	28
	b	—	6.427	3.543	2.944	3.049
Makedonija	a	—	18	13	23	28
	b	—	2.534	1.390	1.949	2.213
Crna Gora	a	—	2	1	1	4
	b	—	145	147	233	346

* a = broj škola

** b = broj učenika.

Posle rata znatno se povećao broj učenika u ovim školama. Ovaj porast naročito je vidan ako se uzme u obzir da je u broj škola sa praktičnom obukom u školskoj 1938/39 godini uračunato i 305 zanatskih škola (85% od ukupnog broja ovih škola u to vreme) sa 18.923 učenika (89% od ukupnog broja učenika). S obzirom na to da su zanatske škole pre rata bile pretežno ženske stručne škole u kojima se nije sticala sprema kvalifikovanih radnika, posleratni porast broja škola sa praktičnom obukom je utoliko veći i značajniji.

Republički savet za školstvo određuje zanimanja koja se mogu izučavati u stručnim školama sa praktičnom obukom. Pregled struka koje se izučavaju u školama za kvalifikovane radnike prikazuje tabela 5.

Školovanje u stručnim školama sa praktičnom obukom traje, po pravilu, tri godine, a u pojedinim školama dve godine (škole za bolničare, poljoprivredne škole, škole za motorne vozače). Nastava je praktična i teorijska; izvodi se po nastavnom planu i programu koje donosi republički savet za školstvo. Praktična nastava se obavlja na osnovu posebno razrađenih nastavnih programa za pojedina zanimanja. Teorijska nastava se sastoji od grupa predmeta: opšteobrazovnih i ekonomskih, opštestručnih i stručnih. Predmeti opšteg obrazovanja su zajednički za sve vrste stručnih škola sa praktičnom obukom. To su: maternji jezik, ekonomska geografija, osnovi državnog i društvenog uređenja, ekonomika sa organizacijom rada, matematika sa stručnom računicom, higijena rada sa higijensko-tehničkom zaštitom, predvojnička obuka i telesno vaspitanje. Ostali predmeti teorijske nastave se razlikuju prema vrsti odnosno vrsti škola.

Posle položenog završnog ispita iz praktičnog i teorijskog dela učenici stiču zvanje kvalifikovanog radnika. Svršeni učenici stručnih škola sa praktičnom obukom mogu nastaviti školovanje u odgovarajućim majstorskim školama i srednjim stručnim školama. Načelnom odlukom Odbora za prosvetu i kulturu Saveznog izvršnog veća, od 7 marta 1957 godine, svršenim učenikima škola za kvalifikovane radnike počev od školske 1958/59 godine biće omogućeno dalje školovanje na odgovarajućim fakultetima posle polaganja kvalifikacionih ispita.

Tabela 5

S t r u k a	Broj učenika u školskoj 1954/55 god. u			
	škola za učenike u privredi	stručnim škola sa prakti- čnom obukom*	% od uku- pnog broja svih učenika	ukupno
Rudarska	14	783	797	0,8
Topioničarska	42	94	136	0,1
Metalska	23.556	11.659	35.215	34,4
Elektrotehnička	2.876	1.728	4.604	4,5
Tehnička struka elektrovezve	131	156	287	0,3
Kinotehnička	61	—	61	0,1
Građevinska	6.431	220	6.651	6,6
Brodograđevinska	140	347	487	0,5
Grafička	541	407	948	0,9
Proizvodnja papira	4	115	119	0,1
Kožarska	5.219	218	5.437	5,3
Gumarska	101	64	165	0,2
Tekstilna	10.541	1.048	11.589	11,3
Prehranbena	3.860	118	3.978	3,9
Duvanska	39	157	196	0,2
Staklarska	284	154	438	0,4
Keramička	171	56	227	0,2
Vatrostalna	18	99	117	0,1
Hemiska	241	237	492	0,5
Hemisko-farmaceutsko- biološka	1	—	1	0,0
Proizvodnja građevinskog materijala	43	43	86	0,6
Drvoprerađivačka	14.278	1.311	15.589	15,0
Poljoprivredna	40	1.317	1.357	1,3
Saobraćajna	50	141	191	0,2
Ugostiteljska	324	927	1.251	1,3
Trgovinska	5.595	1.141	6.736	6,6
Transportna	63	—	63	0,1
Tehničko-sanitarna	86	—	86	0,1
Opšte komunalna	280	10	290	0,3
Ukrasno vrtlarska	66	—	66	0,1
Lične usluge	4.266	354	4.620	4,6
T v e g a :	79.362	22.747	102.109	100

* U rubriku stručnih škola sa praktičnom obukom nisu uneti oni učenici koji po završenom školovanju ne postaju kvalifikovani radnici (učenici medicinskih i administrativnih škola).

Majstorske škole

U majstorskim školama stručno se osposobljavaju visokokvalifikovani radnici za industriju, zanatstvo i druge privredne delatnosti. U ove škole primaju se lica koja su kao kvalifikovani radnici radila najmanje tri godine.

Majstorske škole su organizovane slično školama za kvalifikovane radnike: sa praktičnom i teoriskom nastavom ili samo sa teoriskom nastavom.

Polaznici majstorskih škola u kojima je organizovana i praktična nastava prekidaju radni odnos za vreme školovanja, a polaznici majstorskih škola u kojima nema praktične nastave provode puno ili skraćeno radno vreme na svojim radnim mestima u preduzećima, a u popodnevnom i večernjim časovima pohađaju školu. Školovanje u majstorskim školama traje dve do tri godine, što zavisi od struke.

Posle završenog školovanja polaznici majstorskih škola polažu završni ispit i postaju visokokvalifikovani radnici. Razvoj majstorskih škola prikazuje tabela 6.

Tabela 6

Školska godina	Broj škola	Broj učenika
1938/39	...	...
1950/51	8	434
1952/53	17	875
1954/55	44	3.267
1955/56	59	5.124

Srednje stručne škole

Srednje stručne škole spremaju srednji stručni kadar za privredu i druge društvene delatnosti. Prema privrednoj delatnosti za koju se spremaju kadrovi ove škole se dele na: tehničke, građevinske, rudarske, poljoprivredne, saobraćajne, ekonomske i medicinske srednje škole.

Nastava u srednjim stručnim školama je praktična i teoriska. Praktična nastava se obavlja u učeničkim radionicama, laboratorijama, radilištima i kabinetima. Ona omogućava učenicima da steknu osnovna praktična znanja potrebna za uspešno obavljanje poslova. Teoriska nastava se sastoji od predmeta: opšteobrazovnih, opštestručnih i stručnih. Sve srednje stručne škole, izuzev geodetskih i medicinskih, imaju približno iste planove i programe za opšte obrazovanje, dok ostali predmeti zavise od vrste i oteka u pojedinoj školi. Ukupni broj časova praktične i teoriske nastave u srednjim stručnim školama iznosi 36 do 42 sata nedeljno. U pojedinim osecima tehničkih srednjih škola (mašinski, elektro, arhitektonski, građevinski i dr.) postoje posebni oblici nastave za poslednje dve godine školovanja: izrada domaćih radova i projekata. U srednjim stručnim školama obavezna je jednomesečna letnja praksa učenika. Posle završetka prvog, drugog i trećeg razreda učenici provode mesec dana na radu u preduzećima, ustanovama ili na poljoprivrednim dobrima. Nadzor nad radom učenika za vreme prakse vrše stručnjaci iz preduzeća i ustanova. Učenici koji sa uspehom ne obave letnju praksu ne mogu se upisati u naredni razred.

Prema prethodnoj spremi i trajanju školovanja razlikuju se dva osnovna tipa srednjih stručnih škola:

škole u koje se primaju učenici sa završenom osmogodišnjom školom i u kojima školovanje traje četiri do pet godina. U ove škole izuzetno se mogu primati i svršeni učenici škola za učenike u privredi i stručnih škola sa praktičnom obukom ako imaju najmanje četiri razreda osnovne škole i ako prethodno polože dopunski ispit; ovih srednjih stručnih škola ima najviše;

škole u koje se primaju učenici sa šest razreda gimnazije i u kojima školovanje traje tri godine. To su medicinske i geodetske srednje škole i Železničko-saobraćajna škola.

U pojedine vrste, odnosno oteke srednjih stručnih škola učenici se primaju putem konkursa, a u nekim republikama na osnovu proveravanja znanja iz određenih predmeta ili na osnovu konsultativnog razgovora koji ima za cilj utvrđivanje sklonosti i interesovanja kandidata za struku. (Razvoj srednjih stručnih škola prikazuje tabela 7).

Naglo je porastao broj škola i učenika u tehničkim, saobraćajnim, ekonomskim i medicinskim srednjim školama. S obzirom na potrebu uže specijalizovanih srednjih stručnih kadrova za pojedine privredne grane i društvene delatnosti, u srednjim stručnim školama postoji znatan broj posebnih oteka. (Razvijenost oteka i broj učenika u pojedinim osecima prikazuje tabela 8.)

Tabela 7

Vrsta škole	školska god.	B r o j		Vrsta škole	školska god.	B r o j	
		škola	učenika			škola	učenika
Srednje stručne škole — ukupno	1938/39	53	10.689	Poljoprivredne	1938/39	3	501
	1950/51	245	66.067		1950/51	54	9.349
	1952/53	201	43.046		1952/53	42	5.769
	1954/55	170	34.743		1954/55	32	3.643
	1955/56	190	41.942		1955/56	33	4.291
Tehničke	1938/39	8	2.152	Saobraćajne	1938/39	4	494
	1950/51	36	11.282		1950/51	16	3.994
	1952/53	32	9.070		1952/53	10	1.904
	1954/55	28	8.822		1954/55	7	1.150
	1955/56	29	10.650		1955/56	7	1.149
Građevinske	1938/39	—	—	Ekonomske	1938/39	34	7.389
	1950/51	23	9.917		1950/51	66	23.389
	1952/53	17	5.343		1952/53	54	15.158
	1954/55	13	3.775		1954/55	50	13.362
	1955/56	13	4.235		1955/56	70	16.849
Rudarske	1938/39	—	—	Medicinske	1938/39	4	153
	1950/51	5	1.126		1950/51	45	7.010
	1952/53	3	551		1952/53	43	5.251
	1954/55	3	351		1954/55	37	3.640
	1955/56	3	352		1955/56	35	4.416

Tabela 8*

O t s e k	Broj škola**	U č e n i c i		O t s e k	Broj škola**	U č e n i c i	
		broj	%			broj	%
UKUPNO:	241	34.743	100	Opšti-poljoprivredni	22	2.389	6,9
Mašinski	18	3.320	9,6	Voćarsko-vinogradarski	2	267	0,8
Poljoprivredno-mašinski	1	41	0,1	Stočarski	1	135	0,4
Brodstrojarski	4	350	1,1	Ratarski	1	58	0,2
Elektrotehnički	12	1.938	5,6	Šumarski	2	257	0,8
Elektro slabe struje	1	478	1,4	Kraški	1	123	0,4
Hemisko-tehnološki	7	1.042	3,0	Uzgojno-eksploatacioni	2	213	0,7
Tekstilni	3	507	1,5	Hidrometeorološki	1	20	0,06
Kožarski	2	135	0,4	Veterinarski	1	46	0,1
Mlinski	1	12	0,02	Ekonomski	48	13.127	37,8
Rudarski	5	330	1,0	Ugostiteljsko-turistički	1	36	0,1
Bušački	1	75	0,2	Transportni	2	289	0,9
Geološki	1	94	0,3	Bibliotekarski	1	199	0,6
Metalurški	2	184	0,5	Dečje negovateljice	1	53	0,1
Drveno-industrijski	5	442	1,3	Lekarsko-pomoćnički	21	1.841	5,3
Brodograđevinski	4	312	0,9	Sanitetski tehničari	8	681	2,0
Građevinski	18	2.161	6,4	Medicinski laboranti	1	16	0,02
Arhitektonski	11	926	2,8	Rö tehničari	1	52	0,1
Industrija građevinskog materijala	1	45	0,1	Babice	2	88	0,2
Hidrotehnički	2	187	0,6	Farmaceutski pomoćnici	4	152	0,5
Geodetski	6	925	2,8	Zubotehničari	6	607	1,7
Nautički	5	422	1,2	Medicinski tehničari	2	150	0,4

* Podaci na kraju školske 1954/55 godine.

** Pod brojem škola, osim ekonomskih, podrazumeva se broj škola u kojima postoje navedeni oseci.

Radi podizanja srednjih stručnih kadrova iz redova kvalifikovanih radnika, kojima nije bilo omogućeno školovanje, organizuju se u srednjim stručnim školama posebna radnička odeljenja ako ima dovoljan broj kandidata. Od školske 1947/48 do 1952/53 godine ovi kadrovi školovali su se u posebno organizovanim školama — radničkim tehnikumima. Od školske 1952/53 godine tehnikumi su uključeni kao posebna radnička odeljenja u redovne srednje stručne škole. U radničkim odeljenjima nastava se izvodi u popodnevnom i večernjim časovima, a radnici i dalje ostaju u proizvodnji. U radnička odeljenja primaju se kvalifikovani radnici koji su završili osmogodišnju školu, odnosno školu za opšte obrazovanje radnika. Mogu se primiti i kvalifikovani radnici koji su završili odgovarajuće

škole za učenike u privredi ili stručne škole sa praktičnom obukom, sa prethodno završena najmanje četiri razreda osnovne škole, ako polože prijemni ispit. Školovanje u radničkim odeljenjima srednjih stručnih škola traje koliko i školovanje u redovnim srednjim stručnim školama. Nastava u ovim odeljenjima izvodi se u okviru nastavnih planova i programa odgovarajućih srednjih stručnih škola. Posle završenog školovanja i položenog diplomskog ispita polaznici stiču srednju stručnu spremu i izjednačuju se sa diplomiranim učenicima srednjih stručnih škola. U školskoj 1954/55 godini bilo je u radničkim odeljenjima srednjih stručnih škola 2.532 polaznika, a u školskoj 1955/56 godini 4.279 polaznika.

Posle završenog školovanja učenici srednjih stručnih škola polažu diplomski ispit i stiču pravo na odgovarajuće zvanje (tehničar — mašinski, građevinski, rudarski, geološki, saobraćajni; geometar, medicinska sestra, medicinski laborant, zubo-tehničar).

Broj diplomiranih učenika u pojedinim vrstama srednjih stručnih škola prikazuje tabela 9.

Tabela 9

Vrsta škole	Školska godina			
	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55
Tehničke	863	2.654	2.232	1.335
Građevinske	1.100	1.442	1.222	616
Geodetske	151	270	157	110
Rudarske	—	199	172	75
Poljoprivredne	744	1.726	1.925	863
Saobraćajne	62	846	396	298
Ekonomске	2.352	3.509	3.446	1.851
Medicinske	579	1.518	1.910	820
Svega:	5.851	12.164	11.460	5.968

Svršeni učenici srednjih stručnih škola mogu nastaviti školovanje na odgovarajućim fakultetima. Pravo upisa svršenih učenika srednjih stručnih škola na fakultete regulisano je posebnim propisima³.

Nastavni kadar

S obzirom na raznovrsnost nastave u stručnim školama (opšte obrazovanje, stručno teorisko i praktično), nastavu u ovim školama izvodi osoblje različito po svojoj školskoj i stručnoj spremi. Nastavu opšteg obrazovanja izvode učitelji, nastavnici i profesori. Stručnu teorisku nastavu izvode stručnjaci sa odgovarajućom fakultetskom, višom ili srednjom stručnom spremom (inženjeri, agronomi, lekari, tehnolozi, ekonomisti, arhitekti, tehničari), koji su izvesno vreme proveli na radu u proizvodnji ili u svojoj struci, a praktičnu nastavu visokokvalifikovani radnici iz proizvodnje. Nastavno osoblje u stručnim školama razvrstava se u ista zvanja prema školskoj spremi, bez obzira na užu specijalnost, i to: lica sa srednjom spremom u zvanje učitelja, odnosno za stručne predmete u zvanje stručnog učitelja, lica sa višom spremom — u zvanje nastavnika, a lica sa fakultetskom spremom — u zvanje profesora srednje škole.

Prazna mesta u stručnim školama popunjavaju se, po pravilu, putem konkursa. Nastavno osoblje bira savet za školstvo narodnog odbora, a direktora škole postavlja narodni odbor.

U stručnim školama nastavu izvode stalni i honorarni nastavnici. Broj stalnih nastavnika je još nedovoljan⁴, naročito nastavnika stručnih predmeta. Zbog toga se angažuju stručnjaci iz privrede i odgovarajućih službi. Prema podacima popisa nastavnog osoblja, od 25 novembra 1954 godine, stalni nastavnici u svim vrstama stručnih škola držali su ukupno 156.005 časova nedeljno, a od toga su 39.328 časova honorarni. Ukupan broj honorarnih časova stalnih i honorarnih nastavnika iznosi nedeljno 74.150, 39% od ukupnog broja časova. Odnos između broja stalnih i honorarnih časova različit je u pojedinim vrstama stručnih škola. U školama za učenike u privredi bilo je 50,1% honorarnih časova, u tehničkim srednjim školama 45,1%, a u medicinskim srednjim školama 43,8% od ukupnog broja časova.

Organizacija i upravljanje

Organizacija i rad stručnih škola regulisani su Uredbom o stručnim školama⁵. Na osnovu ove uredbe, kojom su

³ Odluka o pravu upisa svršenih učenika srednjih stručnih škola na fakultete („Službeni list FNRJ“, br. 26/55 g.), Odluka o izmenama i dopunama Odluke o pravu upisa svršenih učenika srednjih stručnih škola na fakultete („Službeni list FNRJ“, br. 22/57).

⁴ U školskoj 1938/39 godini bilo je u stručnim školama 2.349 stalnih nastavnika, a u školskoj 1954/55 godini 6.342 — za 170% više.

⁵ „Službeni list FNRJ“, br. 39/52.

utvrđena samo osnovna načela, republički saveti za školstvo doneli su bliže propise o organizaciji i radu pojedinih vrsta stručnih škola.

Upravljanje stručnim školama zasniva se na načelima društvenog upravljanja, utvrđenim Opštim zakonom o upravljanju školama⁶. Ovim zakonom utvrđen je mehanizam upravljanja za sve vrste škola (osmogodišnje, srednje škole za opšte obrazovanje i stručne škole). Stručnim školama neposredno upravljaju školski odbori, nastavnička veća i direktor škole. Sastav i nadležnost ovih organa su isti kao i u školama za opšte obrazovanje, samo što u školske odbore stručnih škola ulazi i određeni broj članova koje biraju radnički saveti odnosno organi upravljanja privrednih organizacija i udruženja zainteresovanih za rad tih škola. S obzirom na specifičnost organizacije i posebnu ulogu praktične nastave u stručnim školama, utvrđeni su izvesni posebni zadaci školskih odbora u tim školama. Pored poslova koje obavljaju školski odbori u školama za opšte obrazovanje, školski odbori u stručnim školama staraju se i o stručnom uzdizanju i uslovima praktičnog rada učenika stručnih škola. U školske odbore stručnih škola ulazi i po jedan učenik koga biraju učenici. U svrhu razvijanja inicijative, samostalnosti, discipline i odgovornosti učenika, u stručnim školama se obrazuju razredne i školske zajednice. Ove zajednice doprinose uspešnijem vaspitavanju učenika i uspostavljanju pravilnijih odnosa između nastavnika i učenika, kao i stvaranju odgovornijeg odnosa učenika prema opštem stanju u školi.

Osnivanje i izdržavanje stručnih škola

Stručne škole osnivaju narodni odbori. Osnivanje pojedinih vrsta stručnih škola može se zakonom preneti u nadležnost drugih državnih organa ili društvenih organizacija. Opštim zakonom o upravljanju školama predviđeno je pravo republičkog izvršnog veća da osniva pojedine škole. Narodni odbori opština nadležni su za osnivanje škola za učenike u privredi, a osnivanje ostalih vrsta stručnih škola je u nadležnosti narodnih odbora srezova. Narodni odbor sreza odlučuje o osnivanju stručnih škola i otseka u srednjim stručnim školama uz saglasnost republičkog saveta za školstvo. Predloge o osnivanju stručnih škola daju zainteresovane privredne organizacije i udruženja. U tom cilju pri privrednim udruženjima i privrednim komorama postoje posebne komisije ili odbori za stručne kadrove. Ove komisije razmatraju stanje i potrebe u kadrovima u pojedinoj privrednoj grani i one, na osnovu svojih analiza, postavljaju zahteve narodnim odborima i republičkim savetima za školstvo o potrebi osnivanja pojedinih škola.

Finansiska sredstva za rad stručnih škola obezbeđuje narodni odbor. Školski odbor utvrđuje predračun prihoda i rashoda škole, a narodni odbor ga odobrava kao prilog svog budžeta. (Pregled kretanja ukupnih budžetskih rashoda za redovno izdržavanje stručnih škola za 1952, 1953 i 1954 godinu prikazuje tabela 10.)

Na ime investicija za stručne škole utrošeno je iz sredstava budžeta u 1954 godini 517,898.000 dinara, a u 1955 godini 387,879.000 dinara.

Obrazovanjem fondova za kadrove u privredi početkom 1955 godine prišlo se izdvajanju posebnih dopunskih sredstava za brži i uspešniji razvoj stručnih škola. Ovi fondovi u početku su doprinosili poboljšanju uslova rada u stručnim školama i njihovim radionicama i domovima, a od 1956 godine njihovo korišćenje je prošireno i u investicione svrhe. Sredstvima fondova za kadrove, prema najnovijim propisima⁷, pomaže se podizanje, proširivanje i opremanje stručnih škola, njihovih radionica i domova i sistematsko stručno usavršavanje kadrova u privredi, a u izvesnim slučajevima i redovno izdržavanje stručnih škola.

⁶ „Službeni list FNRJ“, br. 11/55.

⁷ Uredba o fondovima za kadrove u privredi („Službeni list FNRJ“, broj 13/57).

Tabela 10

Vrste rashoda	R a s h o d i u h i l j a d a m a d i n a r a z a					
	Škole za kvalifikovane radnike			Srednje stručne škole		
	1952	1953	1954	1952	1953	1954
Ukupni	1.281.412	1.228.558	1.548.448	709.843	781.435	818.790
Lični	651.174	713.489	914.528	444.134	495.749	518.057
Materijalni	630.238	515.069	633.920	265.709	285.686	300.733
Od toga funkcionalni	...	258.026	335.327	...	125.939	137.368

Sredstva fondova za kadrove obrazuju se od doprinosa koji plaćaju sve privredne organizacije. Doprinos za kadrove plaća se prema propisima koje za svaku godinu donosi Savezno izvršno veće⁸. Fondovi za kadrove su organizovani kao jedinstveni fondovi za sve privredne oblasti i grane: Savezni fond za kadrove u privredi, republički i sreski fondovi za kadrove u privredi. Saveznom fondu pripada 20% od ukupnog doprinosa, a ostatak se deli na republičke i sreske fondove. Sreskim fondovima pripada najmanje 50% od ukupnog doprinosa za kadrove koji plaćaju privredne organizacije i privatne radnje sa područja sreza. Pored ovih fondova postoje i Fond za kadrove pri Generalnoj direkciji jugoslovenskih železnica, Fond za kadrove pri Generalnoj direkciji pošta, telegrafa i telefona i Fond za kadrove pri Upravi za poslove vojne industrije.

Sredstva fondova za kadrove u 1955 godini iznosila su 2.643 miliona dinara, u 1956 godini 6.256 miliona dinara, a prema proračunu za 1957 godinu, sredstva svih fondova za kadrove u privredi iznose oko 10 milijardi dinara.

⁸ Odluka o stopama doprinosa za kadrove u privredi („Službeni list FNRJ“, br. 21/57).

Fondovima za kadrove upravljaju upravni odbori čije članove imenuje nadležno izvršno veće odnosno narodni odbor sreza iz reda lica koja predlože privredne komore, zadružni savezi i nadležne sindikalne organizacije, kao i iz reda drugih lica koja mogu doprineti uspešnom radu fondova. U upravne odbore republičkih i sreskih fondova imenuju se i lica koja predlože republički odnosno sreski saveti za školstvo. Ovakvim sastavom upravnih odbora fondova za kadrove obezbeđeno je puno učešće svih zainteresovanih faktora u određivanju politike korišćenja i upotrebe sredstava ovih fondova. Na ovaj način stvorena su kako u okviru sreza tako i u okviru narodnih republika i u okviru Federacije takva tela koja će moći najuspešnije da rešavaju pitanje razvoja i unapređenja stručnog školstva u celoj zemlji.

B. K.

IZVORI:

Opšti zakon o upravljanju školama („Službeni list FNRJ“, br. 11/55); Uredba o stručnim školama („Službeni list FNRJ“, br. 39/52); Uredba o učenicima u privredi („Službeni list FNRJ“, br. 39/52); Propisi narodnih republika o organizaciji i radu pojedinih vrsta stručnih škola; Uredba o fondovima za kadrove u privredi („Službeni list FNRJ“, br. 13/57); Savezni zavod za statistiku: „Statistički godišnjak za 1956“.

DRUGE JUGOSLOVENSKE POZORIŠNE IGRE »STERIJINO POZORJE«

Od 9 do 25 maja 1957 g. održane su u Novom Sadu Druge jugoslovenske pozorišne igre — »Sterijino pozorje«.¹

Na »Sterijinom pozorju« u 1957 g. prikazana su umetnička ostvarenja u oblasti savremene jugoslovenske drame. Deset jugoslovenskih pozorišta prikazalo je 12 pozorišnih dela jugoslovenskih autora, napisanih posle Oslobođenja.

Na Drugim jugoslovenskim pozorišnim igrama prikazana su sledeća pozorišna dela:

»Svoga tela gospodar« od Slavka Kolara, u izvođenju Zagrebačkog dramskog kazališta;

»Ljuljačka u tužnoj vrbici« od Mirka Božića, u izvođenju Zagrebačkog dramskog kazališta;

»Nebeski odred« od Đorđa Lebovića i Aleksandra Obrenovića, u izvođenju Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada;

»Martin Kačur« od Ivana Cankara (u dramatisaciji Franje Smerdua), u izvođenju Mestnega gledališča iz Ljubljane;

»Naslednik«, dramatisacija romana »Koreni« od Dobrice Ćosića, u izvođenju Beogradskog dramskog pozorišta;

»Petra Šeme pozna poroka« (Kasna ženidba Petra Šeme) od Miloša Mikela, u izvođenju Mestnega gledališča iz Celja;

»Zajednički stan« od Dragutina Dobričanina, u izvođenju Beogradske komedije;

»Glorija« od Ranka Marinkovića, u izvođenju Makedonskog narodnog teatra iz Skopja;

»Nevidljiva kapija« od Ota Bihalji-Merina, u izvođenju Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba;

¹ Jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorje« osnovane su 1956 g. povodom proslave 150-godišnjice rođenja i 100-godišnjice smrti Jovana Sterije Popovića, istaknutog jugoslovenskog komediografa i dramskog pisca. Od 13 do 28 aprila 1956 g. jugoslovenska pozorišta prikazala su najpoznatija i najčešće izvođena dela Jovana Sterije Popovića. Ovim je stvorena korisna tradicija da se svake godine u Novom Sadu, poznatom pozorišnom centru Jugoslavije, prikazuju najznačajnija dramska dela jugoslovenskih pisaca.

»Sterijino pozorje« u 1956 g. bilo je smotra dostignuća u jugoslovenskoj pozorišnoj umetnosti. Na njemu, u okviru savetovanja i javnih priredbi, jugoslovenski pozorišni radnici izneli su svoja postignuća i probleme i ukazali na nove puteve u stvaranju originalnog jugoslovenskog scenskog izraza.

»Krefli« od Ivana Potrča, u izvođenju Slovenskog narodnog gledališča iz Ljubljane;

»Na kraju puta« od Marjana Matkovića, u izvođenju Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda;

»Glorija« od Ranka Marinkovića, u izvođenju Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda.

Na završetku Drugih jugoslovenskih pozorišnih igara predate su Sterijine nagrade. Nagrade je dodelio Odbor »Sterijino pozorje«.

Nagrada za najbolju savremenu domaću dramu dodeljena je mladim piscima Đorđu Leboviću i Aleksandru Obrenoviću, autorima komada »Nebeski odred«. (Svaki od autora dodeljena je diploma, zlatna značka »Sterijino pozorje« i zajednički iznos od 350.000 dinara).

Za najbolju predstavu u celini nagradu je dobilo Zagrebačko dramsko kazalište za predstavu »Svoga tela gospodar« od Slavka Kolara u režiji dr Branka Gavele. (Pozorištu je dodeljena diploma i pozlaćena plaketa »Sterijino pozorje«.)

Nagrada za najbolju režiju dodeljena je Tomislavu Tanhoferu, reditelju Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda za režiju komada »Glorija« od Ranka Marinkovića, u izvođenju Jugoslovenskog dramskog pozorišta. (Reditelju Tanhoferu dodeljena je diploma, zlatna značka i 250.000 dinara).

Za najbolja glumačka ostvarenja na Jugoslovenskim pozorišnim igrama u 1957 godini nagrade su dobili Karlo Bulić, član Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda za ulogu biskupa u komadu »Glorija« (diploma, zlatna značka i 200.000 dinara); Marija Kon, članica Zagrebačkog narodnog kazališta za ulogu Rože u predstavi »Svoga tela gospodar« od Slavka Kolara (diploma, zlatna značka i 200.000 dinara); Branko Pleša, član Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda za ulogu Franje Puceljskog u komadu »Na kraju puta« od Marjana Matkovića (diploma, zlatna značka i 200.000 dinara); Stane Potokar, prvak drame Slovenskog narodnog gledališča iz Ljubljane za ulogu Frančeka u komadu »Krefli« od Ivana Potrča (diploma, zlatna značka i 200.000 dinara) i Iva Zupačičeva, članica Mestnega gledališča iz Ljubljane za ulogu Tončke u komadu »Martin Kačur« (diploma, zlatna značka i 200.000 dinara).

Nagradu za najbolju scenografiju dobio je Niko Matul, scenograf Mestnega gledališča iz Ljubljane za nacrt dekora u komadu »Martin Kačur« (diploma, zlatna značka i 120.000 dinara).

Nagradu za najbolje kostimografsko ostvarenje dobio je Vladimir Marenčić iz Novog Sada za kostime u »Nebeskom odredu« (diploma, zlatna značka i 120.000 dinara).

Pozorišni časopis »Naša scena« dodelio je nagradu za najbolju dikciju Branku Pleši; novosadski »Dnevnik« dao je nagradu za najbolju epizodnu ulogu Janezu Albrehtu, članu Mestnega gledališča iz Ljubljane za ulogu Gražara u komadu »Martin Kačur«; a Tribina mladih nagradu najboljem mladom glumcu (do šest godina staža) Mariji Kon.

R.-C. K.

VAKCINACIJA PROTIV ZARAZNIH BOLESTI

Prema opštem zakonu o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti¹, u Jugoslaviji su obavezne vakcinacije protiv velikih boginja (variola) i difterije, a protiv besnila samo za lica koja su ozleđena od besnih životinja ili od onih na koje se sumnja da su besne. O cepljenju protiv difterije donet je i poseban pravilnik².

Pored ovih obaveznih vakcinacija, u slučaju potrebe, a na osnovu epidemioloških indikacija, mogu se sprovođiti i druge vakcinacije. Naredbom o cepljenju protiv tuberkuloze uvedena je vakcinacija BSŽ vakcinom³.

Od vakcinacija koje zakon nije predvideo kao obavezne, najčešće se primenjuje vakcina protiv tetanusa i tifus-paratifusa.

Pomenuti pravni propisi, s obzirom na reorganizaciju zdravstvene službe i brzi napredak nauke, ne odgovaraju više potrebama zdravstvene službe. Stoga je Savezno izvršno veće na svojoj sednici od 28 maja 1957 godine donelo Odluku o vakcinaciji. Novi propis, između ostalog, predviđa i obaveznu vakcinaciju protiv tetanusa i tuberkuloze.

Sve vakcine koje se obavezno daju spravljaju se u Jugoslaviji, a isto tako i vakcina protiv tetanusa i tifus-paratifusa. Kvalitet vakcina odgovara međunarodnom standardu; one se izrađuju prema utvrđenim međunarodnim propisima. Vakcina protiv velikih boginja spravlja se u odeljenju za animalnu limfu Serovakcionalnog zavoda u Za-

grebu. Vakcine protiv difterije, tetanusa i tifus-paratifusa proizvode se u zavodima u Beogradu i Zagrebu. Vakcina protiv tuberkuloze (BSŽ) priprema se u Higijenskom institutu Srbije, a vakcinu protiv besnila izrađuje Pasterov zavod u Novom Sadu.

Troškove za sve obavezne vakcinacije snose sreski, odnosno opštinski narodni odbori.

Vakcinaciju sprovode ustanove koje odredi savet narodnog odbora sresa, a pod određenim uslovima može biti poverena i pojedincima. Obaveznu vakcinaciju vrše domovi narodnog zdravlja, dečji dispanzeri, školske poliklinike, zdravstvene stanice, a i specijalne ekipe ako naročite okolnosti to zahtevaju. U velikim gradovima (Zagreb, Rijeka) formiraju se specijalne ustanove za vakcinaciju, koje bi u toku cele godine vršile cepljenje dece i drugih lica.

Organizovanje specijalnih ekipa za vakcinaciju (ekipa se sastoji obično od jednog lekara i potrebnog broja medicinskog osoblja) pokazalo se kao veoma podesna forma pri vakcinaciji protiv tuberkuloze (BSŽ).

Kontrolu nad sprovođenjem obavezne vakcinacije vrše sanitarni inspektori i drugi sanitarni organi.

Vakcinacija protiv velikih boginja (variola). — Obaveznoj vakcinaciji protiv velikih boginja podležu sva deca od 6 meseci do navršene treće godine starosti, izuzev one dece kod koje postoji kontraindikacija za vakcinaciju, tj. dece koja su obolela od neke druge bolesti u vremenu kada podležu vakcinaciji. Revakcinacija se vrši u prvom i četvrtom razredu osnovne škole, odnosno osmoljetke (tabela 1).

Tabela 1
VAKCINACIJA PROTIV VELIKIH BOGINJA U 1955 GODINI

Narodna republika	Trebalo je cepiti		Prvi put cepljeno		Revakcinisano			
	prvi put	revakcinisati	uspešno	neuspešno	uspeh nepoznat	uspešno	neuspešno	uspeh nepoznat
Srbija	194.310	205.393	111.331	10.641	20.915	101.943	42.812	26.089
Hrvatska	70.473	107.448	41.529	4.799	5.797	35.130	27.548	7.921
Slovenija	40.645	29.840	21.334	3.988	6.320	13.695	9.359	3.727
Bosna i Hercegovina	118.668	75.285	79.740	9.580	12.410	48.760	6.781	7.846
Makedonija	45.739	18.527	34.792	3.170	3.654	10.577	2.311	2.971
Crna Gora	9.290	1.619	7.188	295	514	21.059	120	161
Jugoslavija	479.125	438.112	295.914	32.473	49.610	231.164	88.931	48.715

Vakcinacija protiv difterije. — Prema Pravilniku o cepljenju protiv difterije, vakcinaciji podležu sva deca od 3 meseca do navršenih 7 godina. Starija deca se ne vakcinišu, sem u slučaju ako za to postoji opasnost od epidemije (epidemiološke indikacije). Vakcinacija nije bila obavezna pre rata, već se obavljala na dobrovoljnoj bazi. To nije bilo dovoljno da se znatnije smanje oboljenja i smrtnost od ove bolesti (tabela 2).

Vakcina protiv difterije sada se proizvodi kombinovana sa vakcinom protiv tetanusa. Na taj način deca su istovremeno vakcinisana i protiv difterije i protiv tetanusa.

Vakcinacija protiv besnila⁴. — Veterinarsko-administrativnim merama i vakcinacijom pasa besnilo se iskorenjuje. Registracija i vakcinacija pasa najbolje su sprovedeni u Sloveniji, Hrvatskoj, a zatim u Vojvodini i Makedoniji. U 1955 godini nije bilo slučajeva besnila u navedenim republikama, izuzev jednog slučaja u Vojvodini, ali ih je bilo u užoj Srbiji i Bosni i Hercegovini, gde je vakci-

nacija slabije sprovedena. Zbog smanjenog broja pasa i sprovedene vakcinacije, broj cepljenih lica opao je za preko 50% prema 1939 godini, kada je bilo vakcinisano 20.393 lica. U 1955 godini protiv besnila je vakcinisano 9.645 lica.

Tabela 2
VAKCINACIJA DECE PROTIV DIFTERIJE U 1955 GODINI

Narodna republika	Potpuno vakcinisano	Nepotpuno* vakcinisano	Ukupno
Srbija	374.988	55.221	430.209
Hrvatska	197.341	—	197.341
Slovenija	74.503	9.170	83.673
Bosna i Hercegovina	177.246	32.252	209.498
Makedonija	74.781	11.595	86.376
Crna Gora**	9.849	4.036	13.885
Jugoslavija	908.708	112.274	1.020.982

* Nepotpuno su vakcinisana ona deca koja nisu primila po tri propisane injekcije u određenim vremenskim razmacima.

** Nedostaju podaci za srezove: Barski, Bjelopoljski, Durmitorski, Vangradski i Kolašinski.

¹ „Službeni list FNRJ“, broj 37/1948.

² „Službeni list FNRJ“, broj 10/1949 i broj 16/1949.

³ „Službeni list FNRJ“, broj 28/1950.

⁴ Posle Drugog svetskog rata počelo se sa vakcinacijom pasa protiv besnila.

Protiv besnila mogu vakcinisati svi domovi narodnog zdravlja, pod uslovom da je lekar koji vrši vakcinaciju završio kurs cepljenja. Ove kurseve povremeno održava Pasterov zavod u Novom Sadu.

Vakcinacija protiv tuberkuloze. — Sistematska vakcinacija protiv tuberkuloze počela je u oktobru 1948 godine kada je u tu svrhu obrazovano 19 ekipa. Posle objavljivanja Naredbe o vakcinaciji protiv tuberkuloze, broj ekipa se povećao na 25. U godinama 1950—1955 u Jugoslaviji je radilo 25—28 ekipa na vakcinaciji protiv tuberkuloze.

Protiv tuberkuloze se vakcinišu lica do 25 godina starosti, koja ne reaguju na tuberkulin. U prvoj godini deca se vakcinišu bez tuberkulinske probe. Od 1948 godine do kraja 1955 tuberkulinom je ispitano 9,158.873 a vakcinisano 3,681.497 lica. Broj vakcinisanih iz godine u godinu raste (tabela 3).

Tabela 3

VAKCINACIJA PROTIV TUBERKULOZE OD 1948 DO 1955 GODINE

Godina	Ispitano tuberkulinom	Vakcinisano
1948	239.161	108.409
1949	1.567.686	849.312
1950	1.310.472	609.139
1951	1.023.635	353.749
1952	934.263	332.878
1953	1.302.405	466.104
1954	1.532.011	470.064
1955	1.249.240	491.792

Vakcinacija protiv tuberkuloze u svim narodnim republikama u 1955 godini izgledala je ovako (tabela 4):

Tabela 4

Narodna republika	Ispitano tuberkulinom	Vakcinisano
Srbija	393.452	158.932
Hrvatska	417.165	153.014
Slovenija	32.284	19.349
Bosna i Hercegovina	206.791	113.563
Makedonija	181.993	38.698
Crna Gora	17.555	8.236
Jugoslavija	1,249.240	491.792

U tabelama 3 i 4 izneseni su podaci o vakcinaciji protiv tuberkuloze samo za lica vakcinisana intradermalno (potkožno). Međutim, postoji izvestan broj novorođenčadi vakcinisanih BSŽ vakcinom oralno (putem usta) u prvim danima posle rođenja, koji nije obuhvaćen navedenim statističkim podacima.

Vakcinacija protiv tetanusa. — Vakcina protiv tetanusa najčešće se daje sa vakcinom protiv nekih drugih bolesti, naprimer sa tifusnom vakcinom. Lica vakcinisana protiv tifus-paratifusa, istovremeno su vakcinisana i protiv tetanusa.

Vakcinacija protiv tifus-paratifusa. — Ova se vakcinacija vrši u slučaju poplava, kretanja stanovništva, većih masovnih akcija, pojava epidemija i dr. (tabela 5).

Tabela 5

VAKCINACIJA PROTIV TIFUSA-PARATIFUSA U 1955 GODINI

Narodna republika	Potpuno vakcinisano	Nepotpuno* vakcinisano	Svega vakcinisano
Srbija	98.892	12.957	111.849
Hrvatska	947	—	947
Slovenija	49.902	2.579	52.481
Bosna i Hercegovina	119.788	16.061	135.849
Makedonija	30.359	7.933	38.292
Crna Gora	342	—	342
Jugoslavija	300.230	39.530	339.760

* Nepotpuno su vakcinisana lica koja nisu primila dve injekcije kako je propisano.

Kvalitet proizvedene vakcine u Jugoslaviji zadovoljava. Broj vakcinisanih je stalno u porastu.

D. K.

IZVORI:

Dokumentacija Saveznog zavoda za narodno zdravlje.

TRINAESTO ZASEDANJE SAVETA MEĐUNARODNOG UDRUŽENJA ZA SOCIJALNU SIGURNOST U DUBROVNIKU

Na Trinaestom zasjedanju Upravnog saveta Međunarodnog udruženja za socijalnu sigurnost (MUSS)¹ održanom od 6 do 11 maja 1957 g. u Dubrovniku, ova organizacija je zabeležila tridesetogodišnjicu svog postojanja. Do ovog zasjedanja Udrženje je imalo 129 članova iz 53 zemlje, koji su zastupali više od 230 miliona osiguranika. Prijemom novih članova na zasjedanju u Dubrovniku ovaj broj se popeo na 138 članova iz 55 zemalja, koji zastupaju oko 270 miliona osiguranika. Na dubrovačkom zasjedanju Savet je doneo odluku o prijemu u članstvo udruženja i pojedinih institucija socijalnog osiguranja iz četiri zemlje koje se već nalaze u Udrženju. Zemlje čije ustanove socijalnog osiguranja dosad nisu bile zastupljene u Međunarodnom udruženju za socijalnu sigurnost su Poljska i Sovjetski Savez.

Pored delegata ustanova-članica Udrženja, zasjedanju su prisustvovali Velimir Stojnić, član Saveznog izvršnog veća, Pepica Kardelj, član Sekretarijata Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije i Ilija Došen, predsednik Skupštine Saveznog zavoda za socijalno osiguranje.

Zasjedanju je predsedavao predsednik Udrženja prof. Renato Moreli. U izveštaju o radu Udrženja u 1956 g. generalni sekretar Leo Vildman izneo je široku i svestranu aktivnost Međunarodnog udruženja za socijalnu sigurnost u toku protekle godine na razvijanju i unapređenju socijalnog osiguranja u svetu, a posebno u ekonomski nedovoljno razvijenim zemljama.

U toku zasjedanja Savet je usvojio rezoluciju o pružanju pomoći nedovoljno razvijenim zemljama u razvijanju socijalne sigurnosti putem osnivanja udruženja za uzajamno pomaganje. Rezolucija predviđa mogućnost obrazovanja posebnog fonda za pomoć u cilju ostvarenja programa razvijanja socijalnog osiguranja u ekonomski zaostelim zemljama u kojima društveni uslovi to omogućuju.

Savet je, osim toga, usvojio zajednički poziv Kase za socijalno osiguranje Somalije i Nacionalnog instituta za osiguranje protiv nesreće na poslu Italije (INAIL) da se krajem 1957 g. u Mogadišu (Somalija) održi konferencija „okruglog stola“. Na ovoj konferenciji treba da se razmatraju administrativni problemi socijalne sigurnosti u Somaliji, koja je pod veoma teškim uslovima ostvarila socijalno osiguranje za slučaj nesreće na poslu. Za „okrugli sto“ biće pozvane zemlje Bliskog Istoka i Zapadne Afrike koje još nemaju režim socijalne sigurnosti ili su tek pristupile njegovom osnivanju.

Na Trinaestom zasjedanju Upravnog saveta usvojen je dnevni red Generalne skupštine MUSS-a koja će se održati u maju 1958 g. u Londonu. Dnevnim redom su obuhvaćeni najnoviji razvitak socijalne sigurnosti u svetu i osiguranje za slučaj bolesti.

Jugoslaviju u MUSS-u predstavlja Savezni zavod za socijalno osiguranje, koji je zastupljen u Stalnim odborima, Upravnom savetu i Predsedništvu, gde njegov predstavnik zauzima jedno od četiri potpredsednička mesta.

U Dubrovniku su održala sednice i dva organa Udrženja — Radna grupa za usklađivanje invalidskih tablica i Stalni odbor za nezaposleničko osiguranje.

U toku zasjedanja Predsedništvo koje su predvodili potpredsednici Međunarodnog udruženja za socijalnu sigurnost Walter Gasmann, Aime Texier i Zdenko Has primio je Predsednik Republike Josip Broz Tito.

R. — C. K.

¹ Međunarodno udruženje za socijalnu sigurnost je osnovano 1927 g. u Brislu. Ova međunarodna organizacija ima za cilj proširenje, unapređivanje i koordiniranje socijalnog osiguranja u svetu. Jugoslavija spada u red njenih osnivača. Njeni predstavnici bili su aktivni učesnici na zasjedanjima ove organizacije pre rata. Tu su aktivnost predstavnici jugoslovenskog socijalnog osiguranja nastavili 1953 g. Tada je Jugoslavija, koja je u međuvremenu izgradila jedan od najnaprednijih sistema socijalnog osiguranja, pristupila Međunarodnom udruženju za socijalnu sigurnost.

ŠTAFETA MLADOSTI

Štafetnih trčanja sa prenošenjem palica — pozdravnih pisama povodom 25. maja, rođendana Predsednika Republike Josipa Broza Tita, posle oslobođenja bilo je trinaest. Do 1957. g. ona su bila posebna manifestacija — »Titova štafeta« — a u 1957. g. štafeta trčanja organizovana su u okviru »Dana mladosti« pod imenom »Štaret mladosti«.

Svake godine 25. maja Predsednik Republike Josip Broz Tito prima u Beogradu od nosilaca štafeta pozdrave omladine i građana Jugoslavije.

Štafetne palice izrađene su od drveta, metala, stakla ili nekog drugog materijala. U njih se stavlja pozdravno pismo i prenose se od jednog trkača do drugog na relacijama dugim od 50 do 1.000 metara. Štafete organizovane na kopnu kretale su se prosečnom brzinom od 15 km na sat.

U maju 1945. g., dok su se još vodile poslednje borbe za oslobođenje zemlje, na inicijativu Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije održana su prva štafetna trčanja u čast rođendana druga Tita. U pismu Centralnog odbora USAOJ-a od 10. aprila 1945. g. između ostalog se kaže: »Uoči 53-eg rođendana druga Tita naš Odjel za sport i fiskulturu organizirat će masovna omladinska štafetna trčanja širom Jugoslavije. Omladinci će nositi lijepo ukrašene palice i u njima pismene čestitke za rođendan našeg Maršala... U udaljenijim krajevima i jedinicama Armije na kojim se područjima još vode borbe za oslobođenje, mogu se organizovati slične štafete do glavnih štabova i štabova korpusa, a odatle bi se čestitke predavale radio-gramom.«

U 1945. g. 12.500 učesnika — nosilaca štafete — prešlo je 9.003 km. Prvi nosioci bili su borci-omladinci. Svečana predaja šest štafeta narodnih republika izvršena je na želju druga Tita u Zagrebu.

Iduće, 1946. g., pored štafeta narodnih republika predato je Josipu Brozu Titu još pet štafeta: Jugoslovenske armije, graditelja omladinske pruge Brčko—Banovići, Trsta, Juliske Krajine i Beograda. Nosilaca i pratilaca štafete bilo je 49.185, a dužina predenog puta iznosila je 12.060 km. U govoru prilikom primanja štafetnih palica drug Tito je, između ostalog, rekao: »Slava koju naša omladina zadobija u izgradnji naše zemlje svojom požrtvovanošću i upornošću prodire isto tako daleko izvan naših granica.«

Godine 1947. preko Titove štafete, koja je imala pretežno omladinsko-sportski karakter, proslavljene su radne pobjede 200.000 graditelja omladinske pruge Šamac—Sarajevo i Fabrike mašina, alatlika u Železniku i niz drugih pobjeda u izgradnji Jugoslavije. Tada je održan i Prvi savezni slet fiskulturnika u Beogradu. Prilikom predaje osam štafetnih palica (šest štafeta narodnih republika, štafeta Jugoslovenske armije i štafeta saveznih radnih akcija) drugu Josipu Brozu Titu saopšteno je da je u štafeti učestvovalo 91.210 omladinaca i da je predeno 29.090 km.

U sledećim godinama štafeta dobija sve više opšternarodni značaj. Godine 1948. predate su drugu Titu pored štafeta narodnih republika koje su bile ponete iz ustaničkih mesta (Bele Crkve, Podgore, Drvara, Kruševa) i štafete graditelja Autoputa i Novog Beograda, štafete Beograda, pionira, Juliske Krajine, Trsta, Jugoslovenske armije i naroda Bugarske. 154.234 učesnika pretrčalo je 43.011 km.

Godine 1949. organizovano je prilikom dolaska i ispraćaja štafeta 5.436 mitinga sa oko 2 miliona prisutnih građana. Mreža štafetnih pravaca se razgranala (samo u Hrvatskoj bilo je 830 lokalnih štafeta). U prenošenju štafetnih palica na dužini od 68.186 km bilo je 605.564 učesnika. Donosiocima štafetnih palica narodnih republika, saveznih radnih akcija, Jugoslovenske armije, graničara, seljačkih

radnih zadruga, pionira i grada Beograda drug Tito je, između ostalog, rekao: »Ja mogu ovom prilikom još jedanput podvući, još jedanput obećati da nećemo ni ja, ni svi mi žaliti nikakvog truda, nikakvih žrtava sa naše strane, da bismo opravdali povjerenje koje su narodi Jugoslavije izrazili kroz ovu štafetu našem partiskom i državnom rukovodstvu.«

U 1950. g. dužina puta štafetnih palica iznosila je 93.077 km, a nosilaca i pratilaca bilo je 934.713. Drug Tito je primio pored štafeta narodnih republika, štafete pripadnika JNA, graničara, Trsta, Koruške, Beograda, Novog Beograda, pionira i seljačkih radnih zadruga. Pored lokalnih štafeta bila je organizovana štafeta »Pozdrav Jadrana«, koju je prenosilo 1.145 ribarskih, sportskih i drugih čamaca, zatim štafeta kajakaša, a mornari trgovačke mornarice nosili su štafetu preko Atlantskog Okeana od rta Finistera.

U 1951. g. mreža štafetnih palica je obuhvatila i sela, zadruge, preduzeća i ustanove tako da je učesnika i pratilaca štafete bilo 1.485.740. Dužina štafetnih pravaca iznosila je 128.000 km. Pored štafeta narodnih republika drug Tito je primio štafete JNA, graničara, Saveza boraca, Trsta, Koruške, Beograda, omladinske pruge Banja Luka — Dobo, planinara, vazduhoplovaca i pionira. Pored toga organizovane su štafete konjanika, kajakaša i moreplovaca od Otrantskih Vrata brodom »Rijeka«. Te godine preko štafete proslavljena je desetogodišnjica Narodne revolucije.

Godine 1952. Titova štafeta je imala pretežno sportski karakter. Drugu Titu za njegov 60-ti rođendan predate su 23 štafete — republičke štafete, armijske i štafete sportskih i društvenih organizacija. U prenošenju glavnih i lokalnih štafeta učestvovalo je oko 1.500.000 ljudi, koji su prešli oko 130.000 km.

U 1953. g. održano je prilikom dočeka i ispraćaja štafeta 4.149 mitinga uz učešće oko 2.800.000 građana. U nošenju 4.431 štafetne palice učestvovalo je 1.415.274 građanina, a dužina štafetnih pravaca iznosila je 97.274 km. Drugu Titu predato je 16 štafeta — republičke štafete, štafeta JNA, graničara, Trsta, Koruške i šest štafeta sportskih organizacija.

Predsednik Republike Josip Broz Tito primio je 1954. g. 11 štafeta — republičke štafete, štafetu JNA, graničara, Trsta, Koruške i planinara. 1.310.918 nosilaca štafeta dočekalo je i ispratilo oko 3 miliona građana na preko 5.000 mitinga. Dužina puta štafetnih pravaca iznosila je 109.250 km. Savez radio-amatera prenosio je pozdravne telegrame za rođendan druga Tita preko 42 radio-stanice.

U 1955. g. proslavljena je i desetogodišnjica oslobođenja zemlje. Svako selo imalo je svoju štafetu. Bilo je 1.401.137 nosilaca i pratilaca štafeta, a predeno je 96.301 km. Lokalnih štafeta bilo je 10.756. Predsedniku Titu predato je šest štafeta narodnih republika i štafete JNA i graničara.

U 1956. g. bilo je 1.278.879 učesnika koji su nosili sedam glavnih (republičke štafete i štafeta JNA) i 11.823 lokalnih štafetnih palica. Dužina predenog puta iznosila je 63.859 km. U pionirskim štafetama u Hrvatskoj učestvovalo je oko 240.000 dece.

U 1957. g. štafeta se uklapa u proslavu »Dana mladosti«. Organizovana je jedinstvena »Štafeta mladosti« duga preko 3.500 km. Ona je proneta kroz sve narodne republike. U ovu štafetu slilo se oko 5.000 lokalnih štafeta, čija je ukupna dužina predenog puta iznosila 58.352 km. U prenošenju i pratnji »Štafete mladosti« i lokalnih štafeta sela, opština, zadruga, škola, ustanova i preduzeća učestvovalo je 859.587 trkača.

S. N.

IZVORI:

„Deset godina Titove štafete“, Novinsko-izdavačka ustanova „Partizan“, 1956. g., Beograd; Dokumentacija Saveznog odbora za proslavu „Dana mladosti“.

DESET GODINA FUDBALSKOG KUPA JUGOSLAVIJE

Najmasovnije takmičenje u fudbalu — Fudbalski kup Jugoslavije ustanovljeno je 1947. godine. Pravo učestvovanja na njemu imaju, pored registrovanih fudbalskih klubova, i neregistrovani aktivisti fabrika, škola, garnizona JNA itd. Za proteklih 10 godina u Kupu se takmičilo 14.036 klubova. Tabela 1 pokazuje učešće ekipa po republikama i godinama.

Za Fudbalski kup Jugoslavije takmiči se po kup-sistemu (tj. tim koji izgubi utakmicu nema prava da se dalje tak-

miči), a parovi za svako kolo izvlače se žrebom. Prve utakmice igraju se u okviru potsaveza i u njima ne učestvuju najbolje ekipe — članovi Savezne lige. Tek u završnom delu takmičenja pored najboljih predstav- nika iz republika automatski učestvuju i članovi Sa- vezne lige.

Takmičenje za Fudbalski kup traje godinu dana. Do 1956. godine takmičenje se održavalo u jednoj kalendarskoj godini (finalna utakmica se igrala na Dan Republike — 29. novembra), a počev od 1956/1957. godine igra se u dve kalendarske godine (finalna utakmica se igra u okviru proslave Dana mladosti od 19. do 26. maja). Finalna utakmica igra se u Beogradu a pobjednik dobija prelazni pehar pret- sednika Republike Josipa Broza Tita.

Tabela 1

UČEŠĆE EKIPA PO REPUBLIKAMA I GODINAMA

	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956/57
Srbija	119	612	854	832	678	622	669	742	725	699
Hrvatska	88	370	272	415	428	518	385	333	431	627
Slovenija	49	300	76	203	27	104	85	77	97	108
Bosna i Hercegovina	42	287	118	144	140	128	123	128	149	154
Makedonija	34	164	84	82	88	81	81	79	82	87
Crna Gora	17	27	23	17	18	14	20	27	23	30
U k u p n o:	349	1.760	1.427	1.693	1.379	1.467	1.363	1.386	1.507	1.705

Za proteklih 10 godina samo četiri ekipe bile su po- bednici u takmičenju za Fudbalski kup Jugoslavije: »Parti- zan« 1947, 1952, 1954 i 1956/57. godine, »Crvena zvezda« 1948, 1949 i 1950. godine, »BSK« 1953 i 1955. godine i »Dinamo« 1951. godine.

Rezultati finalnih utakmica po godinama su bili sledeći:

1947: »Partizan« — »Naša krila« 2 : 0,

1948: »Crvena zvezda« — »Partizan« 3 : 0,

1949: »Crvena zvezda« — »Naša krila« 3 : 2,

1950: »Crvena zvezda« — »Dinamo« 1 : 1. Pošto je i u produžetku ove utakmice ostao nerešen rezultat, igrana je nova utakmica i »Crvena zvezda« je pobedila sa 3 : 0.

1951: »Dinamo« — »Vojvodina« 2 : 0 i 2 : 0

1952: »Partizan« — »Crvena zvezda« 6 : 0,

1953: »BSK« — »Hajduk« 2 : 0,

1954: »Partizan« — »Crvena zvezda« 4 : 1,

1955: »BSK« — »Hajduk« 2 : 0,

1956/1957: »Partizan« — »Radnički« 5 : 3.

Za proteklih 10 godina preko 8 miliona gledalaca pra- tило je utakmice za Fudbalski kup Jugoslavije.

R. - M. M.

¹ U takmičenju za Fudbalski kup u 1951. godini propozicije su bile izmenjene u pogledu odigravanja finalne utakmice, jer su ovoga puta odigrane dve takve utakmice: prva u Zagrebu a druga u Beogradu.

STAVOVI JUGOSLOVENSKIH PRETSTAVNIKA PO VAŽNIJIM PITANJIMA NA XI ZASEDANJU GENERALNE SKUPŠTINE UN

XI Zasedanje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija trajalo je od 12. novembra 1956 do 8. marta 1957. godine. Ono se sastalo u specifičnim uslovima međunarodne situacije posle pojava krize u međunarodnim odnosima u vezi sa događajima na Bliskom Istoku i Mađarskoj. Zbog toga su u njegov dnevni red uneta i pitanja sa dnevnog reda Prvog specijalnog vanrednog zasedanja (Egipat) i Drugog specijalnog vanrednog zasedanja (Mađarska). Stavovi jugoslovenskih predstavnika u Ujedinjenim nacijama po ova dva pitanja dati su u »Jugoslovenskom pregledu« broj 1. U ovom broju donosimo pregled stavova jugoslovenskih predstavnika po drugim važnijim pitanjima sa dnevnog reda XI Zasedanja Generalne skupštine UN.

Sastav delegacije FNRRJ na XI Zasedanju Generalne skupštine UN bio je sledeći:

Šef delegacije: Koča Popović, državni sekretar za inostrane poslove FNRRJ. Članovi delegacije: dr. Mladen Iveković, državni potsekretar za inostrane poslove; dr. Joža Brilej, izvanredni i opunomoćeni ambasador, stalni predstavnik FNRRJ pri UN; ing. Gustav Vlahov, izvanredni i opunomoćeni ambasador, stalni predstavnik FNRRJ pri Evropskom uredu UN; dr. Sergej Makiedo, opunomoćeni ministar, načelnik Odeljenja za međunarodne organizacije u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove. Zamenici: Lazar Lilić, opunomoćeni ministar, generalni konzul FNRRJ u Njujorku; dr. Đura Ninčić, savetnik u Stalnoj misiji FNRRJ pri UN; Zvonko Grahek, pomoćnik načelnika Odeljenja za međunarodne organizacije u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove; Dimče Belovski, savetnik u Stalnoj misiji FNRRJ pri UN; dr. Jangvid Flebe, savetnik u Stalnoj misiji FNRRJ pri UN.

Politički komitet

Na Jedanaestom zasedanju Generalne skupštine UN Politički komitet počeo je sa radom 2. januara 1957. Na dnevnom redu Komiteta nalazila su se sledeća pitanja: 1. Pitanje Koreje; 2. Razoružanje; 3. Pitanje Alžira; 4. Pitanje Kipra; i 5. Pitanje Zapadnog Iriana. Pregled jugoslovenskog stava po pitanju razoružanja dat je na drugom mestu (»Jugoslovenski pregled«, april 1957, str. 211).

Pitanje Koreje

U korejskom pitanju Politički komitet trebalo je najpre da rešava o predlogu SAD da se pozove predstavnik Republike Koreje (Južna Koreja) da učestvuje u radu Komiteta. Jedan indiski amandman na ovaj predlog predviđao je da se isti poziv uputi i predstavniku Narodne Republike Koreje (Severna Koreja).

Pred Komitetom se nalazila jedna rezolucija o suštini korejskog pitanja, predložena od strane SAD, čijim se dispozitivnim delom: »1. Ponovo potvrđuje da Organizacija Ujedinjenih nacija ima za cilj da miroljubivim sredstvima od Koreje stvori ujedinjenu, nezavisnu i demokratsku zemlju, sa predstavničkim oblikom vlade, i da potpuno uspostavi mir i međunarodnu bezbednost u ovom području; 2. Zahteva da se čine neprekidni naponi da bi se postigli ciljevi u skladu sa fundamentalnim principima ujedinjenja, iznetim od strane zemalja koje su sudelovale, u ime Ujedinjenih nacija, na Ženevskoj konferenciji 1954. g. i ponovo potvrđenim od strane Generalne skupštine u rezolucijama o korejskom pitanju 811 (IX) i 910 (X); 3. Poziva Komisiju UN za ujedinjenje i obnovu Koreje da nastavi svoje radove saglasno rezolucijama usvojenim od strane Generalne skupštine, kao i da posmatra izbore u čitavoj Koreji i o tome podnese izveštaje, a poziva sve države i sve vlasti da olakšaju ovaj zadatak Komisije; 4. Moli Generalni sekretar da upiše pitanje Koreje na provizorni dnevni red Dvanaestog redovnog zasedanja.«

Opšti stav jugoslovenske delegacije određen je na sledeći način: »Današnja situacija u pogledu korejskog pitanja ne daje mnogo nade da bismo u ovom trenutku mogli ostvariti značajnije približavanje rešenju problema u celini ili bar pojedinih njegovih najznačajnijih aspekata«, a »forsiranjem ovog pitanja ne može se postići nikakav stvaran napredak za koji je... neophodan sporazum svih zainteresovanih strana i jedna atmosfera većeg poverenja među njima« (iz govora jugoslovenskog predstavnika Dimče Belovskog po pitanju Koreje).

O pitanju upućivanja poziva predstavnicima Severne i Južne Koreje da učestvuju u radu Komisije Belovski je rekao: »Neophodan predušlov za ostvarenje istinskog koraka napred jeste, bez ikakve sumnje, o čemu su nas dovoljno mogla poučiti iskustva sa prošlih zasedanja, kao i istorijat korejskog sukoba uopšte, učešće svih zainteresovanih strana, manifestacija uzajamnog razumevanja i saradnja zainteresovanih u nalaženju prihvatljivih rešenja«. Zbog toga je jugoslovenska delegacija smatrala za potrebno da zauzme »jasan stav u prilog pozivanja obeju zainteresovanih strana, vlade Narodne Republike Koreje i vlade Republike Koreje, da uzmu učešća u raspravljanju

pitanja« u okviru UN. S tim u vezi prilikom glasanja data je podrška indiskom amandmanu o pozivanju predstavnika Narodne Republike Koreje.

Stav prema američkom nacrtu rezolucije (koji je bio izglasan u Političkom komitetu i Generalnoj skupštini) objasnio je Dejan Popović u Političkom komitetu, 8. januara 1957. g.: »Član 1 dispozitiva nacrta rezolucije pred nama potvrđuje ciljeve UN da se miroljubivim sredstvima uspostavi ujedinjena, nezavisna i demokratska Koreja. Delegacija Jugoslavije potpuno je saglasna sa tim ciljem. Ipak žalimo što moramo da kažemo da smatramo da putevi i sredstva, koji su dosad upotrebljeni za postizanje toga cilja, nisu potpuno adekvatni. Mi verujemo da se ciljevi pomenuti u rezoluciji ne mogu postići bez saradnje sa vladom Severne Koreje. Imajući to u vidu, jugoslovenska delegacija je glasala za predlog kojim se poziva vlada Severne Koreje da uzme učešća u diskusiji. Mi žalimo što do tog poziva nije došlo. Pod tim okolnostima i imajući u vidu da nacrt rezolucije predložen od strane delegacije SAD predviđa, čak i bez konsultovanja vlade Severne Koreje, novi element u pogledu nadležnosti Komisije za ujedinjenje i obnovu Koreje (misli se na zahtev da Komisija prati izbore u oba dela Koreje — prim. red.) jugoslovenska delegacija nije u stanju da toj rezoluciji pruži podršku. Jugoslovenska delegacija će glasati za njen član 1, a apstinirati po rezoluciji u celini«.

Opšti stav po pitanju Alžira i Kipra

Državni sekretar za inostrane poslove FNRRJ Koča Popović u generalnoj debati (27. novembra 1956. g.) izneo je pred Generalnu skupštinu UN opšti stav Jugoslavije po pitanju Alžira i Kipra. Izjavio je da problemi Alžira i Kipra spadaju u istu kategoriju u koju i akutni problemi Srednjeg Istoka, a zatim je produžio: »I tu je reč o kobnim posledicama onih »ostataka kolonijalizma« i one »želje za hegemonijom izvesnih sila«, o kojima je gospodin Burgiba, predstavnik vlade Tunisa, verovatno pozvajući i kvalifikujući od bilo koga drugog da o tome sudi, govorio sa ove tribine. Jugoslovenska vlada davala je principijelnu podršku zahtevima stanovništva o kome je reč. Međutim, mi smo želeli da istovremeno vodimo računa o zahtevima stvarnosti, što nas je pobudilo da pokažemo što je moguće više umerenosti, kako ne bismo doveli u pitanje izgleda za jedan slobodno prihvaćeni sporazum između dveju strana. Danas nam izgleda da je taj stadij već prevaziđen. Ni Alžirci, ni Kiprani ne sprečavaju takav sporazum. Baš vlade starih kolonijalnih sila se tome suprotstavljaju. U pogledu Kipra, događaji u Egiptu su najzad razbili jedan od britanskih argumenata, koji su mnogi smatrali za najlegitimniji — onaj, kojim se pozivalo na strategiske razloge. Jer, upravo ovi događaji postavili su osnovno pitanje: »Strategija, da, ali u službi kakvih interesa i kakve politike?«

Pitanje Alžira

Jugoslovenski stav po pitanju Alžira posebno je objasnio Dimče Belovski u Političkom komitetu, 11. februara 1957. g. Ističući ozbiljnost i težinu alžirskog problema, kao i činjenicu da »oni koji preporučuju i nastoje da olakšaju traženje rešenja, koje odgovara nacionalnim aspiracijama alžirskog naroda, ne mogu biti isključeni iz broja iskrenih prijatelja Francuske«, on je dalje rekao: »... po našem mišljenju, problem Alžira nije moguće posmatrati izolovano od ostalih problema područja Severne Afrike. Iskustvo... stečeno u toku rešavanja pitanja Tunisa i pitanja Maroka treba u svakom slučaju uzeti u obzir, bez obzira na to kakve su specifičnosti i posebne karakteristične crte alžirskog problema. Najzad, pitanje Alžira nije moguće posmatrati ni izdvojeno iz opšteg procesa kretanja u svetu, kretanja koje je samo u toku prošlog i ovog zasedanja urodilo prisustvom toliko novih država u okviru naše Organizacije«.

U govoru jugoslovenskog predstavnika izraženo je mišljenje da prisustvo brojne zajednice francuskog stanovništva i njeni posebni interesi u Alžiru, kao i značajni i raznovrsni interesi Francuske, nastali za vreme dugotrajne povezanosti Alžira sa Francuskom, čine da svako trajno, realistično i pravično rešenje alžirskog problema mora sadržati i odgovarajuće rešenje pitanja francuskih naseljenika u Alžiru, a takode i budućih odnosa sa Francuskom uopšte. O francuskoj politici u Alžiru data je sledeća ocena: »Još uvek se nije dovoljno pošlo napred u razumevanju pravog karaktera situacije u Alžiru i u priznavanju da se francuska politika tamo u svojoj suštini sastoji u suprotstavljanju

jednom nacionalnom i oslobodilačkom pokretu, koji uživa najširu podršku mase alžirskog stanovništva. Primena sile i represija ne može, međutim, zaustaviti jačanje i širenje takvog pokreta. Osnovni momenat koji Generalna skupština treba da ima u vidu prilikom nastojanja da ukaže na put rešavanja alžirskog problema jeste, »pre svega, postojanje tako brojnih i tako čvrsto vojnički i politički organizovanih snaga unutar alžirskog stanovništva da bez pregovora i bez traženja rešenja sa njihovim predstavnicima nije — kako to dokazuje sam razvoj događaja u Alžiru u poslednje vreme — moguće ostvariti makakav praktičan korak napred. Otuda... put ka postizavanju obustave vatre (nesumnjivo potrebnog i bitnog elementa smirivanja situacije) vodi preko pregovora sa predstavnicima onih snaga, bez čije saradnje nije moguće ostvariti ni to, kao ni druga trajnija rešenja.« U zaključku se kaže: »Mi ukazujemo na pregovore između Francuske i predstavnika ustanika u Alžiru u cilju obustave vatre kao prvog koraka u rešavanju alžirskog pitanja, ali istovremeno i koraka, koji se ne može izdvojiti i izolovati od rešavanja drugih gorućih aspekata toga pitanja.«

U okviru razmatranja ovog pitanja Jugoslavija je glasala za nacrt rezolucije 18 afričko-aziskih zemalja, čiji je najvažniji paragraf dispozitiva sadržao apel Francuskoj da udovolji želji alžirskog naroda da mu se prizna osnovno pravo na samoopredeljenje. (Nacrt su povukli jer je ovaj paragraf bio odbačen sa 34 glasa protiv, 33 glasa za i 10 uzdržanih). Delegacija Jugoslavije je glasala protiv nacrta rezolucije 6 zemalja (Argentine, Brazila, Kube, Italije, Perua, Dominikanske Republike), koji je izražavao samo nadu da će se naći pravično i demokratsko rešenje ovog pitanja, a za nacrt Tajlanda, Japana i Filipina koji je — polazeći od ocene da situacija u Alžiru prouzrokuje mnogo ljudskih patnji i gubitaka u životima i da se ona može normalizirati zajedničkim naporima Francuske i alžirskog naroda u traženju pravičnog rešenja, saglasno principima Povelje UN — izražavao nadu da će Francuska i alžirski narod nastojati da putem pregovora učine kraj prolivanju krvi i postignu miroljubivo rešenje sadašnjih teškoća. (Oba nacrta bila su usvojena u Komitetu). U Generalnoj skupštini učinjeni su napori da se dođe do zajedničkog kompromisnog teksta rezolucije, koji bi dobio opštu podršku. To je uspešlo, i u novom, jedinstvenom tekstu izražena je nada da će u duhu saradnje biti nađeno jedno miroljubivo, demokratsko i pravedno rešenje primenom odgovarajućih sredstava. Ovaj tekst bio je usvojen jednoglasno sem što Francuska nije učestvovala u glasanju.

Pitanje Kipra

U govoru jugoslovenskog predstavnika dr Đure Ninčića u Političkom komitetu (19 februara 1957 g.) data je sledeća opšta ocena situacije na Kipru: »Prilike na Kipru su se pogoršale. Sukob između stanovništva odnosno znatne većine stanovništva i britanskih vlasti postaje sve žešći. Borba kiparskih Grka protiv postojećeg stanja stvari na ostrvu raste, prema raspoloživim podacima, kako po obimu tako i po zamahu... Reč je o jednom širokom i pravom nacionalnom pokretu, pokretu koji je sličan onima koji su se pojavili u drugim delovima sveta tokom poslednje decenije, a čija je pojava jedna od istaknutih karakteristika našeg vremena. S druge strane, mere koje britanske vlasti preduzimaju protiv ovog pokreta sve su oštrije... One su svima dobro poznate. Međutim, jasno je da ove mere ne samo što nisu postigle cilj za kojim su išle — da se ponovo uspostavi red — već su, naprotiv, pogoršale situaciju...«

»Ovom otvorenim sukobu između vlasti i većine stanovništva nadovezao se sada jedan dalji i zlokoban element: sve jači sukob između grčke većine i turske manjine... Odnosi između tri zemlje, koji su dugo bili srdačni, naglo su se pogoršali. Ima malo izgleda za poboljšanje tih odnosa, sve dok kiparsko pitanje i dalje bude predstavljalo kamen smutnje.«

Izražavajući interes jugoslovenske vlade za događaje na jednom području koje je geografski i politički povezano sa jugoslovenskim, jer oni utiču na odnose između zemalja sa kojima je Jugoslavija u prijateljstvu, a sa dve od njih i u savezničkim odnosima, on je izneo sledeći stav jugoslovenske delegacije prema suštini problema Kipra: »Na Kipru postoji snažan narodni pokret, koji je potekao iz nastojanja velike većine stanovništva da upravlja vlastitom sudbinom. Drugim rečima, po našem mišljenju, nema sumnje da je reč o problemu primene prava na samoopredeljenje, koje predviđa Povelja UN, na stanovništvo

Kipra.« I dalje: »Važno i bitno je da se omogući stanovništvu ostrva da ovo pravo vrši u slobodi i bez bilo kakvog pritiska.«

O mogućnosti rešenja kiparskog pitanja Ninčić je rekao: »Rešenje se može postići samo uz saradnju i puni pristanak samog naroda Kipra. Drugim rečima, potrebno je voditi pregovore sa predstavnicima koji uživaju podršku i poverenje stanovništva.« Ninčić je istakao da Politički komitet u ovom momentu nije mesto gde se može upuštati u razmatranja čisto praktičnih vidova budućeg rešenja, a što se tiče pitanja nacionalne manjine kiparskog stanovništva on je rekao da jugoslovenska vlada smatra da ova manjina ima prava na pune i jasno definisane garantije u pogledu svoga budućeg statusa.

Jugoslovenska delegacija pokazala se spremnom da podrži oba nacrta rezolucije, koje je podnela delegacija Grčke u vezi sa kiparskim pitanjem (dokumenti A/C.1/L.168 i 170), dok istovremeno nije smatrala mogućim da podrži nacrt rezolucije Velike Britanije (A/C.1/L.169).

U toku rada Komiteta, međutim, postignut je kompromis indiskim predlogom rezolucije, kojim Generalna skupština — pošto je razmotrila pitanje Kipra i smatrala da rešenje ovog problema zahteva atmosferu mira i slobodnog izražavanja mišljenja — izražava iskrenu želju da se nađe miroljubivo, demokratsko i pravedno rešenje, saglasno principima i ciljevima Povelje Ujedinjenih nacija, i nadu da će se u tome cilju nastaviti i dalje voditi pregovori. Ovaj nacrt je jednoglasno usvojen kako u Komitetu tako i u Skupštini.

Stav jugoslovenske delegacije prema indiskom nacrtu rezolucije izražen je u govoru dr Đure Ninčića od 20 februara 1957 g.: »Moja delegacija bila bi spremna da glasa za oba nacrta rezolucije koje je podnela grčka delegacija. Mi smo, međutim, srećni da damo svoj glas za nacrt rezolucije Indije zbog toga što je taj nacrt na moju delegaciju ostavio utisak da udovoljava zahtevima situacije i — takođe — da odražava ono što se izgradilo kao opšte mišljenje Komiteta.«

Pitanje Zapadnog Iriana

Pitanje Zapadnog Iriana stavljeno je na dnevni red na zahtev grupe od 16 aziskih i afričkih država, zbog spora između Holandije i Indonezije oko teritorije Zapadnog Iriana (Zapadna Nova Gvineja), koji potiče još od prenosa suvereniteta nad bivšom Holandskom Indijom na novu indonežansku državu.

U Političkom komitetu grupa od 13 država (Saudijska Arabija, Burma, Bolivija, Cejlon, Kosta-Rika, Ekvador, Etiopija, Indija, Irak, Pakistan, Sudan, Sirija i Jugoslavija) dala je predlog rezolucije kojim se, konstatujući da pregovori između Indonezije i Holandije dosada nisu doveli do rešenja, prvo, moli Predsednik Generalne skupštine da obrazuje komisiju za dobre usluge od 3 člana, sa ciljem da pomogne pregovorima između dveju vlada, kako bi se postiglo pravedno i miroljubivo rešenje pitanja, saglasno principima i ciljevima Povelje, i, drugo, moli Komisiju za dobre usluge da podnese izveštaj Generalnoj skupštini na sledećem redovnom zasedanju.

Jugoslovenski stav obrazložio je jugoslovenski predstavnik D. Belovski 25 februara 1957 g. On je, između ostalog, rekao: »U Povelji o prenosu suvereniteta na Indoneziju pitanje budućeg statusa Zapadnog Iriana jasno je obeleženo kao sporno, a takođe su se obe strane obavezale na pregovore, kroz koje je pitanje toga statusa trebalo da bude odlučeno... Oko Zapadnog Iriana potpuno nesumnjivo postoji ozbiljan međunarodni spor, koji... sve više opterećuje odnose između dve zemlje-članice UN i situaciju u jednom za mir veoma značajnom području. Polazeći od takve situacije, delegacija moje zemlje je još na IX Zasedanju Generalne skupštine nastupila kao sapredlažatelj nacrta rezolucije, koji je u svom operativnom delu izražavao nadu da će vlade Indonezije i Holandije nastaviti svoje napore u saglasnosti sa principima Povelje UN, a u cilju nalaženja rešenja ovom pitanju. (Ne izgleda sporno da se nađe, polagane na neposredne pregovore između dveju vlada, koji su se odvijali u toku 1955 i 1956, nisu ostvarile)... Međutim, jugoslovenska delegacija ne smatra da su sve mogućnosti iscrpene i da stvari treba ostaviti onakve kakve jesu, sa perspektivom razvika na gore. Takav stav značio bi, ustvari, odustajanje od napora da se zainteresovanim stranama pomogne u pronalaženju sporazumnog rešenja. Baš u tom smislu jugoslovenska delegacija smatra da bi stvaranje jedne Komisije za dobre usluge u ovom pitanju u cilju pomaganja u pregovorima između vlada Indonezije i Holandije, kako bi se moglo postići jedno pravično i miroljubivo rešenje pitanja u saglasnosti sa principima i ciljevima Povelje, predstavljalo meru koju bi trebalo pozdraviti i koja bi odgovarala dubokoj zainteresovanosti naše Organizacije za mirno i pravično rešavanje sporova i unapređenje međunarodne saradnje.«

U Političkom komitetu nacrt rezolucije 13 država dobio je većinu od 39 glasova, 25 protiv, a 9 uzdržanih, a u Generalnoj skupštini dobio je 40, prema 25 i 13 uzdržanih. Od strana u sporu oko Zapadnog Irjana Indonezija je glasala za, a Holandija protiv. Pošto nije ostvarena dvotrećinska većina, tražena u ovom slučaju, smatra se da rezolucija nije usvojena.

Specijalni politički komitet

Na dnevnom redu Specijalnog političkog komiteta na Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine UN bila su sledeća pitanja: 1. Nacrt Konvencije o jednom sistemu konsultacija (predlog Argentine); 2. Položaj Indijaca u Južnoafričkoj Uniji; 3. Rasni konflikt u Južnoafričkoj Uniji kao posledica politike rasne segregacije; 4. Prijem novih članova; 5. Pitanje palestinskih izbeglica; 6. Žalba SSSR zbog mešanja SAD u unutrašnje stvari Albanije, Bugarske, CSR, Mađarske, Rumunije i SSSR i njihove subverzivne delatnosti protiv tih država.

Konvencija o sistemu konsultacija

Ovo pitanje uključeno je u dnevni red Jedanaestog zasjedanja na inicijativu delegacije Argentine, koja je predložila sklapanje jedne konvencije koja bi, između ostalog, predviđala konsultacije između zemalja-potpisnica u slučaju da izvesna situacija ugrožava međunarodni mir i bezbednost, u cilju razmene mišljenja i nalaženja formule, koja bi obezbedila miroljubivo rešenje, i korišćenje nađene formule ili u svojstvu neformalnog predloga za rešenje ili u svojstvu oficijelnog predloga Organizaciji Ujedinjenih nacija. U diskusiji u Specijalnom političkom komitetu prilično su došla do izražaja dvoumljenja da li da se ovaj predlog uključi u postojeći sistem Ujedinjenih nacija. Zato je on primljen sa dosta rezerve. Posle diskusije u kojoj su došli do izražaja rezerve u pogledu uključivanja ovakvog predloga u postojeći sistem UN, delegacija Argentine zajedno sa drugih 12 država, podnela je predlog rezolucije (izmenjen je njen prvobitni nacrt) kojim se predviđalo stvaranje komisije od 14 članova, koja bi proučila nacrt Konvencije i o tome izvestila dvanaesto redovno zasjedanje Generalne skupštine. Po novom nacrtu rezolucije, predlog argentinske vlade i zapisnici o diskusijama u Specijalnom političkom komitetu treba da se dostave državama-članicama UN da ih razmotre u toku revizije mehanizma za miroljubivo rešavanje sporova u okviru opšte konferencije za reviziju Povelje, koja je predviđena odlukom Generalne skupštine na Desetom zasjedanju. Istom rezolucijom preporučuje se državama-članicama da Generalnog sekretara upoznaju pre saziva opšte konferencije sa svojim pogledima o predlogu Argentine.

Jugoslovenski predstavnik Zvonko Grahek je 21. decembra 1956 g. istakao da suština teškoća na koje UN nailaze ne leži u mašineriji OUN već van nje: u tendencijama i akcijama protivnim slovu i duhu Povelje i u nedostatku volje da se Poveljom primljene obaveze dosledno izvršavaju. Ako postoji dobra volja da se međunarodni sporovi rešavaju na miroljubiv način, procedura predviđena glavom VI Povelje je zadovoljavajuća. U protivnom slučaju nema razloga da se usavršava sama pravna procedura, čime bi se samo efikasnije konstatovali nesporednosti. Nacrt rezolucije se, sem toga, poziva na odluku Desetog zasjedanja Generalne skupštine o sazivu opšte konferencije za reviziju Povelje, po pitanju kojeg su se jugoslovenski predstavnici na svome Zasedanju uzdržali od glasanja.

Zato se jugoslovenska delegacija uzdržala od glasanja i po pitanju nacrt rezolucije 13 država u celini. (Nacrt je bio usvojen u Komitetu i u Generalnoj skupštini).

Položaj Indijaca u Južnoafričkoj Uniji

Posle Rezolucije Desetog zasjedanja Generalne skupštine o ovom pitanju (919/10) nije došlo ni do kakve promene u pogledu položaja Indijaca u Južnoafričkoj Uniji. Indiska i pakistanska vlada su na osnovu pomenute Rezolucije preduzele inicijativu za pregovore sa vladom Južnoafričke Unije, ali je ova te pregovore odbila, pozivajući se na klauzulu o domaćoj jurisdikciji iz člana 2, tačke 7 Povelje. U vezi sa stavljanjem ove tačke na dnevni red Jedanaestog zasjedanja, predstavnici Južnoafričke Unije saopštili su odluku svoje vlade da pri UN drži samo simbolično predstavništvo — i da na taj način ne uzima aktivno učešće u radu Zasedanja — u znak protesta što se ovim ulazi u pitanje domaće jurisdikcije Južnoafričke Unije.

Jugoslovenska delegacija je zajedno sa delegacijama Argentine, Čilea, Meksika i Salvadora podnela predlog rezolucije, kojim se uglavnom:

1. konstatuje da su vlade Indije i Pakistana ponovile da su spremne da produže pregovore sa vladom Južnoafričke Unije saglasno želji izraženoj od strane UN;
2. konstatuje sa žaljenjem da vlada Južnoafričke Unije još nije prihvatila takve pregovore;
3. pozivaju zainteresovane strane da pridruže pregovorima kako bi se olakšalo rešenje pitanja i posebno se obraća vladi Južnoafričke Unije sa apelom da saraduju u tome cilju;

4. potseća takođe na rezoluciju Generalne skupštine od 14. decembra 1955 g., kojom je uspostavljen jedinstveni program pod nazivom „Konsultativne usluge u oblasti ljudskih prava“;

5. pozivaju zainteresovane strane da izveste, kako bude pogodno, zajednički ili odvojeno, Generalnu skupštinu.

Ova rezolucija usvojena je u Generalnoj skupštini sa 42 glasa na 12 uzdržanih i nijednim protiv.

Jugoslovenski predstavnik Dimče Belovski ponovio je u Specijalnom političkom komitetu (8. januar 1957) principijelni stav jugoslovenske delegacije, koji se zasniva na načelnom neprihvatanju svake rasne diskriminacije. Pritom je istaknuto da jugoslovenska delegacija sa simpatijama gleda svaki napor usmeren na rešavanje međunarodnih sporova, i teži da u okviru UN stvori što povoljnije uslove za političke pregovore i smirenje.

Rasni konflikt u Južnoafričkoj Uniji

Pitanje rasnog sukoba u Južnoafričkoj Uniji, izazvanog politikom rasne segregacije (»aparthajd«) Južnoafričke vlade, nalazi se na dnevnom redu UN već više godina. Ono je bilo predmet mnogobrojnih rezolucija, ali su sve one, međutim, naišle na suprotstavljanje Južnoafričke vlade, koja nikada nije prihvatila preporuke sadržane u njima. I ovoga puta velika većina delegacija u Specijalnom političkom komitetu okupila se oko nacrt rezolucije koji su predložili Filipini, Cejlon, Grčka, Haiti, Irak i Iran. Taj nacrt usvojen je na plenumu Generalne skupštine sa 56 glasova, prema 5 glasova protiv (Australija, Belgija, Francuska, Portugal, Velika Britanija) i 10 uzdržanih. Usvojena Rezolucija glasi:

Generalna skupština

1. žali što vlada Južnoafričke Unije još ne poštuje svoje obaveze iz Povelje i što je oživila primenu diskriminatorskih mera, koje će otežati poštovanje ovih obaveza;

2. izražava svoje uverenje da je održavanje ove diskriminatorke politike nespojivo ne samo s Poveljom, nego i sa snagama progressa i međunarodne saradnje u ostvarenju ideala jednakosti, slobode i pravde;

3. poziva vladu Južnoafričke Unije da ponovo ispita svoj stav i da revidira svoju politiku u svetlu svojih obaveza i odgovornosti na osnovu Povelje, vodeći računa o prihvaćenim principima i ostvarenom progresu u drugim savremenim zajednicama, sastavljenim od više rasa;

4. poziva vladu Južnoafričke Unije da saraduje u konstruktivnom duhu u izučavanju ovog pitanja, osobito svojim prisustvom u Organizaciji UN;

5. moli Generalnog sekretara da se, prema potrebi, stavi u vezu sa vladom Južnoafričke Unije da bi se ostvarili ciljevi ove rezolucije.

Jugoslovenska delegacija je glasala za ovu rezoluciju. Jugoslovenski predstavnik Zvonko Grahek je 15. januara 1957 g. osudio, kao i uvek, politiku rasne diskriminacije vlade Južnoafričke Unije i izrazio spremnost da pruži podršku svakom konstruktivnom naporu i inicijativi da se ovo pitanje reši saglasno principima i ciljevima Povelje.

Prijem novih članova

Zbog napretka koji je učinjen prijemom niza zemalja u UN u toku Desetog i Jedanaestog zasjedanja GS OUN, diskusija se uglavnom vodila o molbama za prijem Republike Koreje (Južna Koreja) i Vijetnama (Južni Vijetnam), kao i Narodne Republike Koreje (Severna Koreja) i Narodne Republike Vijetnama (Severni Vijetnam).

Pred Komitetom nalazila su se četiri nacrt rezolucije. U prvom, podnetom od delegacija 13 država, među kojima SAD, Francuske i Velike Britanije, zahteva se od Saveta bezbednosti da ponovo razmotri molbu Južne Koreje za prijem u UN. Drugi, podnet takođe od strane ove grupe država, sadrži potpuno istu formulaciju u odnosu na Južni Vijetnam. Nacrt rezolucije koji je podneo SSSR sadrži odredbu prema kojoj Generalna skupština »moli Savet bezbednosti da ponovo ispita, vodeći računa o javnom mišljenju, koje traži maksimum univerzalnosti u sastavu OUN, molbe za prijem NR Koreje, Republike Koreje, NR Vijetnama i Južnog Vijetnama, radi preporuke istovremenog prijema svih ovih država u OUN«. Četvrti nacrt rezolucije podneli su Indija i Sirija i u njemu se predviđa da se Savetu bezbednosti dostave predlozi sa Jedanaestog zasjedanja i zahteva se da Savet razmotri sve molbe za prijem u članstvo.

Jugoslovenski stav je izneo Zvonko Grahek u Specijalnom političkom komitetu 30. januara 1957 g. On je, između ostalog, rekao: »Jugoslovenska delegacija smatra da diskusija po ovom pitanju, naročito pod sadašnjim uslovima, ne može da doprinese rešenju problema Koreje i Vijetnama. To naročito važi u slučaju kada se ovo pitanje razmatra jednostrano... Naprotiv, takvo prilaženje stvari može samo još više da komplikuje situaciju u Koreji i Vijetnamu, tj. može još više da zaoštri situaciju... Takvo prilaženje može samo da oteža ujedinjenje ovih podeljenih zemalja, tj. samo da ometa ostvarenje jednog od najvažnijih ciljeva UN. Rukovodeći se ovim razlozima, delegacija Jugoslavije će podržati nacrt rezolucije, predložen od strane Indije i Sirije.«

Potsećajući na principijelan stav Jugoslavije da UN treba da imaju univerzalan karakter, on je dalje istakao: »Smatram da je nacrt rezolucije Sovjetskog Saveza s ove tačke gledišta realniji i konstruktivniji. Međutim, jugoslovenska delegacija je uvek bila mišljenja da zasad ne postoje realne mogućnosti za prijem zemalja koje su podeljene i u čijem slučaju se postavlja pitanje ujedinjenja. S obzirom na činjenicu da će se ova tačka bez sumnje razvijati na poznat — moglo bi se reći klasičan — način, ne može se očekivati da će biti postignuti praktični rezultati. Iz ovih razloga, a u slučaju da indisko-siriski nacrt rezolucije ne dobije prioritet, delegacija Jugoslavije uzdržaće se od glasanja po ostalim nacrtima rezolucije.«

U Specijalnom političkom komitetu i Generalnoj skupštini usvojene su samo dve rezolucije grupe od 13 zemalja. Sovjetski nacrt rezolucije bio je odbačen, a o indisko-siriskom — posle ovakvog ishoda — nije se ni glasalo. Po svim predlozima rezolucija delegacija FNRJ uzdržala se od glasanja u skladu s gornjim objašnjenjem.

Palestinske izbeglice

Ovo pitanje razmatrano je, kao i svake godine, na bazi izveštaja direktora Agencije za pomoć palestinskim izbeglicama. Diskusija je završena usvajanjem nacrtu rezolucije Argentine, Holandije, Novog Zelanda, Filipina, Velike Britanije i SAD, koji u svojoj suštini odgovara Rezoluciji usvojenoj na Desetom zasjedanju Generalne skupštine i sadrži potrebne odredbe o nastavljaju rada i obezbeđenju sredstava za Agenciju za pomoć palestinskim izbeglicama. Rezolucija je u Komitetu usvojena jednoglasno; od glasanja se uzdržao jedino Irak. Jugoslovenski predstavnici su glasali za ovu Rezoluciju, ali nisu učestvovali u debati o ovom pitanju.

Žalba SSSR zbog mešanja SAD u unutrašnje stvari Albanije, Bugarske, Čehoslovačke, Mađarske, Poljske, Rumunije i SSSR i njihove subverzivne aktivnosti protiv ovih država

Po ovoj tački Sovjetski Savez je podneo predlog rezolucije, u čijem se dispozitivnom delu: »1. osuđuje subverzivnu aktivnost SAD protiv drugih zemalja kao suprotna Povelji UN i nespojiva sa principima na kojima treba da se zasnivaju odnosi među državama i 2. poziva vladu SAD da prestane sa subverzivnom aktivnošću upravljenom protiv drugih država i mešanjem u njihove unutrašnje stvari pod bilo kojim izgovorom i da svoje odnose sa ovim državama zasniva na principima Povelje OUN«. Ova rezolucija je u Komitetu bila odbačena sa 53 glasa prema 8 protiv (Albanija, Beloruska SSR, Bugarska, Poljska, Rumunija, Čehoslovačka, Ukrajinska SSR, SSSR) i 11 uzdržanih (Avganistan, Saudiska Arabija, Burma, Cejlon, Egipat, Finska, Indija, Indonezija, Sirija, Jemen i Jugoslavija).

Jugoslovenski predstavnici nisu učestvovali u diskusiji saglasno stavu da treba izbegavati diskusije koje dovode do zaoštavanja međunarodne situacije i pogoršanja međunarodnih odnosa, kako je to objasnio dr Đura Nincić, a pri glasanju jugoslovenska delegacija je apstinirala.

Komitet za ekonomska i finansijska pitanja

Pitanje tehničke pomoći

Na Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine UN u Komitetu za ekonomska i finansijska pitanja bile su usvojene 4 rezolucije, a neposredno na plenumu Generalne skupštine još jedna rezolucija.

Četiri rezolucije usvojene u Komitetu za ekonomska i finansijska pitanja su sledeće: 1. Rezolucija o konvertibilnosti doprinosa za tehničku pomoć, predložena od strane grupe od 16 zemalja na inicijativu delegacije Egipta, koju je podržala jugoslovenska delegacija; 2. Rezolucija o prihvatanju druge glave izveštaja Ekonomskog i socijalnog saveta Generalnoj skupštini, u kojoj se apeluje na vlade članice UN da i u buduću daju svoju podršku proširenom programu tehničke pomoći; 3. Rezolucija o povišenju broja članova Komiteta za tehničku pomoć Ekonomskog i socijalnog saveta za četiri mesta i 4. Rezolucija kojom se daje podrška planovima Generalnog sekretara UN za povećanje tehničke pomoći na području javne administracije.

Na plenumu Generalne skupštine usvojena je rezolucija kojom se na specijalizovane agencije raspodeljuju sredstva proširenog programa tehničke pomoći.

U diskusiji o programu tehničke pomoći jugoslovenski predstavnik u Komitetu za ekonomska i finansijska pitanja istakao je da skorašnji događaji u svetu (naprimer kriza na Srednjem Istoku) imaju velikim delom i ekonomske korene, pa je i zbog toga potrebno da se Ujedinjene nacije jače angažuju na ekonomskom polju i posebno u pogledu tehničke pomoći. U vezi s tim založio se kako za bolje

korišćenje postojećih sredstava tako i za njihovo povećanje, koje ocenjuje kao glavno pitanje tehničke pomoći uopšte. »Dalji brzi porast finansijskih sredstava pretstavlja osnovni problem našeg programa«, rekao je on. »Mi se nadamo da će taj problem biti rešen ako vlade budu imale u vidu i ekonomske rezultate i politički značaj našeg programa. U nerazvijenim zemljama tehnička pomoć pretstavja istovremeno i univerzalnu akciju svetskih razmera, koja doprinosi tešnjim vezama nacionalnih privreda, boljem harmoniziranju njihovih interesa i boljoj međunarodnoj saradnji.«

Po pitanju konvertibilnosti valuta u doprinosima za tehničku pomoć stav jugoslovenske delegacije bio je da se to pitanje nepotrebno zaoštava, te da je potrebno praviti razliku između multilateralnog karaktera programa tehničke pomoći (onakvog kakav on jeste) i insistiranja na konvertibilnosti onih valuta koje nisu konvertibilne.

Data je podrška primanju doprinosa od strane Istočne Nemačke, sa obrazloženjem da »želimo da svi doprinosi budu u jačoj meri povezani i da učešće zemalja u proširenom programu bude što univerzalnije«.

Delegacija Jugoslavije zauzela je negativan stav prema tendenciji porasta administrativnih troškova u agencijama, odnosno tendenciji da se takvi troškovi stavljaju na teret programa tehničke pomoći. U pogledu ovakvih troškova sugerirana je najveća štednja.

Kao i na ranijim zasjedanjima, jugoslovenski predstavnici su se založili za veće korišćenje sredstava tehničke pomoći u svrhu praktičnih demonstracija i obuke, naročito putem centara za obuku. Istovremeno su, međutim, podržani i zahtevi nekih zemalja da se povie sredstva tehničke pomoći na području javne administracije.

Ekonomske razvoj nerazvijenih zemalja

Osnivanje specijalnog fonda UN za ekonomske razvoj. Intenzivna akcija za osnivanje specijalnog fonda Ujedinjenih nacija za privredni razvoj (SUNFED) vodi se već 6 godina. Zadatak tog fonda, po shvatanju većine nedovoljno razvijenih zemalja, sastojao bi se u pružanju dugoročnih zajmova sa niskom kamatnom stopom i besplatne pomoći ekonomski nedovoljno razvijenim zemljama radi finansiranja projekata od ekonomskog i socijalnog značaja. U čitavom ovom periodu Jugoslavija je ulagala velike napore u borbi za stvaranje SUNFED-a. Ona je redovno bila među podnosiocima najvažnijih rezolucija u Ujedinjenim nacijama o SUNFED-u, a u dva maha birana je u tela koja su imala značajne zadatke u stvaranju fonda (u Komitet devetorice, čiji izveštaj pretstavlja najvažniji dokument o principima rada fonda, i u sadašnji Ad hoc komitet, sastavljen od 16 zemalja, čiji je zadatak da analizira odgovore vlada članica UN na upitnik o osnivanju, strukturi i funkcionisanju fonda).

U sadašnjoj fazi pitanje koje izaziva najviše sporova je izrada statuta fonda. Manje razvijene zemlje smatraju da bi Ad hoc komitet trebalo da pride izradi statuta. U toku Jedanaestog zasjedanja o tome pitanju se najviše diskutovalo u okviru razmatranja problema specijalnog fonda UN za ekonomske razvoj.

Velika većina članica UN zalagala se u Komitetu za ekonomska i finansijska pitanja da u rezoluciju o specijalnom fondu ude zahtev da Ad hoc komitet za SUNFED pripremi njegov statut. U tom smislu bile su podnete dve rezolucije, od kojih su jednu podnele zemlje Latinske Amerike, a drugu 23 aziskio-afričke zemlje sa Holandijom, Grčkom i Jugoslavijom. Predlog rezolucije, čiji je sapredlagač bila Jugoslavija, predviđa, osim pripreme statuta, još i da Ad hoc komitet razmotri i druge korake, koji bi mogli dovesti do brzog počinjanja aktivnosti specijalnog fonda.

Neke najrazvijenije zemlje na čelu sa SAD, međutim, nisu smatrale prihvatljivim stav da su sazreli uslovi za osnivanje specijalnog fonda, a takođe ni za izradu njegovog statuta.

Jugoslovenska delegacija se založila za izradu kompromisne rezolucije, koja je i u Komitetu za ekonomska i finansijska pitanja i u Generalnoj skupštini bila usvojena jednoglasno, a postignuta zajedničkim naporima u okviru za to obrazovane radne grupe.

Usvojenom rezolucijom se od Ad hoc komiteta traži a) da pripremi alternativne predloge raznih oblika pravnih okvira, na čijoj osnovi bi se fond mogao osnovati i statut skicirati; b) da označi tipove projekata koji mogu biti uključeni u program aktivnosti fonda; c) da spremi za dvadeset četvrto zasjedanje Ekonomskog i socijalnog saveta UN, zajedno sa definitivnim izveštajem, i dopunski izveštaj koji će tretirati ova pitanja i d) da priključi svom konačnom izveštaju i predloge za pružanje ekonomske pomoći nerazvijenim zemljama, ukoliko pojedine vlade žele da sa ovakvim predlozima izadu.

Industrijalizacija nerazvijenih zemalja. — Još je na Šestom zasjedanju Generalne skupštine UN doneta rezolucija da se obrade pitanja i versifikacije ekonomija nerazvijenih zemalja. U prvoj fazi tretiranja problema industrijalizacije najveća pažnja bila je poklonjena opštoj diskusiji o oblicima i putevima privrednog razvoja nerazvijenih zemalja, to jest tempa razvoja, proporcija između industrije i poljoprivrede, sastav industrije i slično. Pritom su jugoslovenski predstavnici uvek zastupali mišljenje o potrebi da se front zaostalosti probije putem ubrzanog razvoja osnovnih grana industrije i industrijalizacije. U narednom periodu došlo je do izrade programa aktivnosti Ujedinjenih nacija na području industrijalizacije, koji predviđa izradu studija o raznim njenim aspektima i drugim problemima u vezi s tim.

Na Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine jugoslovenski predstavnici zauzeli su stav koji je obuhvatao: isticanje bitnog značaja industrijalizacije u procesu privrednog razvoja i zahtev da čitav program rada Sekretarijata na pojedinim pitanjima industrijalizacije dobije što praktičniji karakter, to jest da se sa faze studiranja pređe na fazu konkretnog pružanja pomoći u obliku organizovanja seminara i slično.

Stvaranje svetskih rezervi hrane

Na Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine UN konstatovano je da je potrebna kontinuirana akcija u nacionalnim okvirima i međunarodna saradnja da bi se povećao nivo proizvodnje i potrošnje hrane u onim delovima sveta gde preovlađuje glad i hronična potrahnjenost, da bi se sprečile nenormalno visoke kratkoročne fluktuacije cena poljoprivrednih proizvoda i sirovina i da bi se racionalizirala upotreba poljoprivrednih viškova.

Na Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine jugoslovenski predstavnici u Komitetu za ekonomska i finansijska pitanja izjasnili su se za pojačanje aktivnosti Organizacije za poljoprivredu i ishranu (FAO) po predlogu stvaranja svetskih rezervi hrane, koja, pored ostalog, obuhvata i probleme stabilizacije međunarodnih problema sirovina. Posebno je data podrška predlogu o stvaranju nacionalnih rezervi hrane u nedovoljno razvijenim zemljama i o upotrebi viškova u svrhe finansiranja programa privrednog razvoja u nedovoljno razvijenim zemljama.

Komitet za socijalna, humanitarna i kulturna pitanja

Paktovi o ljudskim pravima

U radu Komiteta za socijalna, humanitarna i kulturna pitanja na Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija najviše pažnje bilo je posvećeno diskusiji o paktovima o ljudskim pravima, koji se na dnevnom redu OUN nalaze već više godina. Reč je o dva pakta: Paktu o političkim pravima i Paktu o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pravima. Dok je u toku Desetog zasjedanja bio izglasan zajednički Uvod (Preambula) za oba pakta i član 1 Pakta o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pravima, na Jedanaestom zasjedanju usvojeni su članovi 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 i 13 Pakta o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pravima.

U članu 6 tretira se pravo na rad.

Predstavnik FNRJ u Komitetu za socijalna, humanitarna i kulturna pitanja dao je podršku tekstu člana 6 u redakciji Komisije za ljudska prava (tela Ekonomskog i kulturnog saveta UN kome je bilo stavljeno "i zadatak da pripremi nacrt paktova) i sugerirao da se unese jedan dopunski stav u taj član, kojim bi se svakome licu koje nije svojom krivicom izgubilo zaposlenje i koje ne može da ga dobije u određenom roku obezbedila odgovarajuća socijalna pomoć u slučaju da je opstanak toga lica ugrožen

zbog teških ekonomskih prilika. Ova sugestija, međutim, nije bila usvojena od većine u Komitetu.

Član 7 odnosi se na pravedne i povoljne radne uslove.

Predstavnik Jugoslavije prihvatio je ideje sadržane u tom članu.

Član 8 predviđa slobodu udruživanja lica u radnom odnosu u sindikate radi zaštite ekonomskih i socijalnih uslova.

Prihvatajući tekst ovog člana u redakciji Komisije za ljudska prava, jugoslovenski predstavnik se izjasnio protiv tendencija da se u njega unesu izvesna ograničenja, a i protiv unošenja prava na štrajk, sa obrazloženjem da je štrajk samo jedno od sredstava koja stoje na raspoloženju radničkoj klasi u borbi za zaštitu njenih ekonomskih i socijalnih uslova, i da ga zbog toga ne treba posebno unositi.

Član 9 predviđa obavezu države da svakom čoveku prizna pravo na socijalnu sigurnost.

Predstavnici FNRJ u Komitetu prihvatili su ovaj član, ali su dali podršku i sovjetskom amandmanu, koji je predviđao da socijalno osiguranje ulazi u pojam socijalne sigurnosti. Predstavnik FNRJ se založio da se ovaj član dopuni navođenjem pojedinih aspekata socijalnog osiguranja, kao što su osiguranje u slučaju bolesti, nesposobnosti za rad itd. Ovaj predlog, međutim, takođe nije bio usvojen u Komitetu.

Član 10 odnosi se na zaštitu porodice, majki i dece.

Jugoslovenski predstavnici izrazili su saglasnost sa predlogom Komisije za ljudska prava, usvajajući pored toga i sovjetski amandman da ženama pripada pravo na porodajno odsustvo, mada uz ogradu da troškove tog odsustva treba da snosi država ili poslodavac, s obzirom na to da se u Jugoslaviji socijalno osiguranje finansira i iz drugih izvora.

U vezi sa problemom dece, jugoslovenski predstavnici podržali su predlog bugarskih predstavnika da na državu pada odgovornost za zaštitu dece koja nemaju roditelje ili su rođena van braka.

Podrška je takođe data i holandskom amandmanu, koji je predviđao zakonsku zaštitu dece od upošljavanja na takvim radnim mestima koja bi mogla naneti štetu njihovom moralu.

Jugoslovenski predstavnik u Komitetu izjasnio se i za to da se u ovom članu na prvo mesto po redosledu postavi zaštita porodice, a tek posle toga zaštita majke i deteta.

Članovi 11 i 12 tretiraju pravo čoveka na adekvatan životni standard i pravo na odevanje, ishranu i stalno poboljšanje životnih uslova.

Jugoslovenski predstavnik saglasio se sa predlozima da se oba ova člana spoje u jedan (što je i učinjeno) i podvukao potrebu da se odrede mere koje bi države trebalo da preuzmu u razvijanju i ispunjavanju ovog prava.

Član 13 predviđa pravo svakog čoveka na uživanje najvišeg zdravstvenog standarda koji je moguće postići.

Delegati FNRJ u ovom Komitetu saglasili su se sa predloženom formulacijom ovog člana.

Konvencija o nacionalnosti udate žene

U toku Jedanaestog zasjedanja Generalne skupštine — posle raspravljanja u Komitetu za socijalna, humanitarna i kulturna pitanja — usvojeni su i poslednji članovi Konvencije o nacionalnosti udate žene, tako da je stvorena mogućnost da ona 20 februara 1957 g. bude spremna za potpis.

Jugoslovenski predstavnici u UN od početka su se zalagali za donošenje ove Konvencije, koja predviđa da udajom — odnosno razvodom — žena ne gubi automatski svoje državljanstvo, ali može, ukoliko želi, da po ubrzanom posebnoj proceduri dobije državljanstvo muža. Na Jedanaestom zasjedanju glavna sporna pitanja u pogledu ove Konvencije bili su problem kolonijalne klauzule i pitanje mogućnosti stavljanja rezervi na Konvenciju.

Kolonijalna klauzula predviđa da metropola određuje da li će se i na koje njene zavisne teritorije primenjivati neka međunarodna konvencija. Jugoslovenski predstavnici su se i u ovom konkretnom slučaju usprotivili uvođenju kolonijalne klauzule, saglasno opštem stavu Jugoslavije da se međunarodni akti moraju primenjivati na sve teritorije jednako, bez obzira da li su nezavisne ili ne. Kolonijalne sile su priznale u Povelji UN (član 73) da su interesi stanovništva nesamoupravnih teritorija od prvenstvenog značaja i primile na sebe dužnost da unapređuju blagostanje tog stanovništva. Kolonijalna klauzula, međutim, znači u krajnjoj liniji zadržavanje za metropolu prava da liši stanovništvo nesamoupravnih teritorija izvesnih prava, koja idu u prilog njegovom blagostanju.

U Komitetu je većina ipak izglasala amandman za uvođenje kolonijalne klauzule, koja je na taj način uključena u Konvenciju.

U pogledu mogućnosti stavljanja rezervi na Konvenciju, jugoslovenski predstavnici u Komitetu bili su protiv dozvoljavanja stavljanja rezerve na bilo koji član Konvencije. U krajnjem slučaju, ukoliko bi već bila dozvoljena mogućnost takvih rezervi, dat je predlog da ne treba dozvoliti rezerve bar na prva tri člana, to jest na bitni deo Konvencije.

Iako ovaj predlog nije prihvaćen u potpunosti, u Konvenciji je predviđeno da se rezerve ne mogu stavljati na prvi i drugi član. (Član 1 Konvencije predviđa da ni zasnivanje braka između državljanina jedne zemlje i stranca, ni razvod, ni promena državljanstva muža u toku braka neće automatski uticati na državljanstvo žene, a član 2 predviđa saglasnost potpisnica Konvencije da ni dobrovoljno sticanje državljanstva druge države, ni odricanje od njenog državljanstva od strane nekog njenog državljanina, neće biti prepreka za njegovu ženu da zadrži državljanstvo te države).

Jugoslavija je pristupila Konvenciji 27 marta 1957 g.

Izveštaj Visokog komesara UN za izbeglice

U svome govoru u Komitetu povodom izveštaja Visokog komesara UN za izbeglice jugoslovenski predstavnik je podvukao slab uspeh u sakupljanju materijalnih sredstava za izbeglice zbog čega predviđeni planovi nisu izvršeni. Činjenica da postoji 250.000 izbeglica, od kojih 70.000 živi u logorima, postavlja problem nalaženja novih puteva za brže i uspešnije rešavanje ovog problema.

Izveštaj Ekonomskog i socijalnog saveta

Pitanje promene izbornog sistema za Izvršni odbor UNICEF-a (Dečiji fond Ujedinjenih nacija) razmatrano je u Komitetu za socijalna, humanitarna i kulturna pitanja u okviru izveštaja Ekonomskog i socijalnog saveta UN.

Dosada su 18 članova Socijalne komisije Ekonomskog i socijalnog saveta automatski ulazili u Izvršni odbor UNICEF-a. Na Jedanaestom zasjedanju usvojena je odluka da se svi članovi biraju između zemalja-članica UN i specijalizovanih agencija.

Jugoslovenski predstavnici su se i ranije zalagali za izmenu izbornog sistema za Izvršni odbor UNICEF-a, pa je njihov stav prema predloženoj rezoluciji saglasno tome bio pozitivan. Ipak, radi ostvarenja maksimalne univerzalnosti UNICEF-a predstavnik FNRJ u Komitetu izjasnio se za to da se izbor članova Izvršnog odbora ove organizacije ne ograniči samo na članove UN i specijalizovanih agencija, već da se proširi na sve države.

Pitanje komunalnog razvika

U okviru izveštaja Ekonomskog i socijalnog saveta u Komitetu se diskutovalo i o problemima komunalnog razvika. Jugoslovenski predstavnik je — ističući iskustva u Jugoslaviji — ukazao na potrebu izgrađivanja takvih oblika lokalne samouprave koji omogućuju da se efikasno objedine i usklade raznovrsne inicijative i potrebe lokalne zajednice sa nacionalnim odnosno međunarodnim planovima za unapređenje nedovoljno razvijenih područja.

Komitet za pravna pitanja

Pravni problemi koji se odnose na more

Komisija UN za međunarodno pravo pošto je završila sa proučavanjem režima otvorenog i teritorijalnog mora, pitanja kontinentalnog platoa i drugih pitanja u vezi sa morem — podnela je Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine svoj izveštaj.

Prilikom diskusije o ovom izveštaju u Komitetu za pravna pitanja, predstavnik Jugoslavije Aleksandar Jelić istakao je »visoku naučnu vrednost ne samo definitivnog izveštaja Komisije, već i referata koje je Komisiji podnosio specijalni izvestilac i same odluke, koja je u Komisiji usvojena«.

Što se tiče problema teritorijalnog mora, Jelić je podvukao da je »Jugoslovenska vlada bila pristalica jedne od... solucija... koja je predviđala za teritorijalno more širinu od 6 morskih milja, ali ona prihvata i predlog Komisije da prepusti jednoj diplomatskoj konferenciji brigu o utvrđivanju širine teritorijalnog mora«.

O pitanju zone contigue Jelić je istakao: »Polazeći od principa, koji svi mi priznajemo, od principa slobode otvorenog mora, Komisija je predvidela slobodu ribolova za sve države ne samo na otvorenom moru, nego i u zone contigue... Prema odluci usvojenoj u Komisiji moguće je da neka treća država propisuje pravila za ribolov u zone contigue ili u jednom delu zone contigue neke obalne države... Ovo ide u korist onih koji, pošto su dobro opremljeni, mogu ići da love pored obala drugih, a na štetu onih koji, pošto su slabo opremljeni, moraju da se ograničavaju na vode duž svojih vlastitih obala. Ovakvo rešenje malo je praktično i vodiće do sukoba«. U zaključku po ovom pitanju on je izrazio nadu »da će samo garancija sigurnosti obezbeđenja i životnih interesa obalnih država u zone contigue moći ublažiti tendenciju za proširenje teritorijalnog mora i olakšati kompromis o širini teritorijalnog mora«.

U vezi sa pitanjem kontinentalnog platoa jugoslovenski predstavnik u Komitetu za pravna pitanja izrazio je mišljenje da predviđeni režim kontinentalnog platoa najviše koristi industrijski razvijenim zemljama.

Razmatranje ovih pitanja u Komitetu za pravna pitanja završeno je odlukom Generalne skupštine da se sazove jedna diplomatska konferencija koja bi ispitala probleme u vezi sa morem, i to ne samo sa pravnog već i sa tehničkog, ekonomskog i političkog aspekta, i na kojoj bi bila doneta jedna ili više međunarodnih konvencija ili drugih instrumenata u vezi sa pitanjima mora.

Predstavnik Jugoslavije Aleksandar Jelić u načelu se izjasnio za saziv takve konferencije, uz napomenu da ona može dati pozitivne rezultate jedino ako u njoj bude učestvovao veliki broj zemalja.

* * *

Na Jedanaestom zasjedanju Generalne skupštine za člana Komisije UN za međunarodno pravo izabran je jugoslovenski predstavnik dr Milan Bartoš.

B. J.

IZVORI:

Dimče Belovski: Govor o pitanju Koreje u Političkom komitetu od 3 januara 1957 — Dokument UN A/C. 1/PV. 814; Dejan Popović: Istupanje po pitanju Koreje u Političkom komitetu od 8 januara 1957 — Dokument UN A/C. 1/PV. 819; Koča Popović: Govor u generalnoj debati pred Generalnom skupštinom UN od 27 novembra 1957 — Dokument UN A/C. 1/PV. 599; Dimče Belovski: Govor o pitanju Alžira u Političkom komitetu od 11 februara 1957 — Dokument UN A/C. 1/PV. 841; Dr Đura Ninčić: Govor o pitanju Kipra u Političkom komitetu od 19 februara 1957 — Dokument UN A/C. 1/PV. 849; Dr Đura Ninčić: Istupanje po pitanju Kipra u Političkom komitetu od 22 februara 1957 — Dokument UN A/C. 1/PV. 856; Dimče Belovski: Govor po pitanju Zapadnog Iriana u Političkom komitetu od 25 februara 1957 — Dokument UN A/C. 1/PV. 858.

Zvonko Grahek: Govor o sistemu konsultacija u Specijalnom političkom komitetu od 21 decembra 1956 — Dokument UN A/SPC/SR.6; Dimče Belovski: Govor o položaju Indijaca u Južnoafričkoj Uniji u Specijalnom političkom komitetu od 8 januara 1957 — Dokument UN A/SPC/SR. 9; Zvonko Grahek: Govor o rasnom konfliktu u Južnoafričkoj Uniji u Specijalnom političkom komitetu od 15 januara 1957 — Dokument UN A/SPC/SR. 13; Zvonko Grahek: Govor o prijemu novih članova u Specijalnom političkom komitetu od 30 januara 1957 — Dokument UN A/SPC/SR.22; Dr Đura Ninčić: Govor o žalbi SSSR-a zbog mešanja SAD u unutrašnje stvari zemalja Istočne Evrope u Specijalnom političkom komitetu od 27 februara 1957 — Dokument UN A/SPC/SR. 41.

Stavovi iz govora jugoslovenskih predstavnika u Komitetu za ekonomska i finansijska pitanja, u Komitetu za socijalna, humanitarna i kulturna pitanja i u Komitetu za pravna pitanja, citirani su prema originalnim tekstovima govora iz dokumentacije DSIP FNRJ

Integralni tekst svih govora jugoslovenskih predstavnika na XI Zasedanju Generalne skupštine UN obuhvaćen je dokumentacionom zbirkom DSIP FNRJ »Govori jugoslovenskih predstavnika na XI Zasedanju Generalne skupštine UN«.

Navedeni govori jugoslovenskih predstavnika u dužim ili kraćim izvodima ili u celini reprodukovani su u listovima »Borba« i »Politika« sutradan po njihovom održavanju u Njujorku.

SADRŽAJ IZDATIH BROJEVA

STANOVNIŠTVO

Porast stanovništva i gustina naseljenosti	1—6
Struktura stanovništva po polu i starosti	167—172

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Savezna narodna skupština	7—12
Zasedanje Savezne narodne skupštine.....	13—14; 71—72; 121; 181—185
Razvoj radničkog samoupravljanja; Sastav i aktivnost organa radničkog samoupravljanja 15—22;	221—224
Lokalna samouprava	61—68
Sistem narodne odbrane.....	69—71
Savezno izvršno veće	111—116
Parlamentarna delegacija u Velikoj Britaniji; u Rumuniji.....	116; 224
Organizacija sudova	117—120
Sednice Saveznog izvršnog veća	121—122; 186; 225—226
Državna uprava	173—180
Pretsednik Republike	215—216
Službenici u ustanovama i nadležnostima	217—220

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Treći plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije ..	23—24
Narodna omladina Jugoslavije ..	73—75
Sedmi plenum CK SKJ	75
Međunarodni kontakti SKJ i SSRNJ u 1956 godini.....	76—80
Četvrti plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije..	123
Četvrti kongres Saveza novinara Jugoslavije	123
Zajednička deklaracija delegacija CK KPF i CK SKJ.....	123—124
Razgovori između predstavnika SSRNJ i Socijalističke partije Belgije	124
Peti plenum Saveznog odbora SSRNJ	187—190
Treći plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske....	190
Razgovori delegacija SKJ i SSRNJ i delegacije Socijalističke partije Italije	190

Društvene organizacije u FNRJ	227—230
Plenum Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije	230

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1957 godinu	25—29
Crna metalurgija	30—32
Boksit	33—34
Hidrosistem Dunav-Tisa-Dunav	35
Lična potrošnja	36—38
Ekonomsko finansijski odnosi sa inostranstvom	39—40
Trgovačka mornarica i luke	81—84
Gradnja stanova i stanovanje....	85—89
Proizvodnja i prerada uglja.....	90—92
Elektroprivreda	125—130
Drumski saobraćaj.....	131—134
Aluminijumska industrija	135—138
Metalna industrija	191—194
Deset godina spoljne trgovine....	195—198
Privreda u prvom tromesečju 1957	199—201
Izmene u načinu raspodele ukupnog prihoda privrednih organizacija	202
Proizvodnja, fondovi i proizvođači u poljoprivredi	231—242

KULTURA

Ekonomski instituti	41—42
Školski prostor	93
Radnički univerziteti	94—95
Političko informativni listovi	96—98
Ustanove u oblasti nuklearne energije.....	99—101
Filmovi proizvedeni u 1956 godini ..	102
Visoka nastava	139—143
Zaštita spomenika kulture.....	144—145
Treći kongres Saveza filmskih radnika.....	145
Književna dela u 1956 godini....	146—148
Geološko istraživačke organizacije Jugoslovenska likovna umetnost u inostranstvu	203—204
Književne nagrade u 1956	205—206
Akademije nauka i umetnosti....	206
Stručne škole	243—248
Druge jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorište«	249—254
	254

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Dodatak na decu	103—104
Finansiranje zdravstvenih ustanova ..	104—105
Sanitarna inspekcija	106
Socijalno osiguranje	149—152
Zaštita ratnih vojnih invalida....	207—208
Lekari	209—210
Vakcinacija protiv zaraznih bolesti ..	255—256
Trinaesto zasedanje Saveta Međunarodnog udruženja za socijalnu sigurnost u Dubrovniku	256

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Partizan Jugoslavije — Savez za telesno vaspitanje	43—44
Sportisti na XVI Olimpijadi u Melburnu	44
Deset godina narodne tehnike — Saveza za tehničko vaspitanje	45—46
Savez sportova Jugoslavije	153—156
Štafeta mladosti	257
Deset godina Fudbalskog kupa Jugoslavije	258

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslovenski stav o događajima u Mađarskoj	47—52
Jugoslovenski stav o sueckoj krizi ..	53—54
Međunarodni ugovori zaključeni u 1956 godini	55—60
Diplomatsko konzularna predstavnost	107—110
Državne posete u 1956 godini ..	157—164
Poseta Državnog sekretara za inostrane poslove Belgiji	164
Opšta spoljnopolička aktivnost Jugoslavije	165
Ratifikovani međunarodni sporazumi	166
Stav i inicijative Jugoslavije u pitanju razoružanja (1955—1957) ..	211—214
Poseta potpredsednika SIV-a Svetozara Vukmanovića, Egiptu, Siriji, Libanu i Grčkoj	214
Stavovi jugoslovenskih predstavnika po važnijim pitanjima na XI zasedanju Generalne skupštine UN.....	259—264

Publikacija izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja preplata 3.000 dinara. / Tekući račun kod Narodne banke br. 1032—T—645. / Redakcija: Ulica Moše Pijade 12, tel. 24-751. / Administracija: Ulica Kosmajka 7, tel. 22-778, pošt. fah 62 / Beograd.

Štampa Beogradski grafički zavod, Beograd

